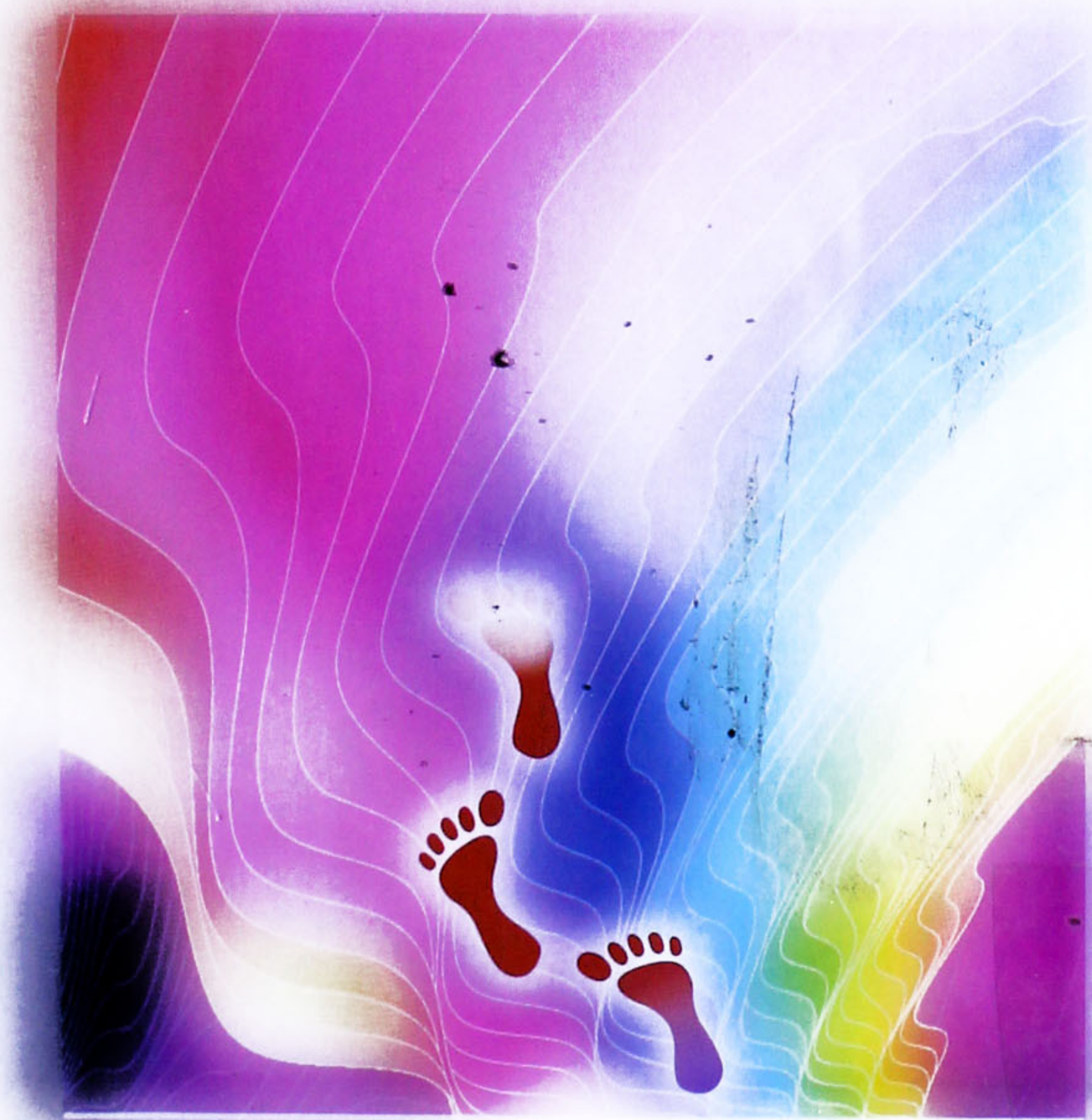

فنشنگ لائن

ڊينسنگ لائين

نوید شہزاد

نصیح سحرچاد

فنشنگ لائن

(نظمیں)

نوید شہزاد

شعبہ پنجابی

پنجاب یونیورسٹی اور یونیورسٹی آف ایٹل کالج، لاہور (پاکستان)

ਫਿਨਸਿੰਗ ਲਾਈਨ

(ਨਜ਼ਮਾਂ)

ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ, ਲਾਹੌਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ)

کوئی وی چھاپ سکا اے

.....	ناں کتاب
فنشنگ لائن (پنجابی نظماں)	
.....	شاعر
نوید شہزاد	
.....	ناشر
شعبہ پنجابی	
پنجاب یونیورسٹی اور یو اینٹل کالج، لاہور (پاکستان)	
فون: 092-42-99210834	
Email. info.punjabi@pu.edu.pk	
.....	ٹائٹل
پروفیسر امجد پرویز	
.....	کمپوزنگ
محمد سدھیر سائیں	
.....	پریس
ڈیپارٹمنٹ آف پریس اینڈ پبلیکیشنز	
پنجاب یونیورسٹی، لاہور	
.....	چھاپہ
2013ء	
.....	مئل
250/- روپے	

ਕੋਈ ਵੀ ਛਾਪ ਸਕਦਾ ਏ

ਨਾਂ ਕਿਤਾਬ.....	ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ (ਪੰਜਾਬੀ ਨਜ਼ਮਾਂ)
ਕਵੀ	ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ
ਛਾਪਣਹਾਰ.....	ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ, ਲਾਹੌਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) Ph. 092-42-99210834 Email. info.punjabi@pu.edu.pk
ਮੁੱਖ	ਪ੍ਰ. ਅਮਜਦ ਪਰਵੇਜ਼
ਕਮਪੋਜ਼ਿੰਗ.....	ਮੁਹੱਮਦ ਸੁਧੀਰ ਸਾਈਂ
ਪਰੈਸ	ਪਰੈਸ & ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ, ਲਾਹੌਰ
ਛਾਪਾ	2013
ਮੁੱਲ	250-ਰੁਪੈ

انتساب

ڈاکٹر ناہید شاہد دے نان

ਇਨਤਸਾਬ

ਡਾ. ਨਾਹੀਦ ਸ਼ਾਹਿਦ ਦੇ ਨਾਂ

فہرست

- 12 پہلی گل پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد
20 نیا تخلیقی آہنگ (دیباچہ) ڈاکٹر ضیاء الحسن

نظاماں

- 46 ونڈیائی
50 دریا ڈوبن چلیاواں
54 ادھ واسا
58 کناں نوں جنم دیندی ہوئی سماعت
60 سرہیوں اُتے تلی
64 وکھالت
68 امبرواد
72 نشانت
78 تڑہیا توں ہونڈ تک
80 کنگرے داعرش (نیبولئی 1)
84 تنین (نیبولئی 2)
90 بیبائی (نیبولئی 3)
94 اکھیاء (نیبولئی 4)
98 قریواں (نیبولئی 5)
102 اسمان دی ٹاکی (نیبولئی 6)
106 من دیاں چھریاں (نیبولئی آخری نظم)

ਤਤਕਰਾ

ਮੁਡਲੀ ਗਲ	ਪ੍ਰ.ਡਾ. ਇਸਮਤੁਲੱ ਜ਼ਾਹਿਦ	13
ਨਵਾਂ ਤਖਲੀਕੀ ਆਹੰਗ (Preface)	ਡਾ. ਜ਼ਿਆਉਲਹਸਨ	21
ਨਜ਼ਮਾਂ		
ਵੰਡਿਆਈ		47
ਦਰਿਆ ਡੋਬਣ ਚਲਿਆ ਵਾਂ		51
ਅੱਧ ਵਾਸਾ		55
ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੋਈ ਸਮਾਅਤ		59
ਸਰਹਿਓਂ ਉਤੇ ਤਲੀ		61
ਵਖਾਲਤ		65
ਅੰਬਰ ਵਾਦ		69
ਨਿਸ਼ਾਨਤ		73
ਤਰਹਿਆ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਤਕ		79
ਕਿੰਗਰੇ ਦਾ ਅਰਸ਼ (ਨੀਬੋ ਲਈ 1)		81
ਤਨੀਣ (ਨੀਬੋ ਲਈ 2)		85
ਨਿਬਿਆਈ (ਨੀਬੋ ਲਈ 3)		91
ਅਖਿਆ (ਨੀਬੋ ਲਈ 4)		95
ਕੁਰਬੇਵਾਂ (ਨੀਬੋ ਲਈ 5)		99
ਅਸਮਾਨ ਦੀ ਟਾਕੀ (ਨੀਬੋ ਲਈ 6)		103
ਮਨ ਦੀਆਂ ਝੁਰੀਆਂ (ਨੀਬੋ ਲਈ ਆਖਰੀ ਨਜ਼ਮ)		107

112	نیبتا (نیبولی، آخری نظم مگروں)
118	برتھ ڈے گفٹ
124	نالٹنا
126	گہاوا
130	گنبد میں ٹنکیا امبر
134	اچالی
136	ستارواں سنگھار
140	آکھا شا کھا
144	وگدی ہوئی مانتا
146	گلوبل ویچ
150	ڈھپ ڈھپ ہوندے جاپیے
154	بھال جوہ
160	اسیں ستلج یار بنایا
166	چنگاوا
170	نظم توں نظم تک
176	لپیت
180	الجھینا
184	انتلی واج
186	پریت نامہ.....1
190	پریت نامہ.....2
194	پریت نامہ.....3

ਨੀਬਤਾ (ਨੀਬੋ ਲਈ, ਆਖਰੀ ਨਜ਼ਮ ਮਗਰੋਂ)	113
ਬਰਥ ਡੇ ਗਿਫਟ	119
ਸਾਲਿਸਤਾ	125
ਗਹਾਵਾ	127
ਗੁੰਬਦੀਂ ਟੰਗਿਆ ਅੰਬਰ	131
ਉਚਾਲੀ	135
ਸਤਾਰਵਾਂ ਸਿੰਘਾਰ	137
ਆਖਾ ਸ਼ਾਖਾ	141
ਵਗਦੀ ਹੋਈ ਮਾਨਤਾ	145
ਗਲੋਬਲ ਵੀਲੇਜ	147
ਧੁੱਪ ਧੁੱਪ ਹੁੰਦੇ ਜਾਈਏ	151
ਭਾਲ ਜੂਹ	155
ਅਸੀਂ ਸਤਲੁਜ ਯਾਰ ਬਣਾਇਆ	161
ਚੁਗਾਵਾ	167
ਨਜ਼ਮ ਤੋਂ ਨਜ਼ਮ ਤਕ	171
ਲੇਪਤ	177
ਉਲਝੀਨਾ	181
ਅੰਤਲੀ ਵਾਜ	185
ਪਰੀਤ ਨਾਮਾਂ 1	187
ਪਰੀਤ ਨਾਮਾਂ 2	191
ਪਰੀਤ ਨਾਮਾਂ 3	195

پہلی گل

نوید شہزاد نے پنجابی غزل راہیں شعری سفر دا آغاز کیتا۔ گو اوہناں دے پہلے تے دو جے شعری مجموعے ”گلاں کردے ہنجو“ (1994ء) تے ”درد پوشا کاں“ (1995ء) وچ غزلاں دے نال نظماں وی شامل سن پر ایہ نظماں فکری تے فنی پکھوں کوئی خاص سیہان بناؤندیاں نظر نہیں سن آؤندیاں۔ یا ایس طرح کہہ لوو کہ ایہ پنجابی دی روایتی نظم دا ای اک تسلسل سی۔ ایس دے بعد 1996ء وچ اوہناں دا گیت پراگا ”چھنکار“ چھپیا۔ ایہ مکمل طور تے اک مختلف صنف سی پر ایہناں گیتاں وچ نمایاں ”رنگ تغزل“ ایس گل دی دس پارہیاں سی کہ ایہ گیسے غزل گو شاعر دے لکھے ہوئے نیں۔ 1997ء وچ نوید دا غزل پراگا ”جس دن چپ دا سورج چڑھیا“ سامنے آیا۔ جس نوں مسعود کھدر پوش ایوارڈ نال وی نوازا گیا۔ نوید شہزاد دی مکمل نظماں اُتے مشتمل پہلی کتاب ”تارے مینوں تکدے نیں“ دے نال پہلی وار 1999ء وچ چھاپے چڑھی۔ ایہ نظماں فنی تے فکری پکھوں پہلیاں نظماں نالوں کجھ مختلف سن۔ اوہدا ایہ سفر ایس گل دی دس پارہیاں سی کہ اوہدا اک وکھرا تے منفرد اسلوب ”بن“ دے عمل وچوں گزر رہیا سی۔ ایس توں بعد 2004ء وچ نوید دا اک ہور نظم پراگا ”ترلوک“ چھپیا۔ ”ترلوک“ دیاں نظماں نے اوس نوں اک مختلف نظم گو دی صورت وچ سامنے لے آندا۔

1997ء توں بعد نوید غزل تے گیت سنے ساریاں شعری صنفاں چھڈ بیٹھا سی تے اظہار لئی صرف نظم نوں ای وسیلہ بنا چکيا سی۔ ”ترلوک“ دا اسلوب فطری سی ایس لئی ایہ جاری وی رہیا تے ایہدے وچ مزید نکھار وی آؤندا گیا۔ ”ترلوک“ دے بعد

ਪਹਿਲੀ ਗਲ

ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ੇਅਰੀ ਸਫ਼ਰ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕੀਤਾ. ਗੋ ਓਹਨਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ੇਅਰੀ ਮਜ਼ਮੂਏ “ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੰਜੂ” (1994) ਤੇ “ਦਰਦ ਪੋਸ਼ਾਕਾਂ” (1995) ਵਿਚ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਨਜ਼ਮਾਂ ਫਿਕਰੀ ਤੇ ਫੱਨੀ ਪਖੋਂ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਸਿਹਾਣ ਬਨਾਓਂਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਓਂਦੀਆਂ. ਯਾ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿਹ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਰਵਾਈਤੀ ਨਜ਼ਮ ਦਾ ਈ ਇਕ ਤਸਲਸਲ ਸੀ. ਏਸ ਦੇ ਬਾਦ 1996 ਵਿਚ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਗੀਤ ਪਰਾਗਾ “ਛੰਕਾਰ” ਛਪਿਆ. ਇਹ ਮਕਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਸਿੰਫ਼ ਸੀ ਪਰ ਏਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਨਮਾਇਆਂ “ਗ਼ਜ਼ਲ ਰੰਗ” ਏਸ ਗਲ ਦੀ ਦਸ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਹ ਇਹ ਗੀਤ ਗ਼ਜ਼ਲ ਗੋ ਸ਼ਾਇਰ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨੇ. 1997 ਵਿਚ ਨਵੀਦ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਲ ਪਰਾਗਾ “ਜਿਸ ਦਿਨ ਚੁਪ ਦਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ” ਸਾਮਣੇ ਆਇਆ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਸਊਦ ਖਦਰ ਪੋਸ਼ ਇਵਾਰਦ ਨਾਲ ਵੀ ਨਾਵਜ਼ਿਆ ਗਿਆ. ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦੀ ਮੁਕਮਲ ਨਜ਼ਮਾਂ ਉਤੇ ਮੁਸ਼ਤਮਿਲ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ “ਤਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਤਕਦੇ ਨੇ” ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1999 ਵਿਚ ਛਾਪੇ ਚੜ੍ਹੀ. ਇਹ ਨਜ਼ਮਾਂ ਫੱਨੀ ਤੇ ਫਿਕਰੀ ਪਖੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਸਨ. ਓਹਦਾ ਇਹ ਸਫ਼ਰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਦਸ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਹ ਓਹਦਾ ਇਕ ਵਖਰਾ ਤੇ ਮੁਨਫ਼ਰਿਦ ਅਸਲੂਬ “ਬਨੰਣ” ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ 2004 ਵਿਚ ਨਵੀਦ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਨਜ਼ਮ ਪਰਾਗਾ “ਤਰਲੋਕ” ਛਪਿਆ. “ਤਰਲੋਕ” ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਓਸ ਨੂੰ ਇਕ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਨਜ਼ਮ ਗੋ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸਾਮਣੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ॥

1997 ਤੋਂ ਬਾਦ ਨਵੀਦ ਗ਼ਜ਼ਲ ਤੇ ਗੀਤ ਸਣੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ੇਅਰੀ ਸਿਨਫ਼ਾਂ ਛਡ ਬੈਠਾ ਸੀ ਤੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਨਜ਼ਮ ਨੂੰ ਈ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾ ਚੁਕਿਆ ਸੀ. “ਤਰਲੋਕ” ਦਾ ਅਸਲੂਬ ਫਿਤਰੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਾਰੀ ਵੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਮਜ਼ੀਦ ਨਿਖਾਰ ਵੀ ਆਓਂਦਾ ਗਿਆ.

2007ء وچ ”ظہیر احمد شفیق لئی نظماں“ تے 2010ء وچ ”کنک و نیاں دی کوتا“ چھاپے چڑھیاں۔ ایہ نظماں وی اسلوب دے حوالے نال ”ترلوک“ دا ای تسلسل سن۔ نوید شہزاد دے ایس مختلف اسلوب نوں علمی ادبی حلقیاں ولوں جی آیاں نوں آکھن دے نال نال حیرت دی نظرے وی ویکھیا گیا۔ ایس طرح جدید پنجابی نظم دا جو سفر شریف کنجا ہی توں شروع ہو کے منیر نیازی تک اپڑیا سی اور ہور توانائی نال اگے ٹریاتے اوہنوں اسلوب دی صورت وچ اک نواں رستہ وی میسر آیا۔ 2011ء وچ نوید دا نظم پور ”نظم اسانوں لکھنا چاہوئے“ دے نال نال چھپیا۔ ایس پور وچ ”ترلوک“، ”ظہیر احمد شفیق لئی نظماں“ تے ”کنک و نیاں دی کوتا“ دیاں نظماں نوں کٹھا کر کے شاہ مکھی تے گر مکھی لپی وچ آہو سامنے چھاپیا گیا۔ ایس کتاب راہیں نوید نے ”ترلوک“ توں پہلاں چھاپے چڑھن والیاں نظماں توں غیر اعلانیہ طور تے ڈس اون (Disown) کر دتا۔ ہن تک ایہناں نظماں دے حوالے نال لکھیاں کہیاں لکھتاں وچ پروفیسر ڈاکٹر محمد امین، پروفیسر ڈاکٹر نبیلہ رحمن، شفیق آصف، نوید منور بیگ تے اکرم باجوہ ہوراں دے بھروسے مضموناں توں علاوہ ایم۔ اے فلسفہ دا مقالہ وی شامل اے جیہڑا بہاء الدین زکریا یونیورسٹی ملتان وچ ”نوید شہزاد کی نظموں کی جدید فلسفیانہ تعبیر“ دے عنوان نال لکھیا گیا۔ پروفیسر ڈاکٹر خواجہ محمد زکریا، ڈاکٹر ناہید شاہد، ڈاکٹر یونس احقر، پروفیسر شوکت مغل، خالد ہمایوں، کلیم شہزاد، جمیل احمد پال، کاجل کانپوری، ڈاکٹر اشفاق احمد ورک، ڈاکٹر سعادت علی ثاقب، ڈاکٹر ظہیر احمد شفیق تے ڈاکٹر ارشد اقبال ارشد سنے بہت ساریاں مختصر آراء وی سامنے آئیاں۔ جیہناں راہیں نوید دیاں نظماں نوں اک نویں نوید دے طور تے لیا گیا۔

”فنشنگ لائن“ نوید شہزاد دا سبھرا نظم پراگا اے۔ ایس توں پہلاں دیاں یعنی ”نظم اسانوں لکھنا چاہوئے“ وچ شامل نظماں وچ خود کلامی دی فضا واضح محسوس ہوندی اے۔ جدکہ ”فنشنگ لائن“ دی ہر نظم وچ اک سامع موجود اے۔ ایس سامع نوں اوہدا

“ਤਰਲੋਕ” ਦੇ ਬਾਦ 2007 ਵਿਚ “ਜ਼ਹੀਰ ਅਹਮਦ ਸ਼ਫੀਕ ਲਈ ਨਜ਼ਮਾਂ” ਤੇ 2010 ਵਿਚ “ਕਣਕ ਵਨਿਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ” ਛਾਪੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ। ਇਹ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵੀ ਅਸਲੂਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ “ਤਰਲੋਕ” ਦਾ ਈ ਤਸਲਸਲ ਸਣ। ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦੇ ਇਸ ਮੁਖਤਲਿਫ ਅਸਲੂਬ ਨੂੰ ਇਲਮੀ ਅਦਬੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਲੋਂ ਜੀ ਅਇਆਂ ਨੂੰ ਆਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੈਰਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰੇ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਜ਼ਮ ਦਾ ਜੋ ਸਫਰ ਸ਼ਰੀਫ ਕੁੰਜਾਹੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਅ ਹੋ ਕੇ ਮਨੀਰ ਨਿਆਜ਼ੀ ਤਕ ਅਪੜਿਆ ਸੀ ਓਹ ਹੋਰ ਤਵਾਨਾਈ ਨਾਲ ਅਗੇ ਟੁਰਿਆ ਤੇ ਓਹਨੂੰ ਅਸਲੂਬ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਰਸਤਾ ਵੀ ਮੁਯੱਸਰ ਆਇਆ। 2011 ਵਿਚ ਨਵੀਦ ਦਾ ਨਜ਼ਮ ਪੂਰ “ਨਜ਼ਮ ਅਸਾਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹਵੇ” ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਛਪਿਆ। ਇਸ ਪੂਰ ਵਿਚ “ਤਰਲੋਕ”, “ਜ਼ਹੀਰ ਅਹਮਦ ਸ਼ਫੀਕ ਲਈ ਨਜ਼ਮਾਂ”, “ਕਣਕ ਵਨਿਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ” ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਠਾ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਆਹਮੋਂ ਸਾਮਣੇ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਰਾਹੀਂ ਨਵੀਦ ਨੇ “ਤਰਲੋਕ” ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਾਪੇ ਚੜ੍ਹਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ ਆਲਾਨੀਆ ਤੌਰ ਤੇ ਡਿਸਓਨ (Disown) ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਤਕ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰ. ਡਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ, ਪ੍ਰ. ਡਾ. ਨਬੀਲਾ ਰਹਿਮਾਨ, ਸ਼ਫੀਕ ਆਸਿਫ, ਨਵੀਦ ਮੁਨੱਵਰ ਬੇਗ ਤੇ ਅਕਰਮ ਬਾਜਵਾ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਭਰਵੇਂ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਏਮ-ਏ ਫਲਸਫਾ ਦਾ ਮਕਾਲਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਏ ਜਿਹੜਾ ਬਹਾਉੱਦੀਨ ਜ਼ਕਰੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ “ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਕੀ ਨਜ਼ਮੋਂ ਕੀ ਜਦੀਦ ਫਲਸਫੀਆਨਾ ਤਾਬੀਰ” ਦੇ ਉਨਵਾਨ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰ. ਡਾ. ਖ਼ਾਜਾ ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ਕਰੀਆ, ਡਾ. ਨਾਹੀਦ ਸ਼ਾਹਿਦ, ਡਾ. ਯੂਨਸ ਆਹਕਰ, ਪ੍ਰ. ਸ਼ੌਕਤ ਮੁਗ਼ਲ, ਖ਼ਾਲਿਦ ਹਮਾਈਓਂ, ਕਲੀਮ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ, ਜਮੀਲ ਅਹਮਦ ਪਾਲ, ਕਾਜਲ ਕਾਨਪੁਰੀ, ਡਾ. ਅਸ਼ਫਾਕ ਅਹਮਦ ਵਿਰਕ, ਡਾ. ਸਆਦਤ ਅਲੀ ਸਾਕਿਬ, ਡਾ. ਜ਼ਹੀਰ ਅਹਮਦ ਸ਼ਫੀਕ ਤੇ ਡਾ. ਅਰਸ਼ਦ ਇਕਬਾਲ ਅਰਸ਼ਦ ਸਣੇ ਬੋਹਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਖਤਸਰ ਆਰਾ ਵੀ ਸਾਮਣੇ ਆਈਆਂ। ਜਿਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਵੀਦ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਨਵੀਦ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ॥

“ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ” ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦਾ ਸਜਰਾ ਨਜ਼ਮ ਪਰਾਗਾ ਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਨੀ “ਨਜ਼ਮ ਅਸਾਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹਵੇ” ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦ ਕਲਾਮੀ ਦੀ ਫ਼ਜ਼ਾ ਵਾਜ਼ਿਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਏ।

محبوب وی کہیا جاسکدا اے پر خورے ہم سفر نہ آکھیا جاسکے کیوں جے ہم سفری دے
حوالے نال کوئی واضح اشارا نہیں ملدا۔ ”نظم اسانوں لکھنا چاہوے“ تک دیاں
ساریاں نظماں وچ محبوب لئی تذکیر دا صیغہ ورتیا گیا اے جد کہ ”فنشنگ لائن“ دیاں
نظماں وچ پہلی واری مخاطب لئی تانیث دا صیغہ ورتیا گیا اے۔ فیر مخاطب لئی جیہڑے
استعارے تے تشبیہاں ورتیاں گھیاں نیں اوہ وی ایس گل دی نشاندہی کردیاں نیں کہ
شاعر دا مخاطب مؤنث نال اے مثلاً ہندسیاں ورگیے، ورقیاں ورگیے، صدیاں ورگیے،
تجرید نے، نی نظمے، نظم، فنشنگ لائن تے فیر اک Female کردار ”نیو“ جیہڑے لئی
کتاب وچ نظماں دی اک سیریز موجود اے، جو بہ ظاہر خالصتا زینی کردار اے۔ کئی
تھاں ایس وچ ماورائیت وی دسدی اے پر ایہ ماورائیت اوہ نہیں جو کسے ماورائے عقل
کردار دے حوالے نال ہو سکدی اے بلکہ ایہ ماورائیت اوہ اے جیہڑی ہر زمیں زاد
محبوب وچ کسے نہ کسے حد تک موجود ہوندی اے۔ ایہ اوہ سانجھ اے جیہڑی عشق حقیقی
تے عشق مجازی دے محبوباں وچکار پائی جاندی اے۔ ایہ وی اپنی تھاں ٹھیک اے کہ
ایہناں نظماں دا محبوب کدی زمیں زاد تے کدی آسماں زاد محسوس ہوندا اے۔ ایس گل
نوں ایس انج وی کہہ سکے آں کہ ساریاں دنیاواں شاعر دے تخیل دے گھیرے وچ نیں۔
ڈاکٹر ضیاء الحسن نے ایس کتاب دے دیباچے وچ نوید شہزاد دی شاعری
اُتے بھرواں لیکھ لکھیا اے۔ جدید تر نظماں نوں مکمل طور تے سمجھن لئی ہر نظم اُتے دکھ دکھ
گل کرنی ضروری ہوندی اے۔ پر کیوں جے ایس طرح دیباچے وچ ممکن نہیں سی ایس
پاروں اوہناں مجموعی طور تے گل کیتی۔ نوید دیاں نظماں نوں جدیدیت، مابعد جدیدیت،
ساختیات، پس ساختیات، کالونیل ازم، گلوبلائزیشن، جدید فلاسفی، نفسیات، متھالوجی،
رومان، تجریدیت تے لسانی تشکیلات دے پس منظر وچ وی دیکھیا جانا چاہی دا اے۔
جے صرف لسانی تشکیلات پکھوں دیکھیے تاں ایس وچ محاوریاں دی متضاد ورتوں،

ਜਦ ਕਿਹ “ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ” ਦੀ ਹਰ ਨਜ਼ਮ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁਨਣ ਹਾਰ ਮੌਜੂਦ ਏ. ਇਸ ਸੁਨਣ ਹਾਰ ਨੂੰ ਓਹਦਾ ਮਹਿਬੂਬ ਵੀ ਕਿਹਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਏ ਪਰ ਖੋਰੇ ਹਮ ਸਫ਼ਰ ਨਾ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿਓਂ ਜੇ ਹਮ ਸਫ਼ਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਜ਼ਿਹ ਅਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ. “ਨਜ਼ਮ ਅਸਾਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹਵੇ” ਤਕ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਬੂਬ ਲਈ ਤਜ਼ਕੀਰ ਦਾ ਸੀਗਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਏ ਜਦ ਕਿਹ “ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ” ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮਖ਼ਾਤਬ ਲਈ ਤਾਨੀਸ ਦਾ ਸੀਗਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਏ. ਫੇਰ ਮਖ਼ਾਤਬ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਇਸਤਿਆਰੇ ਤੇ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇਂ ਓਹ ਵੀ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਨਸ਼ਾਨਦਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇਂ ਕਿਹ ਸ਼ਾਇਰ ਦਾ ਤਖ਼ਾਤਬ ਮਅੱਨਸ ਨਾਲ ਏ ਮਸਲਨ ਹਿੰਦਸਿਆਂ ਵਰਗੀਏ, ਵਰਕਿਆਂ ਵਰਗੀਏ, ਸਦੀਆਂ ਵਰਗੀਏ, ਤਜਰੀਦਨੇ, ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ, ਨਜ਼ਮ, ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਫੀਮੇਲ ਕਰਦਾਰ “ਨੀਬੋ” ਜਿਹਦੇ ਲਈ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੀਰੀਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਏ, ਜੋ ਬਜ਼ਾਹਿਰ ਖ਼ਾਲਸਤਣ ਜ਼ਮੀਨੀ ਕਰਦਾਰ ਏ. ਕਈ ਥਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਮਾਵਰਾਇਅਤ ਵੀ ਦਿਸਦੀ ਏ ਪਰ ਇਹ ਮਾਵਰਾਇਅਤ ਓਹ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਾਵਰਾਏ ਅਕਲ ਕਰਦਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ ਬਲਕਿਹ ਇਹ ਮਾਵਰਾਇਅਤ ਓਹ ਏ ਜਿਹੜੀ ਹਰ ਜ਼ਮੀਂ ਜ਼ਾਦ ਮਹਿਬੂਬ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੀ ਏ. ਇਹੋ ਓਹ ਸਾਂਝ ਏ ਜਿਹੜੀ ਇਸ਼ਕ ਹਕੀਕੀ ਤੇ ਇਸ਼ਕ ਮਜ਼ਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮਹਿਬੂਬਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਏ. ਇਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਠੀਕ ਏ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਮਹਿਬੂਬ ਕਦੀ ਜ਼ਮੀਂ ਜ਼ਾਦ ਤੇ ਕਦੀ ਆਸਮਾਂ ਜ਼ਾਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਏ. ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇੰਜ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਨੇ ਆਂ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਨਯਾਵਾਂ ਕਵੀ ਦੇ ਤੱਖਯੁਲ ਦੇ ਘੋਰੇ ਵਿਚ ਨੇਂ

ਡਾ. ਜ਼ਿਆ ਉਲਹਸਨ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਦੀਬਾਚੇ ਵਿਚ ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦੀ ਸ਼ਾਈਰੀ ਉਤੇ ਭਰਵਾਂ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਏ. ਜਦੀਦ ਤਰ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਹਰ ਨਜ਼ਮ ਉਤੇ ਵਖ ਵਖ ਗਲ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਏ, ਪਰ ਕਿਓਂ ਜੇ ਇਸ ਤਰਹਾ ਦੀਬਾਚੇ ਵਿਚ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਪਾਰੋਂ ਓਹਨਾਂ ਮਜ਼ਮੂਈ ਤੌਰ ਤੇ ਗਲ ਕੀਤੀ. ਨਵੀਦ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਦੀਦੀਅਤ, ਮਾਬਾਦ ਜਦੀਦੀਅਤ, ਸਾਖ਼ਤੀਆਤ, ਪਸ ਸਾਖ਼ਤੀਆਤ, ਕਾਲੂਨੀਅਲ ਇਜ਼ਮ, ਗਲੋਬਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਜਦੀਦ ਫਲਾਸਫੀ, ਨਫ਼ਸੀਆਤ, ਮਿਥਾਲੋਜੀ, ਰੋਮਾਨ, ਤਜਰੀਦੀਆਤ ਤੇ ਲਸਾਨੀ ਤਜ਼ਕੀਲਾਤ ਦੇ ਪਸ ਮੰਨਜ਼ਰ

جملیاں / مصرعیاں وی طے شدہ ترتیب وچ اولاد بدلی، بے معنی (مہمل) لفظاں وی بامعنی ورتوں، نویاں لفظاں وی گھرت، نویں استعارے تے تشبیہاں، نویاں علامتاں، دو مختلف زباناں دے ہم معنی لفظاں دا الفاظ متضاد دے طور استعمال، غیر شعری لفظ تے اصطلاحواں دا استعمال، اردو زبان دے اقتباس، صرف حرفاں راہیں حسی منظر کشی، لفظاں نوں دوجے، تیجے تے چوتھے درجے دے معنیاں وچ ورتن توں دکھ اوہناں غیر لغوی معنیاں وچ ورتنا جو نظم داسیاق و سباق دیندا اے تے ہور بہت کجھ موجود اے۔ مختصر ایہ کہ ایہناں نظماں وچ بہت سارے فنی تے فکری تجربے موجود نیں۔ دوجی اہم گل اوہ زور دار کرب اے جہڑا منفرد اسلوب دا حصہ بن کے ہور وی پُر تاثیر صورت اختیار کر گیا اے۔ یقیناً کرب دے ایہ مہاندے عام شاعری وچ نظر نہیں آؤندے۔ جس ول اشارادیا چہ نگار نے وی کیاتے لیہوں نویں تخلیقی تجربے توں پیدا ہون والی جدت قرار دیندیاں ہویاں اعلیٰ درجے دا شعری تجربہ کہیا۔ ایسے طرح پروفیسر ڈاکٹر محمد فخر الحق نوری ہوراں دے وچاری گوہ گوچے نیں۔ اوہناں مطابق نوید شہزاد نوں جدید پنجابی شاعری وچ اوہو مقام حاصل اے جہڑا فارسی وچ ”شعر نو“ تے اردو وچ ”جدیدیت“ (Modernism) نال جوئے پہلی صف دے شاعراں نوں حاصل اے۔ بہر حال آؤن والے ویلے وچ ایہناں نظماں دے سارے پہلوآں اُتے کھل کے گل کیتی جانی چاہی دی اے۔ آخر وچ وائس چانسلر جامعہ پنجاب جناب پروفیسر ڈاکٹر مجاہد کامران ہوراں دا شکریہ لازم سمجھناں جیہناں نے ایس کتاب دی اشاعت دی اجازت تے مالی معاونت فرمائی۔

پروفیسر ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد

چیئرمین شعبہ پنجابی و پرنسپل

پنجاب یونیورسٹی اورینٹل کالج، لاہور، پاکستان

ਵਿਚ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀ ਦਾ ਏ. ਜੇ ਸਿਰਫ਼ ਲਿਸਾਨੀ ਤਸਕੀਲਾਤ ਪਖੋਂ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਮੁਤਜ਼ਾਦ ਵਰਤੋਂ, ਜੁਮਲਿਆਂ/ ਮਿਸਰਿਆਂ ਦੀ ਤੈਸ਼ੁਦਾ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ, ਬੇਮਾਨੀ (ਮੁਹਮਲ) ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਮਾਨੀ ਵਰਤੋਂ, ਨਵਿਆਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਘੜਤ, ਨਵੇਂ ਇਸਤਿਆਰੇ ਤੇ ਤਸਬੀਹਾਂ, ਨਵੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ, ਦੋ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਜੁਬਾਨਾਂ ਦੇ ਹਮ ਮਾਨੀ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਲਫਾਜ਼ ਮੁਤਜ਼ਾਦ ਦੇ ਤੌਰ ਇਸਤਮਾਲ, ਗ਼ੋਰ ਸ਼ੇਅਰੀ ਲਫਜ਼ ਤੇ ਇਸਤਲਾਹਵਾਂ ਦਾ ਇਸਤਮਾਲ, ਉਰਦੂ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਇਕਤਬਾਸ, ਸਿਰਫ਼ ਹਰਫ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਿਸੀ ਮੰਨਜ਼ਰ ਕਸ਼ੀ, ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ, ਤੀਜੇ ਤੇ ਚੌਥੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਨ ਤੋਂ ਵਖ ਓਹਨਾਂ ਗ਼ੈਰ ਲੁਗ਼ਵੀ ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਨਾ ਜੋ ਨਜ਼ਮ ਦਾ ਸਿਆਕ, ਸਬਾਕ ਦੇਂਦਾ ਏ ਤੇ ਹੋਰ ਬੁਹਤ ਕੁਝ ਮੌਜੂਦ ਏ. ਮੁਖਤਸਰ ਇਹ ਕਿਹ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਬੁਹਤ ਸਾਰੇ ਫ਼ਨੀ ਤੇ ਫ਼ਿਕਰੀ ਤਜ਼ਬੇ ਮੌਜੂਦ ਨੇਂ. ਦੂਜੀ ਅਹਮ ਗਲ ਉਹ ਜ਼ੋਰ ਦਾਰ ਕਰਬ ਏ ਜਿਹੜਾ ਮੁਨਫ਼ਰਦ ਅਸਲੂਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਨ ਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪੁਰ ਤਾਸੀਰ ਸੂਰਤ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰ ਗਿਆ ਏ. ਯਕੀਨਨ ਕਰਬ ਦੇ ਇਹ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਆਮ ਕਿਵਤਾ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ. ਜਿਸ ਵਲ ਅਸ਼ਾਰਾ ਦੀਬਾਚਾ ਨਗਾਰ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਨਵੇਂ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਤਜ਼ਬੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜਿੱਦਤ ਕਰਾਰ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸ਼ੇਅਰੀ ਤਜ਼ਬਾ ਕਿਹਆ. ਇਸੇ ਤਰਹਾ ਪ੍ਰ. ਡਾ. ਫ਼ਖ਼ਰੁਲਹਕ ਨੂਰੀ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਵਚਾਰ ਵੀ ਗੌਹ ਗੋਚਰੇ ਨੇਂ. ਉਹਨਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਜਦੀਦ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਓਹੋ ਮੁਕਾਮ ਹਾਸਿਲ ਏ ਜਿਹੜਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ 'ਸ਼ਿਅਰੇ ਨੌ' ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ 'ਜਦੀਦੀਅਤ (Modernism)' ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪਹਿਲੀ ਸਫ਼ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਏ. ਬੁਰਹਾਲ ਆਓਨ ਵਾਲੇ ਵੇਲੇ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਉਤੇ ਖੁਲ ਕੇ ਗਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀ ਦੀ ਏ. ਆਖਰ ਵਿਚ ਵਾਇਸ ਚਾਂਸਲਰ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਜਨਾਬ ਪ੍ਰ. ਡਾ. ਮੁਜਾਹਿਦ ਕਾਮਰਾਨ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਸੁਕਰੀਆ ਲਾਜ਼ਮ ਸਮਝਨਾ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਅਸ਼ਾਅਤ ਦੀ ਅਿਜਾਜ਼ਤ ਤੇ ਮਾਲੀ ਮੁਆਵਨਤ ਫ਼ਰਮਾਈ.

ਪ੍ਰ.ਡਾ. ਇਸਮਤੁਲੱ ਜ਼ਾਹਿਦ

ਚਿਅਰਮੈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਤੇ ਪਰਿਨਸਿਪਲ

ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ, ਲਾਹੌਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ)

نیا تخلیقی آہنگ

(دیباچہ)

شاعری ایک ایسی نازک مزاج محبوبہ ہے جو اپنے ساتھ کسی کی شراکت پسند نہیں کرتی۔ ایک زمانے میں شاعر شعر کہتا تھا اور اس کی معاشی ضرورتیں بادشاہ و امرا پوری کیا کرتے تھے۔ اب شاعر کو ملازمت کرنی پڑتی ہے۔ نوید شہزاد پنجاب یونیورسٹی میں تدریسی و تحقیقی خدمات انجام دے رہے ہیں۔ پاکستانی یونیورسٹیوں کی تاریخ میں کبھی کوئی جینیون شاعر پیدا نہیں ہوا۔ اب ایک معین نظامی ہیں اور دوسرے نوید شہزاد جو اپنے فرائض منصبی ادا کرنے کے باوجود اعلیٰ درجے کی شاعری تخلیق کر رہے ہیں۔ یقیناً انہوں نے اپنے باطن سے کوئی ایسی صورت دریافت کر لی ہے کہ ملازمتی امور بہ طریق احسن انجام پانے کے باوجود ان کے تخلیقی وجود میں نفوذ نہیں کرتے یعنی یہ کہ وہ کسی بھی کام میں مصروف کیوں نہ ہوں، شاعری ہمہ وقت ان کے باطن میں موج زن رہتی ہے۔

نوید شہزاد کی شاعری سنتے ہوئے کبھی یہ احساس نہیں ہوتا کہ ہم پنجابی شاعری سن رہے ہیں بلکہ ہمیشہ ہماری توجہ پر شاعری اپنا تسلط جمائے رہتی ہے۔ یہ عجیب سا احساس ہے۔ اس موضوع پر غور کرتے ہوئے مجھے یاد آیا کہ پنجابی کلاسیکی شاعروں کی شاعری پڑھتے سنتے ہوئے بھی یہی محسوس ہوتا ہے۔ اسی طرح اعلیٰ درجے کی فارسی شاعری کے جو نمونے ہماری نظر یا سماعت سے گزرتے ہیں تو بھی احساس پیدا ہوتا ہے۔ اعلیٰ درجے کی شاعری لسانی تجربے سے زیادہ تخلیقی تجربہ ہوتی ہے۔ ہر وہ زبان جس میں ہم اسے پڑھ سکتے ہیں یا سمجھ سکتے ہیں، ہمیں اپنی زبان محسوس ہوتی ہے۔ نوید

ਨਵਾਂ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਆਹੰਗ

(Preface)

ਕਵਿਤਾ ਇਕ ਨਾਜ਼ਕ ਮਜ਼ਾਜ ਮਹਿਬੂਬਾ ਏ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਿਸੇ ਦਾਰੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ. ਇਕ ਵੇਲਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਦਾ ਸੀ ਤੇ ਓਹਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਥੋੜਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾ ਤੇ ਹੋਰ ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਲੋਕ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਕਵੀ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਕਰਣੀ ਪੈਂਦੀ ਏ. ਨਵੀਂਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਵਿਚ ਤਦਰੀਸੀ ਤੇ ਤਹਿਕੀਕੀ ਖ਼ਿਦਮਤਾਂ ਅੰਜਾਮ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇਂ. ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ ਦੀ ਤਰੀਖ਼ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕੋਈ ਅਸਲੀ ਕਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਇਕ ਮੁਈਨ ਨਿਜ਼ਾਮੀ ਨੇਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨਵੀਂਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਜੋ ਨੌਕਰੀ ਕਰਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਡੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖ ਰਹੇ ਨੇਂ. ਯਕੀਨੰਨ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਤਨ ਚੋਂ ਕੋਈ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਸੂਰਤ ਲਭ ਲਈ ਏ ਕਿਹ ਮਲਾਜ਼ਮਤੀ ਕਮ ਕਾਰ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਓਹਨਾ ਦੇ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਘਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ. ਯਾਨੀ ਇਹ ਕਿਹ ਓਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਹੋਣ, ਕਵਿਤਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਓਹਨਾ ਦੇ ਬਾਤਨ ਵਿਚ ਤੈਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ ॥

ਨਵੀਂਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣ ਦਿਆਂ ਕਦੀ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ ਕਿਹ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣ ਰਹੇ ਆਂ ਬਲਕਿਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਡੀ ਤਵਜਾ ਉਤੇ ਕਵਿਤਾ ਆਪਣਾ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਈ ਰਖਦੀ ਏ. ਇਹ ਅਜੀਬ ਜੇਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਏ. ਏਸ ਵਿਸ਼ੇ ਉਤੇ ਗੌਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੇਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿਹ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਾਸੀਕੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜਦਿਆਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਵੀ ਏਹੋ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਂਦਾ ਏ. ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀ ਫਾਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਜੋ ਨਮੂਨੇ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਯਾ ਸੁਨੰਣ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਲੰਗਦੇ ਨੇਂ ਤਾਂ ਏਹੋ ਅਹਿਸਾਸ ਪੁੰਗਰਦਾ ਏ. ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਸਾਨੀ ਤਜ਼ਬੇ ਤੋਂ ਬੋਹਤਾ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਤਜ਼ਬਾ ਹੋਂਦੀ ਏ. ਹਰ ਓਹ ਜ਼ਬਾਨ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਏਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਯਾਂ ਸਮਜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਂਦੀ ਏ. ਨਵੀਂਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਖ਼ਸੂਸੀਅਤ ਏ ਕਿਹ

شہزاد کی شاعری میں بھی یہ خصوصیت ہے کہ ہم اسے کسی خاص زبان کی شاعری کے طور پر پڑھنے کے بجائے شاعری کے طور پر پڑھتے ہیں۔ اس کی زبان ہمارے اور تخلیقی تجربے کے درمیان پر دا نہیں بنتی بلکہ تخلیقی تجربہ زبان کی نامانوسیت کو بھی ختم کر دیتا ہے اور ہم اس خاص زبان اور اس کی ثقافت سے ایک تعلق محسوس کرتے ہیں۔ فی الاصل شاعری ہی ہمارے اور زبان و ثقافت کے درمیان تعلق استوار کرتی ہے۔

نوید شہزاد کے اس مجموعہ نظم میں شامل کچھ نظمیں ایک کردار سے مخاطبت کے ذریعے اپنا اظہار کرتی ہیں۔ برصغیر میں کرداری نظمیں تخلیق کرنا خطرہ مول لینے کے مترادف ہے۔ اس خطے میں شاعری کرنا بھی کوئی اتنا آسان نہیں ہے کیوں کہ ہماری معاشرتی ذہنیت عموماً شاعری کو بھی کسی عشقیہ تجربے کا حاصل گردانتی ہے۔ ہر شاعر کو عموماً اس رائے کا سامنا کرنا پڑتا ہے کہ آپ شاعر ہیں تو یقیناً دل پر کوئی چوٹ کھائی ہوگی۔ اب اگر شاعر کسی نسوانی کردار کا التزام بھی کر لے تو اس تصور پر مہر تصدیق ثبت ہو جاتی ہے، راشد کو اپنی بعض نظموں کے نسوانی کرداروں کی وضاحت ساری عمر کرنا پڑی۔ اب نوید شہزاد نے کئی نظمیں ”نیبو“ کے لیے کہہ دی ہیں، معلوم نہیں کہ ان کی شریک حیات نے کوئی انکوائری کی یا نہیں لیکن اس مجموعے کے شائع ہونے کے بعد انہیں ادبی حلقوں سے تو ایسے سوالات اور آرا کا سامنا رہے گا ہی۔ ایسے سوالات اور آرا اس لیے پیدا ہوتے ہیں کہ ہمارے معاشرے میں ابھی تخلیقی تجربے کا درست تصور ہی واضح نہیں ہوا۔ لوگ سمجھتے ہیں کہ شاعری شاعر کے تصورات، تجربات اور احساسات کا بیان ہوتی ہے۔ ایسا ہوتا بھی ہے لیکن صرف کم تر درجے کی شاعری میں۔ اعلیٰ تخلیقی تجربے میں شاعر کا شخصی تجربہ اگر شامل ہو بھی تو وہ اس کے کل علم کے پس منظر میں کسی گہری بصیرت کے حامل قاری کے علاوہ کسی اور کی رسائی میں نہیں آتا، کیوں کہ تخلیقی تجربہ ایک ایسا پیچیدہ اور لاشعوری عمل ہے کہ خود شاعر کے اختیار میں بھی نہیں ہوتا۔ اگر شاعر اپنے کسی نجی تجربے کو شعوری طور پر شاعری بنانا چاہے تو وہ منظوم اظہار سے زیادہ آگے نہیں جاسکتا۔

ਅਸੀਂ ਏਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਤੌਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਥਾਂ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਤੌਰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਆਂ. ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਸਾਡੇ ਤੇ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਤਜ਼ੁਬੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਦੀ ਸਗੋਂ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਤਜ਼ੁਬਾ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਨਾਮਾਨੂਸੀਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਕਾ ਦਿੰਦਾ ਏ ਤੇ ਅਸੀਂ ਖ਼ਾਸ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਏਹਦੀ ਸਕਾਫ਼ਤ ਨਾਲ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ. ਦਰਅਸਲ ਕਵਿਤਾ ਈ ਸਾਡੇ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਸਕਾਫ਼ਤ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਏ॥

ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦੇ ਇਸ ਨਜ਼ਮ ਪਰਾਗੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਨਜ਼ਮਾਂ ਇਕ ਕਰਦਾਰ ਨਾਲ ਮੁਖ਼ਾਤਬਤ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਆਪਣਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇਂ. ਬੱਰੇਸ਼ਗੀਰ ਵਿਚ ਕਰਦਾਰੀ ਨਜ਼ਮਾਂ ਤਖ਼ਲੀਕ ਕਰਣ ਖ਼ਤਰਾ ਮੌਲ ਲੈਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਏ. ਇਸ ਖ਼ਿਤੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਈਰੀ ਕਰਣ ਵੀ ਕੋਈ ਏਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ. ਕਿਓਂ ਜੇ ਸਾਡੀ ਮੁਆਸ਼ਰਤੀ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਆਮ ਕਰਕੇ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਸ਼ਕੀਆ ਤਜ਼ੁਬੇ ਦਾ ਹਾਸਲ ਈ ਗਿਣ ਦੀ ਏ. ਹਰ ਕਵੀ ਨੂੰ ਆਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਰਾਏ ਦਾ ਸਾਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਏ ਕਿਹ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਵੀ ਓ ਤੇ ਯਕੀਨੰਨ ਦਿਲ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸਟ ਖਾਦੀ ਹੋਵੇ ਗੀ. ਹੁਨ ਜੇ ਕਵੀ ਕਿਸੇ ਨਸਵਾਨੀ ਕਰਦਾਰ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਬਨਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਖ਼ਿਆਲ ਉਤੇ ਮੁਹਰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਏ. ਨੂੰਨ ਮੀਮ ਰਾਸ਼ਿਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਈ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਨਸਵਾਨੀ ਕਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਵਜ਼ਾਹਤ ਸਾਰੀ ਹਯਾਤੀ ਕਰਣੀ ਪਈ. ਹੁਨ ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਨੇ ਕਈ ਨਜ਼ਮਾਂ "ਨੀਬੋ" ਲਈ ਕਹਿ ਦਿਤੀਆਂ ਨੇਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਕੋਈ ਇਨਕਵਾਇਰੀ ਕੀਤੀ ਯਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਪੂਰ ਦੇ ਛਾਪੇ ਚੜ੍ਹਨ ਮਗਰੋਂ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਦਬੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਲੋਂ ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਤੇ ਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਮਣਾ ਰੁਵੇ ਗਾ ਈ. ਇਹ ਰਾਵਾਂ ਤੇ ਸਵਾਲ ਇਸ ਪਾਰੋਂ ਪੁੰਗਰਦੇ ਨੇਂ ਕਿਹ ਸਾਡੇ ਵਸੇਬ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਤਜ਼ੁਬੇ ਦਾ ਠੀਕ ਤਸੱਵਰ ਈ ਵਾਜ਼ਹਿ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਲੋਕ ਸਮਜਦੇ ਨੇਂ ਕਵਿਤਾ ਕਵੀ ਦੇ ਤਸੱਵਰਾਤ, ਤਜ਼ੁਬੇ ਤੇ ਇਹਸਾਸਾਤ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੋਂਦੀ ਏ. ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਂਦਾ ਵੀ ਏ ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਕਮ ਤਰ ਦਰਜੇ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ. ਆਲਾ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਤਜ਼ੁਬੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਦਾ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਤਜ਼ੁਬਾ ਜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ ਵੀ ਤਾਂ ਓਹਦੇ ਕੁਲ ਇਲਮ ਦੇ ਪਸ ਮੰਜ਼ਰ ਵਿਚ ਗਹਿਰੀ ਬਸੀਰਤ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਪੜ੍ਹਨਹਾਰ ਤੋਂ ਵਖ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਅਓਂਦਾ. ਕਿਓਂ ਹੇ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਤਜ਼ੁਬਾ ਇਕ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਓਖਾ ਤੇ ਲਾਸ਼ਊਰੀ ਅਮਲ ਏ ਕਿਹ ਆਪ ਕਵੀ ਦੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ. ਜੇ ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਨਿਜੀ ਤਜ਼ੁਬੇ ਨੂੰ ਸ਼ਊਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਨਾਣਾ ਚਾਹਵੇ ਤਾਂ ਓਹ ਮੰਜ਼ੂਮ ਇਜ਼ਹਾਰ ਤੋਂ ਅਗੇ

اس کا مطلب ہے کہ شاعری کا اس انداز کا تجزیہ کرنے سے پہلے لازم ہے کہ یہ دیکھا جائے کہ اس کا تخلیقی تجربہ کس درجے کا ہے۔ اگر وہ اعلیٰ شعری تجربہ ہے تو ممکن ہی نہیں کہ وہ محض شاعر کی شخصی واردات کا اظہار ہو کیوں کہ داخلی واردات کی واقعیت میں وہ تخلیقی اسرار پیدا ہی نہیں ہو سکتا جو اس کی معنویت میں لا محدودیت پیدا کرتا ہے۔ یہ ممکن ہے کہ داخلی تجربہ شعری تجربے کے لیے محرک بن جائے لیکن اس کا اظہار استعارے میں ہوتا ہے۔ استعارہ کسی ایک تجربے سے تخلیق ہو ہی نہیں سکتا بلکہ وہ تو شاعر کے کل علم (مشاہدے، تجربے، مطالعے) کے ایسے اجزا پر مشتمل ہوتا ہے کہ ان میں سے بعض کی شناخت بھی ممکن نہیں ہوتی۔ اسی لیے شاعری کے لیے نامیاتی کل کی اصطلاح استعمال ہوتی ہے۔ جس طرح ابھی تک یہ ممکن نہیں ہوا کہ یہ بتایا جاسکے کہ انسانی بدن کے کھرب باخلیات میں سے کون کون سا خلیہ کس کس وقت کھائی گئی غذا کے کن کن عناصر سے تشکیل پایا ہے اسی طرح یہ بتانا بھی ممکن نہیں ہے کہ کسی شاعر کے کسی ایک استعارے کی تخلیق کے پس منظر میں کون کون سے تجربے کار فرما رہے ہیں۔ نوید شہزاد کی ان نظموں کی ”نیو“ بھی ایک ایسا ہی کردار ہے۔ جسے نوید شہزاد نے تخلیق کیا ہے یعنی وہ اس صورت میں اس کائنات میں نہ اس سے پہلے کبھی موجود رہا ہے اور نہ آئندہ ممکن ہے۔ اب اس کے بارے میں یہ بتانا تقریباً ناممکن ہے کہ یہ ان کے تخلیقی تجربے میں کن کن عناصر سے مل کر شامل ہوا۔ اس کے بارے میں ان نظموں کے بعض ٹکڑوں سے محض اندازہ ہی لگایا جاسکتا ہے، مثلاً عین ممکن ہے کہ نیو کو تخلیق کرتے ہوئے ان کے ذہن میں راشد کی عظیم نظم ”حسن کوزہ گر“ کا کردار ”جہاں زاد“ یا افضال احمد سید کی نظم ”نوجو بنا“ کا کردار ”نوجو بنا“ رہا ہو اور ان یا ان جیسے دیگر کرداروں کے بعض عناصر بھی اس میں شامل ہو گئے ہوں یا انہوں نے زندگی بھر میں جو مختلف اور لاتعداد خواتین گہری یا سرسری نظر سے دیکھی ہوں، ان کے بعض عناصر اس میں شامل ہو گئے ہوں یا ہماری اردو اور پنجابی کی کلاسیکی شاعری کے مرکزی کردار ”محبوب“ جو ہر

ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਏਹਦਾ ਮਤਲਬ ਏ ਕਿਹ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਏਸ ਅੰਦਾਜ਼ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕਰਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਏ ਕਿਹ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿਹ ਏਸ ਦਾ ਤਖਲੀਕੀ ਤਜ਼ਬਾ ਕਿਸ ਦਰਜੇ ਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਓਹ ਆਲਾ ਤਜ਼ਬਾ ਏ ਤਾਂ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਓਹ ਸਿਰਫ਼ ਕਵੀ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਹੋਵੇ. ਕਿਓਂ ਜੇ ਦਾਖਲੀ ਵਾਰਦਾਤ ਦੀ ਵਾਕਇਅਤ ਵਿਚ ਓਹ ਤਖਲੀਕੀ ਅਸਰਾਰ ਪੁੰਗਰ ਈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੇ ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲਾਮਹਿਦੂਦੀਅਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਏ. ਇਹ ਮੁਮਕਿਨ ਏ ਕਿਹ ਦਾਖਲੀ ਤਜ਼ਬਾ ਸ਼ੇਅਰੀ ਤਜ਼ਬੇ ਲਈ ਮੁਹੱਰਕ ਬਣ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਹਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਇਸਤਆਰੇ ਵਿਚ ਹੋਂਦਾ ਏ. ਇਸਤਆਰਾ ਕਿਸੇ ਇਕ ਤਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਤਖਲੀਕ ਹੋ ਈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸਗੋਂ ਓਹ ਤੇ ਕਵੀ ਦੇ ਕੁਲ ਇਲਮ (ਮੁਸ਼ਾਹਦੇ, ਤਜ਼ਬੇ, ਮੁਤਾਲਏ) ਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਜੁਜ਼ਾਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ਤਮਿਲ ਹੋਂਦਾ ਏ ਕਿਹ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੀ ਸਿਹਾਣ ਵੀ ਓਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਏ. ਏਸੇ ਲਈ ਸ਼ਾਈਰੀ ਲਈ ਨਾਮਯਾਤੀ ਕੁਲ ਦੀ ਇਸਤਲਾਹ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਏ. ਜਿਵੇਂ ਹਾਲੀ ਤਕ ਇਹ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਹ ਇਹ ਦਸਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿਹ ਇਨਸਾਨੀ ਜੁੱਸੇ ਦੇ ਖਰਬਾਂ ਖੁਲਯਾਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਅੰਸਰਾਂ ਤੋਂ ਤਸ਼ਕੀਲ ਪਾਂਦਾ ਏ. ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਸਣਾ ਵੀ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਏ ਕਿਹ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਇਸਤਆਰੇ ਦੀ ਤਖਲੀਕ ਦੇ ਪਸ ਮੰਜ਼ਰ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਤਜ਼ਬੇ ਕਾਰ ਫਰਮਾ ਰਹੇ ਨੇਂ. ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ “ਨੀਬੋ” ਵੀ ਇਕ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਦਾਰ ਏ. ਜਿਹਨੂੰ ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਨੇ ਤਖਲੀਕ ਕੀਤਾ ਏ. ਯਾਨੀ ਓਹ ਏਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਏਸ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਨਾ ਏਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਮੋਜੂਦ ਰਿਹਆ ਏ ਤੇ ਨਾ ਆਓਨ ਵਾਲੇ ਵੇਲੇ ਵਿਚ ਮੁਮਕਿਨ ਏ. ਹੁਣ ਏਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦਸਨਾ ਤਕਰੀਬਨ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਏ ਕਿਹ ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਤਖਲੀਕੀ ਤਜ਼ਬੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਅੰਸਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ. ਏਸ ਬਾਰੇ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਗਵੇੜ ਈ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਏ. ਮਸਲਨ ਮੁਮਕਿਨ ਏ ਕਿਹ “ਨੀਬੋ” ਨੂੰ ਤਖਲੀਕ ਕਰਦਿਆਂ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਿਦ ਦੀ ਅਜ਼ੀਮ ਨਜ਼ਮ “ਹਸਨ ਕੂਜ਼ਾ ਗਰ” ਦਾ ਕਰਦਾਰ “ਜਹਾਂ ਜ਼ਾਦ” ਯਾਂ ਅਫ਼ਜ਼ਾਲ ਅਹਮਦ ਸੱਯਦ ਦੀ ਨਜ਼ਮ “ਨੋਜੋਬਨਾ” ਰਿਹਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਹ ਯਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸਰ ਵੀ ਏਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਏ ਹੋਨ ਯਾਂ ਓਹਨਾਂ ਹਯਾਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਮੁਖ਼ਡਲਿਫ਼ ਤੇ ਅੰਗਿੰਤ ਸਵਾਣੀਆਂ ਗਹਿਰੀ ਯਾਂ ਸਰਸਰੀ ਨਜ਼ਰੇ ਵੇਖੀਆਂ ਹੋਨ, ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸਰ ਏਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਏ

مقام پر مجازی و حقیقی دونوں صورتوں میں محبوب حقیقی کے خصائص کا حامل ہے، کے بعض عناصر اس میں شامل ہو گئے ہوں۔ یہ بھی ضروری نہیں کہ انہوں نے اس کردار کے مختلف عناصر نظموں کے نسوانی کرداروں سے حاصل کیے ہوں۔ اس کے بعض عناصر جیلانی کا مران کی نظم ”باغ دنیا“ کے ”مرشد قم“ جیسے کرداروں سے آئے ہوں۔ یہ بھی ضروری نہیں کہ اس کردار کے سارے عناصر صرف شعری کرداروں سے آئے ہوں بلکہ یہ بھی ہو سکتا ہے کہ دنیا بھر کے فلشن میں جو ہزار ہا چھوٹے بڑے کردار تخلیق ہوئے ہیں، ان میں سے کرداروں کے کچھ عناصر بھی اس میں شامل ہو گئے ہوں۔ البتہ یہ بات پورے یقین سے کہی جاسکتی ہے کہ نیبو کو اس کائنات میں نوید شہزاد نے خلق کیا ہے اور اپنی ٹھوس وجودی صورت میں وہ اس سے پہلے کہیں موجود نہیں تھی، حتیٰ کہ وہ شاعر کے ذہن میں بھی موجود نہیں تھی۔ مختلف نظموں کے ساتھ اس نے لازوال وجود حاصل کیا ہے جس کا اظہار اس گفتگو سے ہوتا ہے جو شاعر نے ان نظموں میں اس کے ساتھ کی ہے۔ قاری کے پاس بھی نیبو سے متعارف ہونے کا یہی ایک سلسلہ ہے۔ نیبو کون ہے؟، ہم اس حقیقت سے صرف نظموں کے ذریعے ہی آگاہی حاصل کرتے ہیں۔

نوید شہزاد نے نیبو کو براہ راست مخاطب کر کے صرف آٹھ نظمیں تخلیق کی ہیں لیکن نظم ”برتھ ڈے گفٹ“ سمیت ان کی باقی نظموں کو پڑھتے ہوئے بھی بار بار یہ محسوس ہوتا ہے کہ مخاطب کردار وہی ہے۔ یہ اس لیے بھی محسوس ہوتا ہے کہ چند دیگر نظموں میں نیبو یا نیبو سے وجود پذیر دنیا جسے وہ ”نبیائی“ کہتے ہیں، کا ذکر ہے:

اسیں تاں اج وی

سورج دی آخری کرن دے نال

سجا ہتھ پا کے لٹکاں گے

تے فر آ پنے کبے ہتھ نوں

تیرے ول ودھاواں گے

ਹੋਨ. ਯਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਉਰਦੂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਲਾਸੀਕੀ ਸ਼ਾਈਰੀ ਦੇ ਮਰਕਜ਼ੀ ਕਰਦਾਰ “ਮਹਿਬੂਬ” ਜੋ ਹਰ ਮਕਾਮ ਤੇ ਮਜ਼ਾਜ਼ੀ ਤੇ ਹਕੀਕੀ ਦੋਹਾਂ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਹਕੀਕੀ ਮਹਿਬੂਬ ਦੀਆਂ ਖ਼ਸਲਤਾਂ ਦਾ ਹਾਮਿਲ ਏ, ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸਰ ਏਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਏ ਹੋਨ. ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਏਸ ਕਰਦਾਰ ਦੇ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਅੰਸਰ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਨਸਵਾਨੀ ਕਰਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੇ ਹੋਨ. ਇਹਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸਰ ਜੀਲਾਨੀ ਕਾਮਰਾਨ ਦੀ ਨਜ਼ਮ “ਬਾਗ਼ੇ ਦੁਨੀਆ” ਦੇ “ਮੁਰਸ਼ਦਕੁਮ” ਵਰਗੇ ਕਰਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਣ ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ ਕਿਹ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀ ਫ਼ਿਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਿਕੇ ਵਡੇ ਕਰਦਾਰ ਤਖ਼ਲੀਕ ਹੋਏ ਨੇਂ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਕਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸਰ ਏਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਏ ਹੋਨ. ਅਲਬੱਤਾ ਇਹ ਗਲ ਪੂਰੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਏ ਕਿਹ ਨੀਬੋ ਨੂੰ ਏਸ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਨੇ ਖ਼ਲਕ ਕੀਤਾ ਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਠੋਸ ਵਜੂਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਓਹ ਏਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਧਰੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿਹ ਓਹ ਕਵੀ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਓਸ ਨੇ ਲਾਜ਼ਵਾਲ ਵਜੂਦ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ ਏ ਜਿਹਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਓਸ ਗਲ ਬਾਤ ਤੋਂ ਹੋਂਦਾ ਏ ਜਿਹੜੀ ਕਵੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਓਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਏ. ਕਾਰੀ ਦੇ ਕੋਲ ਵੀ “ਨੀਬੋ” ਨਾਲ ਜਾਨ ਸਿਹਾਨ ਦਾ ਇਹੋ ਇਕ ਜ਼ਰੀਆ ਏ. ਨੀਬੋ ਕੌਨ ਏ? ਅਸੀਂ ਏਸ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਈ ਵਾਕਫ਼ੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ॥

ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਨੇ “ਨੀਬੋ” ਨੂੰ ਬਰਾਹਿ ਰਾਸਤ ਮੁਖ਼ਾਤਿਬ ਕਰਕੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਠ ਨਜ਼ਮਾਂ ਤਖ਼ਲੀਕ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇਂ. ਪਰ ਨਜ਼ਮ “ਬਰਥ ਡੇ ਗਿਫ਼ਟ” ਸਣੇ ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਵੀ ਮੁੜ ਮੁੜ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਂਦਾ ਏ ਕਿਹ ਮੁਖ਼ਾਤਿਬ ਕਰਦਾਰ ਓਹ ਈ ਏ. ਇਹ ਏਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਂਦਾ ਏ ਕਿਹ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਨੀਬੋ ਯਾ ਨੀਬੋ ਤੋਂ ਵਜੂਦ ਪਜ਼ੀਰ ਦੁਨੀਆਂ ਜਿਹਨੂੰ ਓਹ “ਨਿਬਿਆਈ” ਕਿਹੰਦੇ ਨੇਂ, ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਏ:

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਜ ਵੀ

ਸੂਰਜ ਦੀ ਆਖ਼ਰੀ ਕਿਰਨ ਦੇ ਨਾਲ

ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਲਟਕਾਂ ਗੇ

ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨੂੰ

ਤੇਰੇ ਵਲ ਵਧਾਵਾਂ ਗੇ

یے، بے تھانی ہوندیاں ہو یاں
 نون توں وا تک جاواں گے (اسیں ستلج یار بنایا)

.....

ٹوں آکھیں تے،
 چالھی درہیاں پچھوں
 اس ڈگیائی نوں تن توں لاپیے!!؟
 اک نبیائی نوں تن تے پا کے
 اک نبیائی نوں تن توں لاپیے!!؟ (پکھاوا)

.....

نالے تیرے تھانی، نی نظمے!
 اسیں نظم نوں کہنا:
 ”تیرے پچھے ٹردے ٹردے

جہڑی تھان آ پہنچے آں

اُس تھانوں نبیائی لے کے

واپس جانا چاہنے آں“ (نظم توں نظم تک)

ان نظموں کا اظہار نسبتاً واضح ہے اور صاف معلوم ہوتا ہے کہ شاعر نے پورے مجموعے کو اس مخصوص کردار کے مخاطب سے ترتیب دیا ہے۔ یہ محض مخاطبت ہی نہیں ہے بلکہ اظہار کا بنیادی وسیلہ ہے۔ کیوں کہ شاعر نے جس اسلوب میں ان نظموں میں نیبو سے اظہار کیا ہے، وہی اسلوب اظہار ان نظموں میں بھی ہے جن میں بہ ظاہر مخاطب نیبو نہیں ہے۔ یہ صورت اظہار اس بات کا واضح اشارہ ہے کہ باقی نظموں کا مخاطب بھی یہی کردار ہے، علاوہ ازیں زندگی کو جیسا اور جس پہلو سے نیبو کے لیے مخصوص نظموں میں پیش کیا گیا ہے، ویسا ہی وہ دیگر نظموں میں بھی نظر آتی ہے۔ نظموں

ਯੇ, ਬੇ ਥਾਣੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ

ਨੂੰਨ ਤੋਂ ਵਾ ਤਕ ਜਾਵਾਂ ਗੇ (ਅਸੀਂ ਸਤਲੁਜ ਯਾਰ ਬਣਾਇਆ)

.....

ਤੂੰ ਆਖੇਂ ਤੇ,

ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇਆਂ ਪਿਛੋਂ

ਇਸ ਡਿਗਿਆਈ ਨੂੰ ਤੰਨ ਤੋਂ ਲਾਹੀਏ!!?

ਇਕ ਨਿਬਿਆਈ ਨੂੰ ਤੰਨ ਤੇ ਪਾ ਕੇ

ਇਕ ਨਿਬਿਆਈ ਨੂੰ ਤੰਨ ਤੋਂ ਲਾਹੀਏ!!? (ਚੁਗਾਵਾ)

.....

ਨਾਲੇ ਤੇਰੇ ਥਾਣੀ, ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ!

ਅਸੀਂ ਨਜ਼ਮ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ:

“ਤੇਰੇ ਪਿਛੇ ਟੁਰਦੇ ਟੁਰਦੇ

ਜਿਹੜੀ ਥਾਂ ਆ ਪੁਹੰਚੇ ਆਂ

ਉਸ ਥਾਓਂ ਨਿਬਿਆਈ ਲੇ ਕੇ

ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ” (ਨਜ਼ਮ ਤੋਂ ਨਜ਼ਮ ਤਕ)

ਨੀਬੋ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਨਿਸਬਤਨ ਵਾਜ਼ਿਹ ਏ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਮਾਲੂਮ ਹੋਂਦਾ ਏ ਕਿਹ ਕਵੀ ਨੇ ਪੂਰੇ ਮਜ਼ਮੂਏ ਨੂੰ ਏਸ ਮਖਸੂਸ ਕਰਦਾਰ ਨਾਲ ਤਖ਼ਾਤਬ ਤੋਂ ਤਰਤੀਬ ਦਿੱਤਾ ਏ. ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਈ ਨਹੀਂ ਏ ਸਗੋਂ ਇਜ਼ਹਾਰ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਵਸੀਲਾ ਏ. ਕਿਓਂ ਜੇ ਕਵੀ ਨੇ ਜੇਸ ਅਸਲੂਬ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਨੀਬੋ ਨਾਲ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇਂ, ਓਹੋ ਈ ਇਜ਼ਹਾਰ ਦਾ ਅਸਲੂਬ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਏ ਇਹ ਸੂਰਤ ਏਸ ਗਲ ਦਾ ਖੁੱਲਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਏ ਕਿਹ ਬਾਕੀ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਵੀ ਇਹੋ ਕਰਦਾਰ ਏ. ਹਯਾਤੀ ਨੂੰ ਜੇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜੇਸ ਪਖੋਂ ਨੀਬੋ ਲਈ ਮਖਸੂਸ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਏ, ਓਸੇ ਤਰਹਾ ਈ ਓਹ ਦੂਜੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਓਂਦੀ ਏ. ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਮੂਈ ਫ਼ਜ਼ਾ

کی مجموعی فضا ایک رہتی ہے جس سے اندازہ ہوتا ہے کہ شاعر ایک ایسے تخلیقی دور میں ہے جہاں وہ موضوع، اسلوب اور ہیئت ہر حوالے سے نیو سے جو کلام ہے۔
یہ نیو کون ہے۔ نظم کے مختلف حصوں اور مختلف نظموں کو پیش نظر رکھیں تو یہ کہنا کہ نیو شاعر کا مثالی محبوب کا تصور ہے، بے حد مشکل ہے کیوں کہ کبھی یہ محبوب لگتا ہے، کبھی خدا، کبھی لگتا ہے شاعر خود اپنے آپ سے مخاطب ہے، کبھی لگتا ہے وہ خود نظم سے یا تخلیقی تجربے سے ہم کلام ہے۔ میرے خیال میں یہ سب کچھ ایک ہی ہے۔ طویل تخلیقی ریاضت نے اسے حیات و کائنات کا جو شعور عطا کیا ہے، اس کے ذریعے اس نے اس حقیقت کو پالیا ہے کہ حیات و کائنات تخلیق اور غیر تخلیق کی ثنویت کا اظہار ہے۔ آپ اسے تعمیر و تخریب کی ثنویت بھی کہہ سکتے ہیں۔ شاعر کا جھکاؤ فطری طور پر تخلیق کی طرف ہے۔ یوں محبوب ہو، خدا ہو، شاعر کا تخلیقی وجود ہو، شاعری اور تخلیقی تجربہ ہو، سب ایک دوسرے میں گھل مل کر ایک ہو گئے ہیں۔ اس نتیجے تک پہنچنے کے لیے اس مجموعے میں شامل نظموں کی متعدد بار قرأت کرنا پڑتی ہے۔ تب پڑھتے پڑھتے قاری کو وجدانی طور پر یہ احساس ہوتا ہے کہ ان نظموں کا مخاطب ایک ہی ہے اور یہ ایک وہی ہے جو کبھی تخلیق ہے، محرک تخلیق ہے اور کبھی خالق ہے:

میں کیہ کرداں میں تاں

رب نوں لہجہ کے رب نوں لہجن جان لگا ساں
عرش دا کنگر اڈھان لگا ساں (کنگرے داعرش)

.....
دیکھ اسیں تن موزا کیتا ہو یا اے

آ سجا ہتھ پھیر، سانوں پاکی دے

کچھ گھڑیاں کچھ دیر سانوں پاکی دے (من دیاں جہڑیاں)

ਇਕ ਰਹਿੰਦੀ ਏ. ਜਿਥੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੋਂਦਾ ਏ ਕਿਹ ਕਵੀ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਤਖਲੀਕੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਏ ਜਿਥੇ ਓਹ ਮੌਜੂ, ਅਸਲੂਬ ਤੇ ਹੈਅਤ ਹਰ ਪਖੋਂ ਨੀਬੋ ਨਾਲ ਗਲਾਂ ਕਰਣ ਵਿਚ ਮਸਰੂਫ਼ ਏ ॥

ਇਹ ਨੀਬੋ ਕੌਣ ਏ. ਨਜ਼ਮ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿਸਿਆਂ ਤੇ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮਨੇ ਰਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਆਖਨਾ ਕਿਹ ਨੀਬੋ ਕਵੀ ਦਾ ਮਸਾਲੀ ਮਹਿਬੂਬ ਦਾ ਤਸੱਵਰ ਏ, ਬੋਹਤ ਓਖਾ ਏ. ਕਿਓਂ ਜੇ ਕਦੀ ਇਹ ਮਹਿਬੂਬ ਲਗਦਾ ਏ, ਕਦੀ ਖੁਦਾ. ਕਦੇ ਲਗਦਾ ਏ ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਮੁਖਾਤਬ ਏ, ਕਦੀ ਲਗਦਾ ਏ ਓਹ ਆਪ ਨਜ਼ਮ ਨਾਲ ਯਾ ਤਖਲੀਕੀ ਤਜੁਬੇ ਨਾਲ ਗਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਆ ਏ. ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭੋ ਕੁਝ ਇਕ ਈ ਏ. ਲਮੇਰੀ ਤਖਲੀਕੀ ਰਿਆਜ਼ਤ ਨੇ ਓਹਨੂੰ ਹਯਾਤੀ ਤੇ ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਜੋ ਗਿਆਨ ਅਤਾ ਕੀਤਾ ਏ, ਓਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਓਹਨੇ ਏਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਏ ਕਿਹ ਹਯਾਤੀ ਤੇ ਕਾਇਨਾਤ ਤਖਲੀਕ ਤੇ ਗ਼ੈਰ ਤਖਲੀਕ ਦੀ ਸਨਵੀਯਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਏ. ਤੁਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਤਾਮੀਰ ਤੇ ਤਖਰੀਬ ਦੀ ਸਨਵੀਯਤ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਓ. ਕਵੀ ਦਾ ਝੁਕਾ ਫ਼ਿਤਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤਖਲੀਕ ਵਲ ਏ. ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਬੂਬ ਹੋਵੇ, ਖੁਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਵੀ ਦਾ ਤਖਲੀਕੀ ਵਜੂਦ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਾਇਰੀ ਤੇ ਤਖਲੀਕੀ ਤਜੁਬਾ ਹੋਵੇ, ਸਭ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਘੁਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਗਾਏ ਨੇਂ. ਏਸ ਸਿੱਟੇ ਤਕ ਅਪੜਣ ਲਈ ਏਸ ਪੂਰ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੈਂਦਾ ਏ. ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਕਾਰੀ ਨੂੰ ਵਜਦਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਇਹਸਾਸ ਹੋਂਦਾ ਏ ਕਿਹ “ਫ਼ਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ” ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਮੁਖਾਤਿਬ ਇਕ ਈ ਏ, ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਓਹੋ ਈ ਏ ਜੋ ਕਦੀ ਤਖਲੀਕ ਏ, ਕਦੀ ਤਖਲੀਕ ਦਾ ਮੁਹੱਰਕ ਤੇ ਕਦੀ ਖ਼ਾਲਿਕ ਏ:

ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਦਾ , ਮੈਂ ਤਾਂ

ਰੱਬ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸਾਂ

ਅਰਸ਼ ਦਾ ਕਿੰਗਰਾ ਢਾਨ ਲੱਗਾ ਸਾਂ (ਕਿੰਗਰੇ ਦਾ ਅਰਸ਼)

ਵੇਖ ਅਸੀਂ ਤਨ ਮੌਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਏ

ਆ ਸੱਜਾ ਹਥ ਫੇਰ, ਸਾਨੂੰ ਪਾਕੀ ਦੇ

ਕੁੱਝ ਘੜੀਆਂ ਕੁੱਝ ਦੇਰ ਸਾਨੂੰ ਪਾਕੀ ਦੇ (ਮਨ ਦੀਆਂ ਝੁਰੀਆਂ)

رات نے پوری رات
 میرے بسترے تے گزاری
 تُوں میرے منجے تے
 آپنے جٹیوں لاه کے
 جھڑی گنج وچھا گیا سیں
 میں اُس گنج وچ مُرتینوں دھر لینا سی
 جے تُوں ستارواں سنگھار نہ کردا
 (ستارواں سنگھار)

.....
 اسیں نظم چھوہ دتی
 اُونے چر تک نظم لکھدے رہے
 تینوں بنان لئی
 رب نے جنا چر لیا سی
 (دریا ڈوبن چلیاواں)

.....
 میں نہیں چاہندا
 کل کوئی تینوں ایہ گل آنکھے:
 ”تیرے ورگا تیرے سامنے ہار گیا سی“
 میں تاں..... ہاں ہاں
 میں کل راتیں امبرتے سووار گیا سی
 (ادھ واسا)

.....
 فی نظمی! سانوں مصرع کر لے
 اسیں تیرے ہو کے وسنا
 اسیں تیرے تھانی رونا،

ਰਾਤ ਨੇ ਪੂਰੀ ਰਾਤ
 ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰੀ
 ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਮੰਜੇ ਤੇ
 ਆਪਣੇ ਜੁਸਿਓਂ ਲਾਹ ਕੇ
 ਜਿਹੜੀ ਕੁੰਜ ਵਛਾ ਗਿਆ ਸੈਂ
 ਮੈਂ ਉਸ ਕੁੰਜ ਵਿਚ ਮੁੜ ਤੈਨੂੰ ਧਰ ਲੈਣਾ ਸੀ
 ਜੇ ਤੂੰ ਸਤਾਰਵਾਂ ਸਿੰਘਾਰ ਨਾ ਕਰਦਾ (ਸਤਾਰਵਾਂ ਸਿੰਘਾਰ)

ਅਸੀਂ ਨਜ਼ਮ ਛੂਹ ਦਿੱਤੀ
 ਓਨੇ ਚਿਰ ਤੱਕ ਨਜ਼ਮ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ
 ਤੈਨੂੰ ਬਨਾਣ ਲਈ
 ਰੱਬ ਨੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਲਿਆ ਸੀ (ਦਰਿਆ ਡੋਬਣ ਚਲਿਆ ਵਾਂ)

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੰਦਾ
 ਕਲ ਕੋਈ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੇ:
 “ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਤੇਰੇ ਸਾਮਣੇ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸੀ”
 ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਂ ਹਾਂ
 ਮੈਂ ਕਲ ਰਾਤੀਂ ਅੰਬਰ ਤੇ ਸੌ ਵਾਰ ਗਿਆ ਸੀ (ਅੱਧ ਵਾਸਾ)

ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ! ਸਾਨੂੰ ਮਿਸਰਾ ਕਰ ਲੈ
 ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਹੋ ਕੇ ਵਸਣਾ
 ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਥਾਣੀ ਰੋਣਾ,

اسیں تیرے تھانی ہسنا

سانوں اپنے ہتھ دیاں تلیاں اُتے رکھ کے پڑھ

اسیں ریہلاں اُتے رکھ کے پڑھے نہیں جاسکدے (نظم توں نظم تک)

.....

ورقیاں ورگیے

اسیں زخمی زخمی پوراں نال

تینوں کنی واری تھلیے

توں بھر بھر جاویں (بھال جُوہ)

.....

بہ ظاہر یہ تمام تتخاطب اور مخاطب کردار مختلف نظر آتے ہیں لیکن ان نظموں کی کلی فضا اور ان کرداروں کے ساتھ شاعر کے تعلق کو اگر محسوس کیا جاسکے تو معلوم ہوتا ہے کہ ایک ہی کردار ہے جو روپ بدل بدل کے بار بار اپنا اظہار کر رہا ہے۔ یہ کردار شاعر کا محبوب کردار ہے اور ارد گرد کی روزمرہ غیر تخلیقی زندگی میں ایک سرسبز و شاداب تخلیقی زندگی کا آئینہ دار ہے۔ شاعر نے اس کردار کے جھروکے سے ایک ایسی زندگی کا نظارا کیا ہے جو اس کے اور اس کے قازی کے لیے قابل دید ہے۔ فی الاصل یہ وہ خواب ہے جو ہر اعلیٰ درجے کا شاعر صدیوں سے دیکھتا آیا ہے۔ موجود زندگی کی افراط و تفریط اور غیر انسانی رویے ہمیشہ ہی ہمارے تخلیق کار کو مضطرب کرتے ہیں اور وہ اپنے ہنر سے ایک نئی زندگی کا درکھولنے کی سعی کرتا ہے۔ یہی آرزو متنوع تخلیقی رنگوں میں ظہور کرتی ہے۔ نوید شہزاد نے بھی اسی آرزو سے کچھ نئے رنگ دریافت کیے ہیں اور اپنی نظموں کی صورت ہم تک پہنچائے ہیں۔ بہ ظاہر رومانی نظر آنے والی ان نظموں میں ہماری سماجی زندگی، اس کا بنجر پن اور شاعر کی ایک اعلیٰ انسانی سماج کی طلب صاف نظر آ جاتی ہے۔ موجود زندگی اور ایک اعلیٰ تخلیقی زندگی کو شاعر نے جس جس طرح پیش کیا ہے، اس کی

ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਥਾਣੀ ਹਸਣਾ

ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਥ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਉਤੇ ਰਖ ਕੇ ਪੜ੍ਹ

ਅਸੀਂ ਰੇਹਲਾਂ ਉਤੇ ਰਖ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ (ਨਜ਼ਮ ਤੋਂ ਨਜ਼ਮ ਤਕ)

ਵਰਕਿਆਂ ਵਰਗੀਏ

ਅਸੀਂ ਜ਼ਖਮੀ ਜ਼ਖਮੀ ਪੋਰਾਂ ਨਾਲ

ਤੇਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਥਲੀਏ

ਤੂੰ ਭੁਰ ਭੁਰ ਜਾਵੇਂ (ਭਾਲ ਜੁਹ)

ਬਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਖ਼ਾਤਬ ਤੇ ਮੁਖ਼ਾਤਿਬ ਕਰਦਾਰ ਵਖੋ ਵਖ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇਂ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫ਼ਜ਼ਾ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕਵੀ ਦੇ ਸੰਮਬੰਧ ਨੂੰ ਜੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਮਾਲੂਮ ਹੋਂਦਾ ਏ ਕਿਹ ਇਕ ਈ ਕਰਦਾਰ ਏ ਜਿਹੜਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਬਦਲ ਕੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਪਣਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏ. ਇਹ ਕਰਦਾਰ ਕਵੀ ਦਾ ਮਹਿਬੂਬ ਕਰਦਾਰ ਏ ਅਤੇ ਆਲ ਦੁਆਲ ਦੀ ਰੋਜ਼ਮੱਰਾ ਗ਼ੋਰ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਹਯਾਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸਰਸਬਜ਼ ਤੇ ਸ਼ਾਦਾਬ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਹਯਾਤੀ ਦਾ ਅਕਸ ਵੀ. ਕਵੀ ਨੇ ਏਸ ਕਰਦਾਰ ਦੇ ਝਰੋਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਯਾਤੀ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਏ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦਾ ਕਵੀ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੇਖਦਾ ਆਇਆ ਏ. ਮੌਜੂਦ ਹਯਾਤੀ ਦੇ ਵਾਧ ਘਾਟ ਤੇ ਗ਼ੋਰ ਇਨਸਾਨੀ ਰੱਵਈਏ ਹਮੇਸ਼ਾ ਈ ਸਾਡੇ ਤਖ਼ਲੀਕ ਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇ ਚੈਨ ਕਰਦੇ ਨੇਂ ਤੇ ਓਹ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਇਕ ਨਵੀਂ ਹਯਾਤੀ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੋਲਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਏ. ਇਹੋ ਸੱਧਰ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਰੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦੀ ਏ. ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਨੇਂ ਵੀ ਏਸੇ ਸਧਰ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਦਰਯਾਫ਼ਤ ਕੀਤੇ ਨੇਂ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਸਾਡੇ ਤੀਕ ਅਪੜਾਏ ਨੇਂ. ਬਾਜ਼ਾਹਿਰ ਰੋਮਾਨੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸਮਾਜੀ ਹਯਾਤੀ, ਇਹਦਾ ਬਾਂਝ ਪੁਣਾ ਤੇ ਕਵੀ ਦੀ ਇਕ ਆਲਾ ਇਨਸਾਨੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਲਬ ਸਾਫ਼ ਵਖਾਲੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਏ. ਮੌਜੂਦ ਹਯਾਤੀ ਤੇ ਇਕ ਆਲਾ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਹਯਾਤੀ ਨੂੰ ਕਵੀ ਨੇ ਜੇਸ ਜੇਸ ਤਰਹਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਏ, ਓਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ

چند مثالیں دیکھیے:

نہ تک بازانہ تک سانوں
 اسپں پہلاں ای اک باز دے منہ چوں ڈگے ہوئے آں
 اک مقتل سی،
 اک مقتل دے ول بے جاون والا
 اسپں بخشے گئے اُس مقتل دے
 آغاز دے منہ چوں ڈگے ہوئے آں (پُگوا)

.....
 اوہ پل بھاگاں والا ہوسی
 جس پل،
 ساڈا ڈھگا، ساڈی دھرتی
 مُرد سِنگاں تے چکے گا
 جیہڑی بولی امبر باز سمجھدے نیں
 او سے بولی دے وچ امبر بازاں دے نال مُکے گا
 مُرد سِنگاں تے چکے گا۔ (اسمان دی ٹاکی)

.....
 واء نے مینوں گننا چاہیا
 میرے ہر اک لُوں وچ
 سو سو پتے اترے
 حملہ آور ہر بٹلا باوردی
 پر،
 میں کد گنیا جاسکد اسان

ਵੰਗੀਆਂ ਵੇਖੋ:

ਨਾ ਤਕ ਬਾਜ਼ਾ ਨਾ ਤਕ ਸਾਨੂੰ
 ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਇਕ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੋਂ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਆਂ
 ਇਕ ਮਕਤਲ ਸੀ,
 ਇਕ ਮਕਤਲ ਦੇ ਵਲ ਲੈ ਜਾਵਨ ਵਾਲਾ
 ਅਸੀਂ ਬਖਸ਼ੇ ਗਾਏ ਉਸ ਮਕਤਲ ਦੇ
 ਆਗਾਜ਼ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੋਂ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਆਂ (ਚੁਗਾਵਾ)

.....
 ਓਹ ਪਲ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਸੀ
 ਜਿਸ ਪਲ,
 ਸਾਡਾ ਢੱਗਾ, ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ
 ਮੁੜ ਸਿੰਗਾਂ ਤੇ ਚੁੱਕੇ ਗਾ
 ਜਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਅੰਬਰ ਬਾਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਨੇਂ
 ਓਸੇ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਬਰ ਬਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁੱਕੇ ਗਾ
 ਮੁੜ ਸਿੰਗਾਂ ਤੇ ਚੁੱਕੇ ਗਾ (ਅਸਮਾਨ ਦੀ ਟਾਕੀ)

.....
 ਵਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗਿਣਨਾ ਚਾਹਿਆ
 ਮੇਰੇ ਹਰ ਇਕ ਲੂੰ ਵਿਚ
 ਸੌ ਸੌ ਬੁੱਲੇ ਉਤਰੇ
 ਹਮਲਾ ਆਵਰ ਹਰ ਬੁੱਲਾ ਬਾ ਵਰਦੀ
 ਪਰ,
 ਮੈਂ ਕੱਦ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸਾਂ

ہندسیاں ورگیے

تیرے جیوندیاں رہن دا کارن مک جاندا
جے میں گنیا جاندا (برتھ ڈے گفٹ)

تیرے مگروں جنے مینہ میں کٹھے کیتے

اج اوہناں دیاں ساریاں کنیاں
آپنے پنڈ دے بالاں اندروئڈ دتیاں نیں (وٹڈیائی)

اک سورج دا پنڈھ اے سارا

فیر کنارا

پراوہ سورج آپ چڑھانا پینا
جہڑا ساتھوں پچھ کے ڈبے (دریا ڈوبن چلیاواں)

تیرے وانگوں جہڑا موت حیاتی بخشے

قبراں دی چکلیائی نال

اوہ انسان بنانا چاہنے آں

وڈے کارگیردے لاگے شاگے جانا چاہنے آں

نی نظمے نظمے نی!!! (نظم توں نظم تک)

نظموں کے درج بالا ٹکڑوں کو پڑھنے سے نوید شہزاد کا سیاسی، سماجی اور معاشی شعور صاف جھلکتا ہے۔ یہ شعور شاعری کے لیے ناگزیر نہیں ہوتا لیکن شاعر جب کسی مثالی دنیا کا جو یا ہوتا ہے تو موجود دنیا کا تجزیہ اور موجود دنیا کو مثالی دنیا بنانے کا نظریہ

ਹਿੰਦਸਿਆਂ ਵਰਗੀਏ

ਤੇਰੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ

ਜੇ ਮੈਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ (ਬਰਥ ਡੇ ਗਿਫਟ)

.....

ਤੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਜਿੱਠੇ ਮੀਂਹ ਮੈਂ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ

ਅੱਜ ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਣੀਆਂ

ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਲਾਂ ਅੰਦਰ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇਂ (ਵੰਡਿਆਈ)

.....

ਇਕ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੰਥ ਏ ਸਾਰਾ

ਫਿਰ ਕਿਨਾਰਾ

ਪਰ ਉਹ ਸੂਰਜ ਆਪ ਚੜ੍ਹਾਣਾ ਪੈਣਾ

ਜਿਹੜਾ ਸਾਥੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਡੁੱਬੇ (ਦਰਿਆ ਡੋਬਣ ਚਲਿਆ ਵਾਂ)

.....

ਤੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮੌਤ ਹਯਾਤੀ ਬਖਸ਼ੇ

ਕਬਰਾਂ ਦੀ ਚੁਗਿਆਈ ਨਾਲ

ਓਹ ਇਨਸਾਨ ਬਨਾਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ

ਵਡੇ ਕਾਰੀਗਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਸ਼ਾਗੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ

ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ ਨਜ਼ਮੇ ਨੀ!!! (ਨਜ਼ਮ ਤੋਂ ਨਜ਼ਮ ਤਕ)

.....

ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਨਵੀਂਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦਾ ਸਿਆਸੀ, ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਮੁਆਸ਼ੀ ਸ਼ੁਰੂਰ ਸਾਫ਼ ਝਲਕਦਾ ਏ. ਇਹ ਸ਼ੁਰੂਰ ਸ਼ਾਇਰੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ ਪਰ ਕਵੀ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮਸਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਚਾਹੀਵਾਨ ਹੋਂਦਾ ਏ. ਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਤਜਜ਼ੀਆ ਤੇ ਮੌਜੂਦ

خود بخود نظم کی بنت کا حصہ بنتا چلا جاتا ہے۔ موجودہ دور میں ہم جس انتشاری دنیا میں رہ رہے ہیں، اس میں شاعر بالواسطہ یا براہ راست اظہار کے ذریعے اپنے نظریہ زندگی کا اعلان اس لیے بھی کرتا ہے کہ اس میں اعلیٰ انسانی قدروں کی پامالی اس قدر ہوئی ہے کہ اعلیٰ زندگی کا تصور مفقود ہو گیا ہے۔ ان نظموں میں انسانی جوہر کی آزادی اور بے پناہی کو فلسفیانہ گہرائی سے پیش کیا گیا ہے۔ نظموں کی فضا اور نیبو کا کردار دونوں جس اسلوب کی شاعری کا اظہار ہیں، اس اسلوب کے باطن میں انسانی جوہر کی عظمت کا تصور لہو کی طرح دوڑتا ہے جو عرش کا کنگرہ ڈھا سکتا ہے، آسمان سی کر اس کو لباس بنا سکتا ہے، دریا پی سکتا ہے اور اسے ڈبو سکتا ہے، وہ تخلیق کار عام تخلیق کار کیسے ہو سکتا ہے۔ بہ ظاہر یہ نظمیں الگ الگ ہیں اور اپنے اندر ایک مکمل معنوی دائرہ بناتی ہیں لیکن اس کے ساتھ ساتھ یہ ساری نظمیں مل کر ایک طویل نظم میں ڈھل جاتی ہیں کیوں کہ ان تمام نظموں سے بھی ایک معنوی دائرہ بنتا ہوا نظر آتا ہے۔ یہ ان نظموں کی اضافی خصوصیت ہے کہ آپ ان سے الگ الگ نظم کے طور پر لطف اندوز ہوتے رہیں لیکن جب پورے مجموعے کا مطالعہ کر چکتے ہیں تو ایک مجموعی احساس کی دنیا میں خود کو پاتے ہیں۔ ایسا اس استعاراتی فضا کی وجہ سے بھی ممکن ہوا ہے جس کا جائزہ بنیادی استعارے یعنی ”نیبو“ کے حوالے سے گزشتہ صفحات میں پیش کیا گیا ہے اور اس فکری مرکزیت کی وجہ سے بھی جو تخلیقی زندگی کی آرزو مندی سے ہویدا ہے۔

نوید شہزاد کا لسانی تجربہ بھی اپنی موجود پنجابی شاعری کی روایت سے مختلف ہے، انہوں نے نہ اس خالص پنجابی زبان کا التزام کیا ہے جو ہندی آمیز ہونے کی وجہ سے پاکستان کی ثقافتی صورت حالات میں اجنبی ہے اور نہ روزمرہ بول چال کی غیر تخلیقی زبان ہے اور نہ ہی روایتی تخلیق کی زبان۔ اس زبان میں انگریزی، اردو، فارسی، ہندی کے الفاظ اس طرح آئے ہیں کہ غرابت پیدا نہیں کرتے۔ اس کی ایک وجہ تو تناسب

ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਸਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਨਾਨ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਨਜ਼ਮ ਦੀ ਬੁਣਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬੰਨ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਏ. ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਜੇਸ ਆਪਾ ਧਾਪੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਆਂ, ਐਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਬਿਲਵਾਸਤਾ ਯਾਂ ਬਰਾਹੋਰਾਸਤ ਇਜ਼ਹਾਰ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਆਪਣੇ ਹਯਾਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਇਲਾਨ ਏਸ ਲਈ ਵੀ ਕਰਦਾ ਏ, ਕਿਹ ਏਸ ਵਿਚ ਆਲਾ ਇਨਸਾਨੀ ਕਦਰਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਏਨੀ ਕੂ ਹੋਈ ਏ ਕਿਹ ਆਲਾ ਹਯਾਤੀ ਦਾ ਤਸੱਵਰ ਮੁਕ ਮੁਕਾ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਏ. ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀ ਜੋਹਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਬੇਪਨਾਹੀ ਨੂੰ ਫਲਸਫੀਆਨਾਂ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਏ. ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਫ਼ਜ਼ਾ ਤੇ ਨੀਬੋ ਦਾ ਕਰਦਾਰ ਦੋਵੇਂ ਜੇਸ ਅਸਲੂਬ ਦੀ ਸ਼ਾਈਰੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਨੇਂ. ਏਸ ਅਸਲੂਬ ਦੇ ਬਾਤਨ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀ ਜੋਹਰ ਦੀ ਅਜ਼ਮਤ ਦਾ ਤਸੱਵਰ ਲਹੂ ਵਾਂਗਰ ਨਸਦਾ ਏ. ਜੋ ਅਰਸ਼ ਦਾ ਕਿੰਗਰਾ ਢਾ ਸਕਦਾ ਏ, ਅਸਮਾਨ ਸੀ ਕੇ ਓਹਨੂੰ ਬਾਣਾ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਏ, ਦਰਯਾ ਪੀ ਸਕਦਾ ਏ ਤੇ ਓਹਨੂੰ ਡਬੋ ਸਕਦਾ ਏ, ਓਹ ਤਖਲੀਕ ਕਾਰ ਆਮ ਤਖਲੀਕ ਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ. ਬਾਜ਼ਾਹਿਰ ਇਹ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਖ ਵਖ ਨੇਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਮੁਕੱਮਲ ਮਆਨਵੀ ਦਾਇਰਾ ਬਨਾਂਦੀਆਂ ਨੇਂ. ਪਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਲਮੇਰੀ ਨਜ਼ਮ ਵਿਚ ਢਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇਂ. ਕਿਓਂ ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਕ ਮਾਨਵੀ ਦਾਇਰਾ ਬੰਨ ਦਾ ਹੋਇਆ ਵਖਾਲੀ ਦੇਂਦਾ ਏ. ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਅਜ਼ਾਫੀ ਖਸੂਸੀਅਤ ਏ ਕਿਹ ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅਲਗ ਅਲਗ ਨਜ਼ਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੁਤਫ ਅੰਦੋਜ਼ ਹੋਂਦੇ ਓ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਮਜਮੂਏ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਓ ਤਾਂ ਇਕ ਮਜਮੂਈ ਇਹਸਾਸ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਓ. ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਸ ਇਸਤਆਰਾਤੀ ਫ਼ਜ਼ਾ ਪਾਰੋਂ ਵੀ ਮੁਮਕਿਨ ਹੋਇਆ ਏ ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਮੁਢਲੇ ਇਸਤਆਰੇ “ਨੀਬੋ” ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਏ ਤੇ ਓਸ ਫ਼ਿਕਰੀ ਮਰਕਜ਼ੀਅਤ ਪਾਰੋਂ ਵੀ ਜੋ ਤਖਲੀਕੀ ਹਯਾਤੀ ਦੀ ਸਧਰ ਮੰਦੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਏ ॥

ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦਾ ਲਿਸਾਨੀ ਤਜ਼ਬਾ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਈਰੀ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਏ. ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾ ਓਸ ਖ਼ਾਲਿਸ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਏ ਜਿਹੜੀ ਹਿੰਦੀ ਆਮੇਜ਼ ਹੋਨ ਪਾਰੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਕਾਫ਼ਤੀ ਸੂਰਤੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਗ਼ੋਰ ਏ ਤੇ ਨਾ ਰੋਜ਼ ਮੱਰਾ ਬੋਲ ਚਾਲ ਦੀ ਗ਼ੋਰ ਤਖਲੀਕੀ ਜ਼ਬਾਨ ਏ ਤੇ ਨਾ ਈ ਰਵਾਈਤੀ ਤਖਲੀਕ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ. ਏਸ ਜ਼ਬਾਨ

ہے لیکن اصل وجہ ان کا فطری ہونا ہے۔ انہوں نے لفظیات کو اہمیت نہیں دی بلکہ تجربے کو اہمیت دی ہے یعنی ان لفظوں کو منتخب کرنے کا سارا اختیار تخلیقی تجربے کو حاصل ہے اور انہوں نے انہیں شعوری طور پر نہیں برتا۔ ان کی ان نظموں میں دو جگہ اردو کے ٹکڑے بھی آئے ہیں جو پہلی قرأت میں کچھ نامانوس لگتے ہیں لیکن بار بار کی قرأت سے ان میں مانوسیت پیدا ہو جاتی ہے۔ اعلیٰ درجے کی شاعری ہم سے مطالبہ کرتی ہے کہ ہم بار بار اس کی قرأت کریں کیوں کہ ایک قرأت میں وہ اپنے کمالات ہم پر کھلنے نہیں دیتی۔

نوید شہزاد کا زندگی کو دیکھنے کا زاویہ مختلف ہے، اس لیے ان کی نظمیں اپنے اسلوب، ساخت اور فضا کے اعتبار سے مختلف ہیں۔ وہ نظم کو جس طرح محسوس کرتے ہیں وہ ان کے تخلیقی باطن کی دریافت ہے۔ یہی وجہ ہے کہ ہر نظم اپنے تجربے میں مختلف ہونے کے باوجود ایک ہی باطن سے نکلی ہوئی، ایک ہی دل سے محسوس کی ہوئی اور ایک ہی ذہن سے سوچی ہوئی لگتی ہے۔ انہوں نے نیبو کے استعارے میں جو بات آغاز کی وہ بڑھتے بڑھتے پوری زندگی کو اپنے دامن میں سمیٹتی چلی گئی ہے بلکہ ہمارے سامنے زندگی کو ایک نئے زاویے سے لاکھڑا کیا ہے۔ اس زندگی کو مکمل صورت میں بیان کرنے کے لیے موجود زبان کافی نہیں تھی، اس لیے انہوں نے اپنی ان نظموں کے لیے بعض اظہارات مثلاً ڈگیائی، نبیائی، چکیائی، ستارواں سنگھار، تجرید نے، لغتے، ورقیاں ورگیے، ہندسیاں ورگیے، صدیاں ورگیے، سانوں قافیہ کر لے، لپت، سانوں مصرع کر لے، ثالثا وغیرہ ایجاد کیے ہیں۔ ان اور ان جیسے دیگر کئی نئے اظہارات ان کی نظم کی فضا کو مختلف بناتے ہیں اور نئے معنوی پیکر تراشتے ہیں۔ اظہارات کا یہی سلسلہ ”نظم اسانوں لکھنا چاہوئے“ جو اب تک کی کل نظموں کا مجموعہ ہے، میں موجود ہے۔ اس کے علاوہ جہاں وہ نظم یا تخلیقی تجربے سے بلا واسطہ یا بلا واسطہ مخاطب ہوتے ہیں، وہ ایک

ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਉਰਦੂ, ਫ਼ਾਰਸੀ, ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਅਖਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ ਨੇਂ ਕਿਹ ਗ਼ੋਰ ਪਨ ਨਹੀਂ ਪੁੰਗਰਦਾ. ਇਹਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਤਨਾਸਬ ਏ ਪਰ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਫ਼ਿਤਰੀ ਹੋਵਣ ਏ. ਓਹਨਾਂ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਤਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਵਜ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਏ ਯਾਨੀ ਇਹਨਾਂ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਨਣ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਤਖਲੀਕੀ ਤਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਏ ਤੇ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਉਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ. “ਫ਼ਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ” ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਥਾਂ ਉਰਦੂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਵੀ ਆਏ ਨੇਂ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਕੁਝ ਅਜਨਬੀ ਲਗਦੇ ਨੇਂ ਪਰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪਨ ਪੁੰਗਰ ਆਉਂਦਾ ਏ. ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸਾਥੋਂ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਏ ਕਿਹ ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪੜ੍ਹੀਏ ਕਿਓਂ ਜੇ ਇਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਓਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਖੁਲਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ॥

ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦਾ ਹਯਾਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਨ ਦਾ ਢੰਗ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਏ, ਏਸ ਲਈ ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲੂਬ, ਸਾਖ਼ਤ ਤੇ ਫ਼ਜ਼ਾ ਦੇ ਅਤਬਾਰ ਨਾਲ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਨੇਂ. ਓਹ ਨਜ਼ਮ ਨੂੰ ਜੇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਨੇਂ ਓਹ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਤਖਲੀਕੀ ਬਾਤਨ ਦੀ ਦਰਯਾਫ਼ਤ ਏ. ਇਹੋ ਵਜ਼ਾ ਏ ਕਿਹ ਹਰ ਨਜ਼ਮ ਆਪਣੇ ਤਜ਼ਬੇ ਵਿਚ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਕ ਈ ਬਾਤਨ ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ, ਇਕ ਈ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਤੇ ਇਕ ਈ ਜ਼ਿਹਨ ਨਾਲ ਸੋਚੀ ਹੋਈ ਲਗਦੀ ਏ. ਓਹਨਾਂ ਨੇ “ਨੀਬੋ” ਦੇ ਇਸਤਿਆਰੇ ਵਿਚ ਜੇਸ ਗਲ ਦਾ ਮੁਢ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਓਹ ਵਧਦੀ ਵਧਦੀ ਪੂਰੀ ਹਯਾਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਮਨ ਵਿਚ ਸਮੇਟਦੀ ਚਲੀ ਗਈ ਏ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਸਾਮਨੇ ਹਯਾਤੀ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੇਂ ਜ਼ਾਵੀਏ ਨਾਲ ਲਿਆ ਖਲ੍ਹਾਰਿਆ ਏ. ਏਸ ਹਯਾਤੀ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਜ਼ਬਾਨ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਏਸ ਲਈ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਇਜ਼ਹਾਰਾਤ ਮਸਲੰਨ ਡਿਗਿਆਈ, ਨਿਬਿਆਈ, ਚੁਗਿਆਈ, ਸਤਾਰਵਾਂ ਸਿੰਗਾਰ, ਤਜਰੀਦਨੇ, ਵਰਕਿਆਂ ਵਰਗੀਏ, ਹਿੰਦਸਿਆਂ ਵਰਗੀਏ, ਸਾਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀਆ ਕਰ ਲੈ, ਲੇਪਤ, ਸਾਨੂੰ ਮਿਸਰਾ ਕਰ ਲੈ ਵਗੈਰਾ ਇਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ ਨੇਂ. ਇਹ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਈ ਨਵੇਂ ਇਜ਼ਹਾਰਾਤ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਫ਼ਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਬਨਾਂਦੇ ਨੇਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ਮਾਨਵੀ ਪੈਕਰ ਤਰਾਸ਼ਦੇ ਨੇਂ. ਏਸ ਤੋਂ ਵਖ

مختلف اور نئی چیز ہے جو ایک الگ دنیا کو ہمارے سامنے لا کھڑا کرتی ہے۔

نوید شہزاد کی نظموں کے شائع شدہ مجموعے اور ”فنشنگ لائن“ میں شامل نظموں کو جدیدیت، مابعد جدیدیت، جدید فلاسفی، ساختیات، لسانی تشکیلات اور نئے سماجی و تاریخی شعور کے حوالے سے بھی دیکھنا چاہیے۔ لیکن اس طرح کے مطالعے شاعر کے تخلیقی باطن تک رسائی دینے سے قاصر رہتے ہیں۔ شاعری کا اعلیٰ درجے کے شعری تجربے کے طور پر بھی تجزیہ ضروری ہے کیوں کہ اس طرح کے تجزیے سے ہم اُن عناصر تک پہنچتے ہیں جو اسے دیگر شعری تجربوں سے مختلف بناتے ہیں اور اس کی انفرادیت کو قائم کرتے ہیں۔

نوید شہزاد کا یہ مجموعہ کلام ”فنشنگ لائن“ جدید پنجابی شاعری میں اضافے کی حیثیت رکھتا ہے۔ یہ جدت شعوری طور پر پیدا کر رہا ہے بلکہ شاعر کے نئے تخلیقی تجربے سے پیدا ہوئی ہے۔ میں نے اس مجموعے کو پنجابی شاعری کے حوالے سے نہیں پڑھا بلکہ اعلیٰ شاعری کے طور پر پڑھا ہے۔ میرے لیے نوید شہزاد کی شاعری کا مطالعہ دریافت کی حیثیت رکھتا ہے۔ اسے جس محنت سے میں نے کئی ماہ لگا کر پڑھا ہے، اس کا اجر وہ تخلیقی لطف ہے جو اس سارے دورانیے میں محسوس کرتا رہا ہوں۔

ڈاکٹر ضیاء الحسن

شعبہ اردو

پنجاب یونیورسٹی اور نیشنل کالج، لاہور

ਜਿਥੇ ਓਹ ਨਜ਼ਮ ਯਾ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਤਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਬਿਲਵਾਸਤਾ ਯਾਂ ਬਿਲਾਵਾਸਤਾ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਹੋਂਦੇ ਨੇਂ, ਓਹ ਇਕ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਤੇ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਅਲਗ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਮਨੇ ਲਿਆ ਖਲ੍ਹਾਰਦੀ ਏ ॥

ਛਪ ਚੁਕੇ ਨਜ਼ਮ ਪਰਾਗਿਆਂ ਤੇ “ਫਿਨਸਿੰਗ ਲਾਈਨ” ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਦੀਦੀਅਤ, ਮਾਬਾਅਦ ਜਦੀਦੀਅਤ, ਜਦੀਦ ਫਲਾਸਫੀ, ਸਾਖ਼ਤੀਆਤ, ਲਿਸਾਨੀ ਤਸ਼ਕੀਲਾਤ ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜੀ ਅਤੇ ਤਰੀਖੀ ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀ ਦਾ ਏ ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰੀ ਤਜ਼ਬੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਤਜ਼ਜ਼ੀਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਏ. ਕਿਉਂ ਜੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਜ਼ਜ਼ੀਏ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਓਹਨਾਂ ਅੰਸਰਾਂ ਤਕ ਪੁਹੰਚਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਇਹਨੂੰ ਹੋਰ ਸ਼ਿਅਰੀ ਤਜ਼ਬਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਬਨਾਂਦੇ ਨੇਂ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਖਰੇ ਪਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਦੇ ਨੇਂ ॥

ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦਾ ਇਹ ਨਜ਼ਮ ਪਰਾਗਾ “ਫਿਨਸਿੰਗ ਲਾਈਨ” ਨਵੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਰਖਦਾ ਏ. ਇਹ ਨਵਾਂ ਪਨ ਸ਼ਾਉਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਗੋਂ ਕਵੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਤਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਪੁੰਗਰਿਆ ਏ. ਮੈਂ ਏਸ ਪੂਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਗੋਂ ਵਡੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਏ. ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮੁਤਾਲਿਆ ਦਰਯਾਫ਼ਤ ਦੀ ਹੈਸੀਆਤ ਰਖਦਾ ਏ. ਇਹਨੂੰ ਜਿਸ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਏ, ਏਸ ਦਾ ਫਲ ਓਹ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਸਵਾਦ ਏ ਜੋ ਇਸ ਸਾਰੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਰਿਹਆ ਵਾਂ ॥

ਡਾ. ਜ਼ਿਆਉਲਹਸਨ

ਉਰਦੂ ਵਿਭਾਗ

ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ, ਲਾਹੌਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ)

ونڈیائی

تیرے مگروں جنے مینہ میں کٹھے کیتے
 ارج اوہناں دیاں ساریاں کنیاں
 آپے پنڈ دے بالان اندرونڈ دتیاں نیں
 نالے،

ونڈ دتا اے اوہ بدل وی
 مینوں چھوہون مگروں جس نال
 توں آپے ہتھ پونجے سن
 اس توں مگروں
 میں پل پل جند چبولی
 مینوں پل پل جند چبولیا
 فیر بس،

چپ تے آپنی ٹھوڈی رکھ کے
 تیریاں کھلریاں ہونیاں گلاں
 واء چوں پھڑ پھڑ
 ہراک گل نال

ਵੰਡਿਆਈ

ਤੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਜਿੱਨੇ ਮੀਂਹ ਮੈਂ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ
 ਅੱਜ ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਣੀਆਂ
 ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਲਾਂ ਅੰਦਰ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇਂ
 ਨਾਲੇ,

ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਏ ਓਹ ਬਦੱਲ ਵੀ

ਮੈਨੂੰ ਛੂਹਵਣ ਮਗਰੋਂ ਜਿਸ ਨਾਲ

ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹਥ ਪੂੰਜੇ ਸਨ

ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ

ਮੈਂ ਪਲ ਪਲ ਜਿੰਦ ਚਬੋਲੀ

ਮੈਨੂੰ ਪਲ ਪਲ ਜਿੰਦ ਚਬੋਲਿਆ

ਫਿਰ ਬੱਸ,

ਚੁੱਪ ਤੇ ਅਪਣੀ ਠੋਡੀ ਰੱਖ ਕੇ

ਤੇਰੀਆਂ ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ

ਵਾਅ ਚੋਂ ਫੜ ਫੜ

ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਨਾਲ

تیرے میرے جو ساہ سا نچھے اُدھڑ گئے سن

اوہناں نوں مُڑ سیتا

میں ساہ سی کے رولینا سی

تیرے پونجے ہتھاں والے

بدل نوں وی دھولینا سی

جیکر میریاں ٹردیاں اکھاں دی کسیائی

صدیاں چڈیاں اوہ سبھ گھڑیاں

ڈکی رکھدی

جو توں،

اکا ڈکا سالاں اندرونڈ دتیاں نہیں

آپنے پنڈ دے بالاں ہتھیں،

بالاں اندرونڈ دتیاں نہیں

سالاں اندرونڈ دتیاں نہیں

ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਜੋ ਸਾਹ ਸਾਂਝੇ ਉਧੜ ਗਏ ਸਨ
 ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੀਤਾ
 ਮੈਂ ਸਾਹ ਸੀ ਕੇ ਰੋ ਲੈਣਾ ਸੀ
 ਤੇਰੇ ਪੂੰਜੇ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲੇ
 ਬਦੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਧੋ ਲੈਣਾ ਸੀ
 ਜੇਕਰ ਮੇਰੀਆਂ ਟੁਰਦੀਆਂ ਅਖਾਂ ਦੀ ਕਸਿਆਈ
 ਸਦੀਆਂ ਜਿਡੀਆਂ ਓਹ ਸਭ ਘੜੀਆਂ
 ਡੱਕੀ ਰੱਖਦੀ
 ਜੋ ਤੂੰ,
 ਇਕੱ ਦੁੱਕਾ ਸਾਲਾਂ ਅੰਦਰ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇਂ
 ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਲਾਂ ਹੱਥੀਂ,
 ਬਾਲਾਂ ਅੰਦਰ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇਂ
 ਸਾਲਾਂ ਅੰਦਰ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇਂ

دریا ڈوبن چلیاواں

اسیں نیندر کولوں آون والے دن لئی

ورک پر مٹ لے رہے ساں

جدوں رات دے ہنیرے وچ

روندیاں بلیاں نے

ساڈے ہون دی گواہی دتی

ہون دی گواہی ملی، تاں

اسیں نظم چھوہ دتی

اونے چرتک نظم لکھدے رہے

تینوں بنان لئی

رب نے جنا چر لیا ہی

نظم چھڈ کے اکھاں پھڑیاں

اکھاں ہتھ وچ پھڑ کے تینوں لبھدے رہے

آ جا چلیے

دریا ڈوبن چلیاواں

ਦਰਿਆ ਡੋਬਣ ਚਲਿਆ ਵਾਂ

ਅਸੀਂ ਨੀਂਦਰ ਕੋਲੋਂ ਆਵਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲਈ
 ਵਰਕ ਪਰਮਟ ਲੈ ਰਹੇ ਸਾਂ
 ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ
 ਰੋਂਦੀਆਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਨੇ
 ਸਾਡੇ ਹੋਣ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ
 ਹੋਣ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਮਿਲੀ , ਤਾਂ
 ਅਸੀਂ ਨਜ਼ਮ ਛੂਹ ਦਿੱਤੀ
 ਓਨੇ ਚਿਰ ਤੱਕ ਨਜ਼ਮ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ
 ਤੈਨੂੰ ਬਨਾਣ ਲਈ
 ਰੱਬ ਨੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਲਿਆ ਸੀ
 ਨਜ਼ਮ ਛੱਡ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਫੜੀਆਂ
 ਅੱਖਾਂ ਹਥ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਰਹੇ
 ਆ ਜਾ ਚਲੀਏ
 ਦਰਿਆ ਡੋਬਣ ਚਲਿਆ ਵਾਂ

اک سورج دا پنڈھ اے سارا

فیر کنارا

پراوہ سورج آپ چڑھانا پینا

جہڑا سانوں پچھ پچھ ڈبے

آجا چلیے

دریا ڈوبن چلیاواں

توں کنڈھیاں نوں کٹھیاں کر کے

مڑا آویں

جتھے مرضی رکھ لہیں

فیر بس کنڈھے ای کنڈھے

فیر توں کنڈھیاں جوگی،

کنڈھے تیرے جوگے

میرا کیہ اے

میں تاں دریا ڈوبن چلیاواں نا!

ਇਕ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੰਥ ਏ ਸਾਰਾ
 ਫਿਰ ਕਿਨਾਰਾ
 ਪਰ ਉਹ ਸੂਰਜ ਆਪ ਚੜ੍ਹਾਣਾ ਪੈਣਾ
 ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛ ਪੁੱਛ ਡੁੱਬੇ
 ਆਜਾ ਚਲੀਏ
 ਦਰਿਆ ਡੋਬਣ ਚਲਿਆ ਵਾਂ
 ਤੂੰ ਕੰਢਿਆਂ ਨੂੰ ਕਠਿਆਂ ਕਰਕੇ
 ਮੁੜ ਆਵੀਂ
 ਜਿਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲਈਂ
 ਫਿਰ ਬੱਸ ਕੰਢੇ ਈ ਕੰਢੇ
 ਫਿਰ ਤੂੰ ਕੰਢਿਆਂ ਜੋਗੀ,
 ਕੰਢੇ ਤੇਰੇ ਜੋਗੇ
 ਮੇਰਾ ਕੀ ਏ
 ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਡੋਬਣ ਚਲਿਆ ਵਾਂ ਨਾ!

اُدھ واسا

چن وچ چرخہ کندی نار اُدھالن لئی
 میں کل راتیں امبرتے سوار گیا
 چاہندا نہیں سہاں،

اس چرخے دی بے مُڈھ واج
 دھرتی دا کوئی کن سُنے

جو میرا من سُن داپیا اے
 ہور کسے دامن سُنے

نار اُدھالن مگروں، اوتھے ای
 میں چرخے نوں اگ لادتی
 ویکھ!

ہاں ویکھ! سواہ لے آیاواں
 بدلاں اندر وگدے ہوئے،

پانی اندر روڑھن لئی
 توں وی چل

ਅੱਧ ਵਾਸਾ

ਚੰਨ ਵਿਚ ਚਰਖਾ ਕੱਤਦੀ ਨਾਰ ਉਧਾਲਣ ਲਈ

ਮੈਂ ਕਲ ਰਾਤੀਂ ਅੰਬਰ ਤੇ ਸੌ ਵਾਰ ਗਿਆ

ਚਾਹੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਂ,

ਇਸ ਚਰਖੇ ਦੀ ਬੇ ਮੁੱਢ ਵਾਜ

ਧਰਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕਨ ਸੁਣੇ

ਜੋ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੁਣਦਾ ਪਿਆ ਏ

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਸੁਣੇ

ਨਾਰ ਉਧਾਲਣ ਮਗਰੋਂ, ਓਥੇ ਈ

ਮੈਂ ਚਰਖੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ

ਵੇਖ!

ਹਾਂ ਵੇਖ! ਸਵਾ ਲੈ ਆਇਆ ਵਾਂ

ਬੱਦਲਾਂ ਅੰਦਰ ਵਗਦੇ ਹੋਏ,

ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਰੋੜ੍ਹਨ ਲਈ

ਤੂੰ ਵੀ ਚਲ

یاں تُوں اُدھلی نار سمھال
 میں کلا ای ٹر جانا واں
 پر، آمیرے اُتے سٹ دے
 آپنے من وچ وگدے سارے وہم خیال
 تیرے ”ہونہ“ آ کھن توں پہلاں
 مُڑ آ نا واں
 بس تُوں اُدھلی نار سمھال
 میں نہیں چاہندا
 کل کوئی تینوں ایہ گل آکھے:
 ”تیرے ورگا تیرے سامنے ہار گیا سی“
 میں تاں ہاں ہاں
 میں کل راتیں امبرتے سوار گیا سی

ਯਾਂ ਤੂੰ ਉਧਲੀ ਨਾਰ ਸੰਮੁਲ
 ਮੈਂ ਕੱਲਾ ਈ ਟੁਰ ਜਾਨਾ ਵਾਂ
 ਪਰ , ਆ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਸੁਟ ਦੇ
 ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਗਦੇ ਸਾਰੇ ਵਹਿਮ ਖਿਆਲ
 ਤੇਰੇ “ਹੂੰ” ਆਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
 ਮੁੜ ਆਨਾ ਵਾਂ
 ਬੱਸ ਤੂੰ ਉਧਲੀ ਨਾਰ ਸੰਮੁਲ
 ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੰਦਾ
 ਕਲ ਕੋਈ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੇ:
 “ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਤੇਰੇ ਸਾਮਣੇ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸੀ”
 ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਂ ਹਾਂ
 ਮੈਂ ਕਲ ਰਾਤੀਂ ਅੰਬਰ ਤੇ ਸੌ ਵਾਰ ਗਿਆ ਸੀ

کناں نون جنم دیندی ہوئی سماعت

تیری ترہیادا آخری ہو کا سنن لئی

اسین کنیاں ورہیاں تون

گلاس وچ بیٹھے ہوئے آں

آپنے ماس وچوں نکل کے

کسے دے ماس وچ بیٹھے ہوئے آں

کسے دے ماس وچوں نکل کے

کسے دے ماس ول جانا اے

اک ترہیانوں چھڈ کے، اک پیاس ول جانا اے

فیر گر لانا اے:

”اسین خاباں نون کالیاں ٹاکیاں بنھ بنھ رکھن والے

ٹاکیوں بن اک خاب نون لے کے

تیرے ولے آئے آں

تون اس خاب نون ساڈے سر تے بنھ دے پگ دی تھاں

تون اس خاب نون سی کے ساڈے تن تے پا دے جگ دی تھاں“

ਕੱਨਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੋਈ ਸਮਾਅਤ[☆]

ਤੇਰੀ ਤਰਹਿਆ ਦਾ ਆਖਰੀ ਹੌਕਾ ਸੁਣਨ ਲਈ

ਅਸੀਂ ਕਈਆਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ

ਗਲਾਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਆਂ

ਆਪਣੇ ਮਾਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ

ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਆਂ

ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ

ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਸ ਵਲ ਜਾਣਾ ਏ

ਇਕ ਤਰਹਿਆ ਨੂੰ ਛੁੱਡ ਕੇ, ਇਕ ਪਿਆਸ ਵਲ ਜਾਣਾ ਏ

ਫੇਰ ਕੁਰਲਾਣਾ ਏ:

“ਅਸੀਂ ਖਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲੀਆਂ ਟਾਕੀਆਂ ਬਨ੍ਹ ਬਨ੍ਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ

ਟਾਕੀਉਂ ਬਿਨ ਇਕ ਖਾਬ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ

ਤੇਰੇ ਵੱਲੇ ਆਏ ਆਂ

ਤੂੰ ਇਸ ਖਾਬ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬਨ੍ਹ ਦੇ ਪਗ ਦੀ ਥਾਂ

ਤੂੰ ਇਸ ਖਾਬ ਨੂੰ ਸੀ ਕੇ ਸਾਡੇ ਤਨ ਤੇ ਪਾ ਦੇ ਜਗ ਦੀ ਥਾਂ”

☆ ਸਮਾਅਤ : ਸੁਨਣ ਸ਼ਕਤੀ

سرہیوں اُتے تلی

ساریاں راہواں دی پنڈ بنھ کے
 کل جس تھاں دب آئے ساں
 سنیا اے اج اُس تھاں اُتے
 منزل ورگی کوئی شے اُگی ہوئی اے
 دل نے آکھیا

رُوڑی دے سر صدتے
 باراں ورہیاں ساڈی سُن لئی
 گجھ نے جیوندی جانے، گجھ نے
 مریاں ساڈی سُن لئی
 ساڈیاں ساہواں،

ہائے ہائے ساڈیاں ساہواں
 ساہواں توں ساہ بنیا ساڈا
 ساہ توں مُڑ فیر بنیاں ساہواں
 میں جہڑا،

دریاواں نوں پیون والا

ਸਰਹਿਓਂ ਉੱਤੇ ਤਲੀ

ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਹਵਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ
 ਕਲ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੱਬ ਆਏ ਸਾਂ
 ਸੁਣਿਆ ਏ ਅੱਜ ਉਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ
 ਮੰਜ਼ਿਲ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਉੱਗੀ ਹੋਈ ਏ
 ਦਿਲ ਨੇ ਆਖਿਆ
 ਰੂੜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਸਦਕੇ
 ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਸਾਡੀ ਸੁਣ ਲਈ
 ਕੁਝ ਨੇ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਨੇ , ਕੁਝ ਨੇ
 ਮਰਿਆਂ ਸਾਡੀ ਸੁਣ ਲਈ
 ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਹਵਾਂ,
 ਹਾਏ ਹਾਏ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਹਵਾਂ
 ਸਾਹਵਾਂ ਤੋਂ ਸਾਹ ਬਣਿਆ ਸਾਡਾ
 ਸਾਹ ਤੋਂ ਮੁੜ ਫਿਰ ਬਣੀਆਂ ਸਾਹਵਾਂ
 ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ,
 ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪੀਵਣ ਵਾਲਾ

ویکھ لے، تیرے دتے
 دو گھٹ پانی اندر رُڑھدا جاواں
 ساہتوں مُڑ فیر بنیاں ساہواں
 پہلاں وی اک واری
 آپنے ہتھیں اوہناں سانوں
 دو گھٹ پانی دتاسی
 جہڑے،

ساڈے پنڈ دی سرہیوں اُتے تلی جماون آئے سن
 سانوں مُڑ مُڑ گنھ گنھ ہور داہور بناون آئے سن

ਵੇਖ ਲੈ , ਤੇਰੇ ਦਿੱਤੇ

ਦੇ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਜਾਵਾਂ

ਸਾਹ ਤੋਂ ਮੁੜ ਫਿਰ ਬਣੀਆਂ ਸਾਹਵਾਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰੀ

ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਓਹਨਾਂ ਸਾਨੂੰ

ਦੇ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ

ਜਿਹੜੇ,

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਰਹਿਓਂ ਉਤੇ ਤਲੀ ਜਮਾਵਣ ਆਏ ਸਨ

ਸਾਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਗੁਨ੍ਹ ਗੁਨ੍ਹ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਬਨਾਵਣ ਆਏ ਸਨ

وکھالت

دارودا علاج کردا پیا ساں

نالے ڈردا پیا ساں

خورے ایہ مُرد تکرّا ہووے گا کہ نہیں

خورے ایہ مُرد ہسے رووے گا کہ نہیں

دارودا علاج کردا کردا

میں لوکاں دیاں سماعتاں دی دھار اُعتے

ٹُر کے تیرے تک اپڑیا ہاں

ہُن توں آپنے ادھے دھڑ دا زہر

میریاں اکھاں وچ نچوڑ دے

تُوں مینوں،

میرے جُٹے دا کجھ حصہ موڑ دے

اج وی میری نظر نے،

تینوں بے پردگی توں بچایا ہو یا اے

ਵਖਾਲਤ

ਦਾਰੂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਦਾ ਪਿਆ ਸਾਂ
 ਨਾਲੇ ਡਰਦਾ ਪਿਆ ਸਾਂ
 ਖੋਰੇ ਇਹ ਮੁੜ ਤਕੜਾ ਹੋਵੇ ਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ
 ਖੋਰੇ ਇਹ ਮੁੜ ਹੱਸੇ ਰੋਵੇ ਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ
 ਦਾਰੂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ
 ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਆਤਾਂ[☆] ਦੀ ਧਾਰ ਉਤੇ
 ਟੁਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਤੱਕ ਅਪੜਿਆ ਹਾਂ
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਅੱਧੇ ਧੜ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ
 ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨਿਚੋੜ ਦੇ
 ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ,
 ਮੇਰੇ ਜੁੱਸੇ ਦਾ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਾ ਮੋੜ ਦੇ
 ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨੇ,
 ਤੈਨੂੰ ਬੇ ਪਰਦਗੀ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਏ

☆ ਸਮਾਆਤਾਂ: ਸੁਨਣ ਸ਼ਕਤੀਆਂ

میں ارج وی تیرے کنبدے ہوٹھاں نوں
 آپنے تن اُتے لھویٹی پھر داہاں
 میں ڈولی دے سویرے وچ بہہ کے،
 سویرے تک اپڑیا ہاں
 میں لوکاں دیاں سماعتاں دی دھارا اُتے ٹر کے
 تیرے تک اپڑیا ہاں
 سُن! نہیں تے مینوں ایہ کہنا پئے گا:
 ”میں وی رورورنگاں دی رُت ٹوزی ہی
 تتلی وانگوں پھل میری کمزوری سی ہے،
 سُن! نہیں تے مینوں ایہ مننا پئے گا، پئی:
 ”میں آپنیاں ساریاں نظماں تیرے جئے اُتے اُکرنا چاہندا ہاں
 مگر ن جوگ گلاں نوں مننا،
 تے منن والیاں توں مگرنا چاہندا ہاں“

ਮੈਂ ਅੱਜ ਵੀ ਤੇਰੇ ਕੰਬਦੇ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ
 ਆਪਣੇ ਤਨ ਉਤੇ ਲੁਵੇਟੀ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ
 ਮੈਂ ਡੋਲੀ ਦੇ ਸਵੇਰੇ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ,
 ਸਵੇਰੇ ਤੱਕ ਅਪੜਿਆ ਹਾਂ
 ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਅਤਾਂ ਦੀ ਧਾਰ ਉਤੇ ਟੁਰ ਕੇ
 ਤੇਰੇ ਤੱਕ ਅਪੜਿਆ ਹਾਂ
 ਸੁਣ! ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪਏ ਗਾ:
 “ਮੈਂ ਵੀ ਰੋ ਰੋ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਟੋਰੀ ਸੀ
 ਤਿਤਲੀ ਵਾਂਗੂੰ ਫੁਲ ਮੇਰੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ”
 ਸੁਣ! ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਏ ਗਾ, ਪਈ:
 “ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਤੇਰੇ ਜੁੱਸੇ ਉਤੇ ਉਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
 ਮੁਕਰਨ ਜੋਗ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ,
 ਤੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ”

امبرواد

عینک بدنی چاہندا ہاں

پر،

تینوں دیکھن مگروں میریاں اکھاں

میری عینک دے شیشیاں نال ای جڑ گھیاں

آپنے ہتھ کسے دے ہتھاں نال وٹان والیا

میں تاں اکھاں تیرے ول اچھالنیاں سن

میں تاں دکھاوتتاں چوراہیاں وچ بائیاں سن

رکتوں واج آ رہی اے،

سن کوئی کہہ رہیا اے:

”ہم انسان ہیں۔ ہمیں اس تقسیم شدہ بستی پر نازل فرمایا گیا ہے۔ ہم

یہاں کچھ دان کرنے آئے ہیں۔ سُو! تمہاری عورتیں ہماری بیعت قبول

کر چکی ہیں۔ سُو سُو! بس سُو.....!“

پر میں فر وی، عینک بدنی چاہندا ہاں

جے تُوں دوہاں شیشیاں نالوں

میریاں اکھاں لاہ کے مینوں، واپس کر دئیں

ਅੰਬਰ ਵਾਦ

ਐਨਕ ਬਦਲਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ

ਪਰ,

ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਣ ਮਗਰੋਂ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ

ਮੇਰੀ ਐਨਕ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਈ ਜੁੜ ਗਈਆਂ

ਆਪਣੇ ਹਥ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਵਟਾਨ ਵਾਲਿਆ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਉਛਾਲਨੀਆਂ ਸਨ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਖਾਵਤਾਂ ਚੁਰਾਹਿਆਂ ਵਿਚ ਬਾਲਨੀਆਂ ਸਨ

ਕਿਤੋਂ ਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਏ,

ਸੁਣ ਕੋਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਏ:

“ਹਮ ਇਨਸਾਨ ਹੈਂ। ਹਮੇਂ ਇਸ ਤਕਸੀਮ ਸੁਦਾ ਬਸਤੀ ਪਰ ਨਾਜ਼ਿਲ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੇ। ਹਮ ਯਹਾਂ ਕੁਛ ਦਾਨ ਕਰਨੇ ਆਏ ਹੈਂ। ਸੁਨੋ! ਤੁਮਾਰੀ ਔਰਤੇਂ ਹਮਾਰੀ ਬੈਅਤ ਕਬੂਲ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈਂ। ਸੁਨੋ ਸੁਨੋ! ਬੱਸ ਸੁਨੋ !”

ਪਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ, ਐਨਕ ਬਦਲਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ

ਜੇ ਤੂੰ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲੋਂ

ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲਾਹ ਕੇ ਮੈਨੂੰ, ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਂ

اوہوا کھاں، جیہڑیاں میں تیرے ول اچھالنیاں سن

آپنے تے تیرے وچکار

کجھ شکاں مکانیاں تے کجھ پالنیاں سن

عینکے! میرے عینکے! ویکھ

میرے سر دے بدل اگے

سورج آئے ہوئے نیں

جہڑے مینوں رنگ برنگیاں

عینکاں لالا ویکھدے نیں

آتوں اوس کفن دے وانگوں

ایہناں سورجاں اگے تن جا

جیہڑا اوہناں ویکھن ہاراں داراہ ڈک لیندا اے، جہڑے

موئے دے آخری درشن پاروں..... اوہدے منہ نوں

مڑ مڑ، آ آ ویکھدے نیں

عینکاں لالا ویکھدے نیں

ਓਹੋ ਅੱਖਾਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਉਛਾਲਣੀਆਂ ਸਨ
 ਆਪਣੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚਕਾਰ
 ਕੁੱਝ ਸ਼ੱਕਾਂ ਮੁਕਾਣੀਆਂ ਤੇ ਕੁੱਝ ਪਾਲਣੀਆਂ ਸਨ
 ਐਨਕੇ! ਮੇਰੀਏ ਐਨਕੇ! ਵੇਖ
 ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੇ ਬੱਦਲ ਅਗੇ
 ਸੂਰਜ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇਂ
 ਜਿਹੜੇ ਮੈਨੂੰ ਰੰਗ ਬਰੰਗੀਆਂ
 ਐਨਕਾਂ ਲਾ ਲਾ ਵੇਖਦੇ ਨੇਂ
 ਆ ਤੂੰ ਓਸ ਕਫਨ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ
 ਇਹਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਅਗੇ ਤਣੇ ਜਾ
 ਜਿਹੜਾ ਓਹਨਾਂ ਵੇਖਣ ਹਾਰਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਡਕ ਲੈਂਦਾ ਏ, ਜਿਹੜੇ
 ਮੋਏ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਰੋਂ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ
 ਮੁੜ ਮੁੜ, ਆ ਆ ਵੇਖਦੇ ਨੇਂ
 ਐਨਕਾਂ ਲਾ ਲਾ ਵੇਖਦੇ ਨੇਂ

نشانت

تیرا تھکیا ہو یا جیون
 جو میں سانہ کے رکھ چھڈ یا سی
 چکھ چکھ ایتھوں تک بچیا ہاں
 ویکھ میں کتھوں تک بچیا ہاں

توں میرا ایہ سارا ای پندھ
 کھوٹا کرنا چا ہویں؟
 توں ایہ سوچیں! گھٹ گھٹ کر کے
 مینوں پانی پیتی جاوے
 جتھوں تھانی جوکاں وانگوں
 تارے پیندے سورج نوں
 ایہ وی مینوں او تھوں تھانی پیتی جاوے

ਨਸ਼ਾਨਤ

ਤੇਰਾ ਥੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ

ਜੇ ਮੈਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਛਡਿਆ ਸੀ

ਚੱਖ ਚੱਖ ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਿਆ ਹਾਂ

ਵੇਖ ਮੈਂ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਿਆ ਹਾਂ

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਈ ਪੰਧ

ਖੋਟਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਵੇਂ?

ਤੂੰ ਇਹ ਸੋਚੇਂ ! ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਕਰਕੇ

ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪੀਤੀ ਜਾਵੇ

ਜਿਥੋਂ ਥਾਣੀ ਜੋਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ

ਤਾਰੇ ਪੀਂਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ

ਇਹ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਓਥੋਂ ਥਾਣੀ ਪੀਤੀ ਜਾਵੇ

توں ایہ سوچیں!

کوئی تاں مینوں مٹ وچ پاؤندا

میں آپنے سنگ، سنگ کردا

میں کرناں دے اُتے چڑھدا

ہٹکوریوں دی منگ کردا

توں ایہ سوچیں!

کوئی میرے ہوٹھاں اُتے

منصف دی گل بن کے بہہ جائے

اوہ گل جیہنوں سُن دیاں سُن دیاں

جندشند پگ جائے

یا فیر مینوں لوں لوں کر کے

میرا لوں لوں چُک جائے

توں تے ایہ سوچیں، چاہویں

توں تے مینوں

ساہواں اندر بلدی بُجھدی

لوک کہانی وانگوں جاتا

ਤੂੰ ਇਹ ਸੋਚੇਂ!

ਕੋਈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਟ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੰਗ , ਸੰਗ ਕਰਦਾ

ਮੈਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ

ਹਟਕੋਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗ ਕਰਦਾ

ਤੂੰ ਇਹ ਸੋਚੇਂ!

ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਹੋਠਾਂ ਉਤੇ

ਮੁਨਸਫ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਬਣ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਏ

ਉਹ ਗੱਲ ਜਿਹਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸੁਣਦਿਆਂ

ਜਿੰਦ ਜਿੰਦ ਪੁੱਗ ਜਾਏ

ਯਾ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਲੂੰ ਲੂੰ ਕਰਕੇ

ਮੇਰਾ ਲੂੰ ਲੂੰ ਚੁਗ ਜਾਏ

ਤੂੰ ਤੇ ਏਹੋ ਸੋਚੇਂ, ਚਾਹਵੇਂ

ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ

ਸਾਹਵਾਂ ਅੰਦਰ ਬਲਦੀ ਬੁਝਦੀ

ਲੋਕ ਕਹਾਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਜਾਤਾ

توں تے مینوں شام سویرے
 کالے پانی وانگوں جاتا
 اوہو کالا پانی، میں جتھوں تک بجیا ہاں
 ویکھ! میں کتھوں تک بجیا ہاں
 چکھ چکھ تیرا تھکيا جیون
 جو میں سانجھ کے رکھ چھڈیا سی
 تیرے ناں دا اک سفناوی
 سانجھ کے رکھیا ہو یا اے
 میں تکیا سی:
 اک بُت گھر وچ لے آیاواں
 بُت نوں سانہویں رکھ کے تینوں کہندا پیاواں:
 ”حکم ہووے تاں تینوں پوجن
 دی چاہ اس وچ رکھ دیواں
 تینوں پاون والے رستے ساڈے نالوں وڈے نیں
 اکوراه اے، ہاں اکوراه
 حکم ہووے تاں آخری اکواوہ راہ اس وچ رکھ دیواں
 تینوں پوجن دی چاہ اس وچ رکھ دیواں“

ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ

ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਜਾਤਾ

ਓਹੋ ਕਾਲਾ ਪਾਣੀ , ਮੈਂ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਿਆ ਹਾਂ

ਵੇਖ! ਮੈਂ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਿਆ ਹਾਂ

ਚੱਖ ਚੱਖ ਤੇਰਾ ਥੁਕਿਆ ਜੀਵਨ

ਜੋ ਮੈਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਛਡਿਆ ਸੀ

ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੁਫਨਾ ਵੀ

ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਏ

ਮੈਂ ਤਕਿਆ ਸੀ:

ਇਕ ਬੁਤ ਘਰ ਵਿਚ ਲੇ ਅਇਆ ਵਾਂ

ਬੁਤ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰੇਂ ਰੱਖ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੰਦਾ ਪਿਆ ਵਾਂ:

“ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪੂਜਨ

ਦੀ ਚੁ ਇਸ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦੇਵਾਂ

ਤੈਨੂੰ ਪਾਵਨ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵਡੇ ਨੇ

ਇਕੋ ਰਾਹ ਏ, ਹਾਂ ਇਕੋ ਰਾਹ

ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਖਰੀ ਇਕੋ ਓਹ ਰਾਹ ਇਸ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦੇਵਾਂ

ਤੈਨੂੰ ਪੂਜਨ ਦੀ ਚੁ ਇਸ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦੇਵਾਂ”

ترہیا توں ہونڈ تک

اسیں دسیں گلاسیں ٹیکیا آپنے ہوٹھاں نوں
 فیر دسیں گلاسیں ویکھیا آپنے ہوٹھاں نوں
 ٹیکا ٹیکسی، ویکھا ویکھی سانوں کئی کجھ دے گئی
 کئی کجھ وچوں اک توں ایں، نی لُغتے!
 لُغتے! سانوں،

ساڈی ذات دے سارے معنے دس ڈے
 اج کوئی پہلی واری،

سانوں ساڈے سارے معنیاں

دے نال لکھنا چاہندا اے

توں..... سانوں نمڑ نمڑ دس دس انج لکھوا

اسیں بے معنی ہو جائیے

توں..... سانوں اپنے جملیاں وچ چنوا

اسیں بے معنی ہو جائیے

ਤਰਹਿਆ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਤੱਕ

ਅਸੀਂ ਦਸੀਂ ਗਲਾਸੀਂ ਟੇਕਿਆ ਆਪਣੇ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ
 ਫਿਰ ਦਸੀਂ ਗਲਾਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਆਪਣੇ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ
 ਟੇਕਾ ਟੇਕੀ, ਵੇਖਾ ਵੇਖੀ ਸਾਨੂੰ ਕਈ ਕੁਝ ਦੇ ਗਈ
 ਕਈ ਕੁਝ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤੂੰ ਏਂ, ਨੀ ਲੁਗਤੇ!

ਲੁਗਤੇ! ਸਾਨੂੰ,

ਸਾਡੀ ਜ਼ਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਨੇ ਦਸ ਦੇ

ਅਜ ਕੋਈ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ,

ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਮਾਨਿਆਂ

ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏ

ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਦਸ ਦਸ ਇੰਜ ਲਿਖਵਾ

ਅਸੀਂ ਬੇ ਮਾਨੀ ਹੋ ਜਾਈਏ

ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਏਨੇ ਜੁਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚਿਣਵਾ

ਅਸੀਂ ਬੇ ਮਾਨੀ ਹੋ ਜਾਈਏ

کنگرے داعرش

(نیوٹنی.....1)

عرش دا کنگرا ڈھان لگا ساں
 توں رُسیوں تے تیرے رُسیاں
 میریاں لمیاں بانہاں تے
 امریکی جھنڈے وانگر لہرا ندے ہوئے ہتھ
 مڈھوں ٹٹ کے لمک گئے
 سجریرے چاء ہمک گئے

ماں کہندی سی
 رب رُسن توں کچھ پل پہلان دس دیندا اے
 خورے امیر ی کہڑے رب دی گل کردی سی
 مینوں لگدا میرے رب دی گل کردی سی
 یاں رب راہیں رب دے رب دی گل کردی سی
 توں سنیا؟ اوہ جہڑے رب دی گل کردی سی

ਕਿੰਗਰੇ ਦਾ ਅਰਸ਼

(ਨੀਬੋ ਲਈ 1)

ਅਰਸ਼ ਦਾ ਕਿੰਗਰਾ ਢਾਨ ਲੱਗਾ ਸਾਂ

ਤੂੰ ਰੁਸਿਓਂ ਤੇ ਤੇਰੇ ਰੁਸਿਆਂ

ਮੇਰੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਂਹਾਂ ਤੇ

ਅਮਰੀਕੀ ਝੰਡੇ ਵਾਂਗਰ ਲਹਿਰਾਂਦੇ ਹੋਏ ਹਥ

ਮੁੱਢੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਲਮਕ ਗਏ

ਸਜਰੇਰੇ ਚਾਅ ਹਮਕ ਗਏ

ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ

ਰੱਬ ਰੁੱਸਣ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਪਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਏ

ਖੋਰੇ ਅੰਮਬੜੀ ਕਿਹੜੇ ਰੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਸੀ

ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਮੇਰੇ ਰੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਸੀ

ਯਾਂ ਰੱਬ ਰਾਹੀਂ ਰੱਬ ਦੇ ਰੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਸੀ

ਤੂੰ ਸੁਣਿਆ? ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਰੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਸੀ

توں تکیا سی مینوں، جد میں
 کجھ اوہ سفنے جو ورثے وچ لیھے سن
 میرا ورثہ، میرے سفنے،

ویہندا پیا ساں

میرے سانہویں جنساں بن بن

و کدے پئے سن

میں کیہ کردا، میں تاں

رب نوں لبھ کے رب نوں لبھن جان لگا ساں

عرش دا کنگرا ڈھان لگا ساں

ਤੂੰ ਤੱਕਿਆ ਸੀ ਮੈਨੂੰ , ਜਦ ਮੈਂ
 ਕੁੱਝ ਉਹ ਸੁਫਨੇ ਜੋ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਲੱਭੇ ਸਨ
 ਮੇਰਾ ਵਿਰਸਾ, ਮੇਰੇ ਸੁਫਨੇ,
 ਵਿਹੰਦਾ ਪਿਆ ਸਾਂ
 ਮੇਰੇ ਸਾਹਵੇਂ ਜਿਨਸਾਂ ਬਣ ਬਣ
 ਵਿਕਦੇ ਪਏ ਸਨ
 ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਦਾ , ਮੈਂ ਤਾਂ
 ਰੱਬ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸਾਂ
 ਅਰਸ਼ ਦਾ ਕਿੰਗਰਾ ਢਾਨ ਲੱਗਾ ਸਾਂ

تنین

(نیوٹی.....2)

متھا ٹیک کے تیرے متھے دے وٹ نون
اسیں دیس نون تان کے سون لگے ساں

پر، دیس تنیند انہیوں

پیر ڈھکیاں سرنگا ہو جائے،

سر ڈھکیے تاں پیر

اٹھے، آپنا متھا لکھیا

آپنی کنڈ نون اپنے متھے

دے نال جوڑ کے بہہ گئے

بہہ کے،

کدی لٹ بنایا زلفاں نون،

کدی زلف بنایا لٹ نون

متھا ٹیک کے تیرے متھے دے وٹ نون

ਤਨੀਣ

(ਨੀਬੋ ਲਈ 2)

ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵੱਟ ਨੂੰ
 ਅਸੀਂ ਦੇਸ ਨੂੰ ਤਾਣ ਕੇ ਸੌਣ ਲੱਗੇ ਸਾਂ
 ਪਰ, ਦੇਸ ਤੰਣੀਦਾ ਨਹੀਓਂ
 ਪੈਰ ਢੱਕਿਆਂ ਸਿਰ ਨੰਗਾ ਹੋ ਜਾਏ,
 ਸਿਰ ਢਕੀਏ ਤਾਂ ਪੈਰ
 ਉਠੇ, ਅਪਣਾ ਮੱਥਾ ਲਿਖਿਆ
 ਅਪਣੀ ਕੰਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ
 ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ
 ਬਹਿ ਕੇ,
 ਕਦੀ ਲੱਟ ਬਣਾਇਆ ਜੁਲਫਾਂ ਨੂੰ,
 ਕਦੀ ਜੁਲਫ ਬਣਾਇਆ ਲੱਟ ਨੂੰ
 ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵੱਟ ਨੂੰ

متھا ٹیک کے تیرے متھے دے وٹ نوں،

اسیں واج سُنی واج سُنی:

”میں دھرتی نوں تول کے جیوندا کراں

بول کے نہ بول کے جیوندا کراں“

متھا ٹیک کے تیرے متھے دے وٹ نوں،

اسیں واج سُنی واج سُنی:

”انج نہ ظلمی بارش نوں تحریکاں دے

حالے اتھے کجھ چر ہور اذاناں دے

لاشاں لاگے پر ای پر نہیں گرجھاں دے

انہونی توں اگے وی کجھ ہو یا اے

جند دریا تے پھرے ہین یزیداں دے

ذره ذره کربل میری دھرتی دا“

ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵੱਟ ਨੂੰ,
 ਅਸੀਂ ਵਾਜ ਸੁਣੀ ਵਾਜ ਸੁਣੀ:
 “ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤੋਲ ਕੇ ਜਿਊਂਦਾ ਕਰਾਂ
 ਬੋਲ ਕੇ ਨਾ ਬੋਲ ਕੇ ਜਿਊਂਦਾ ਕਰਾਂ”

ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵੱਟ ਨੂੰ,
 ਅਸੀਂ ਵਾਜ ਸੁਣੀ..... ਵਾਜ ਸੁਣੀ:
 “ਇੰਜ ਨਾ ਜੁਲਮੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਤਹਿਰੀਕਾਂ ਦੇ
 ਹਾਲੇ ਏਥੇ ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਹੋਰ ਅਜ਼ਾਨਾਂ ਦੇ
 ਲਾਸ਼ਾਂ ਲਾਗੇ ਪਰ ਈ ਪਰ ਨੇਂ ਗਿਰਝਾਂ ਦੇ
 ਅਨਹੋਣੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਕੁੱਝ ਹੋਇਆ ਏ
 ਜਿੰਦ ਦਰਿਆ ਤੇ ਪਹਿਰੇ ਹੋਣ ਯਜ਼ੀਦਾਂ ਦੇ
 ਜ਼ੌਰਾ ਜ਼ੌਰਾ ਕਰਬਲ ਮੇਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ”

متھا ٹیک کے تیرے متھے دے وٹ نون

اسیں جتی دے اک پیر دے اندر،

دونہہ پیراں نون پاؤن لگے ساں

اسیں دیس نون تان کے سون لگے ساں

پر، ٹیکے متھے دا کیہ کر دے؟

دس ٹیکے متھے دا کیہ کریئے؟

کورئے قلمے! توں متھے دی من لے

اسیں سلھے کاغذ

جو تیرا جی کر دا ٹیکے متھے اُتے لکھ دے

تیرے لیہکے سبھ اکھراں نے کھلر جانا

جگ دے ہتھ وچ کچھ نہیں آنا

کورئے قلمے!

اسیں گلھے کاغذ

اسیں سلھے کاغذ

ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵੱਟ ਨੂੰ
 ਅਸੀਂ ਜੁੱਤੀ ਦੇ ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਦਰ,
 ਦੁੰਹ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਓਣ ਲੱਗੇ ਸਾਂ
 ਅਸੀਂ ਦੇਸ ਨੂੰ ਤਾਣ ਕੇ ਸੌਣ ਲੱਗੇ ਸਾਂ
 ਪਰ, ਟੇਕੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਕੀ ਕਰਦੇ?
 ਦਸ ਟੇਕੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਕੀ ਕਰੀਏ?
 ਕੋਰੀਏ ਕਲਮੇ! ਤੂੰ ਮੱਥੇ ਦੀ ਮਨ ਲੈ
 ਅਸੀਂ ਸਿੱਲ੍ਹੇ ਕਾਗਜ਼
 ਜੋ ਤੇਰਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਟੇਕੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲਿਖ ਦੇ
 ਤੇਰੇ ਲੀਕੇ ਸਭ ਅਖਰਾਂ ਨੇ ਖਿੱਲਰ ਜਾਣਾ
 ਜਗ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਣਾ
 ਕੋਰੀਏ ਕਲਮੇ!
 ਅਸੀਂ ਗਿੱਲ੍ਹੇ ਕਾਗਜ਼
 ਅਸੀਂ ਸਿੱਲ੍ਹੇ ਕਾਗਜ਼

نبیائی

(نیبولٹی.....3)

مرد آؤنا اے؟

مرد آؤنا سی؟

مرد جاؤن لئی؟

فیر آؤن لئی؟

ایہ خبراں نیں، یاں.....؟

خبراں ای سہی، پر

تیرے آؤن دیاں خبراں نوں

سوچ کے سوچی جانے آں

تیرے ہونڈیاں اینیاں ساریاں

نظماں کتھے رکھاں گے

اینیاں نظماں، اونیاں نظماں

جنیاں ساڈے آل دوالے شینیاں

جیہڑیاں ساتھوں اکھ بچا کے

ہردن چوگنیاں، ہر رات دُگنیاں

ਨਿਬਿਆਈ

(ਨੀਬੋ ਲਈ 3)

ਮੁੜ ਆਉਣਾ ਏ?

ਮੁੜ ਆਉਣਾ ਸੀ?

ਮੁੜ ਜਾਵਣ ਲਈ?

ਫਿਰ ਆਵਣ ਲਈ?

ਇਹ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੇਂ, ਯਾਂ?

ਖ਼ਬਰਾਂ ਈ ਸਹੀ, ਪਰ

ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ

ਸੋਚ ਕੇ ਸੋਚੀ ਜਾਨੇ ਆਂ

ਤੇਰੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਏਨੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ

ਨਜ਼ਮਾਂ ਕਿੱਥੇ ਰੱਖਾਂ ਗੇ

ਏਨੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ, ਓਨੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ

ਜਿਨੀਆਂ ਸਾਡੇ ਆਲ ਦੁਆਲੇ ਸ਼ੈਆਂ

ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਥੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ

ਹਰ ਦਿਨ ਚੌਗਣੀਆਂ, ਹਰ ਰਾਤ ਦੁਗਣੀਆਂ

ہو ہو جاؤں

بھنگڑے پاؤں، بڑا بڑا آکھن:

”بب بب کر دی نبیائی ونڈ دے
کنڈ تے چکی کنڈ نوں کنڈ کنڈ کر کے کنڈ دے
بب بب کر دی نبیائی ونڈ دے“
ایہ وی آکھن:

”آ سورج نوں اوہدیاں اکھاں موڑ دئے

سفنے، خاباں نالوں لاپیے، لاه کے تے

کچھ خاباں نوں کچھ کچھ کر کے جوڑ دئے“

آ کھاسن کے، شا کھامن کے

چن نوں پانی اندر رکھ کے گھٹ گھٹ پیتا

اسیں چائن دا قد ودھانا چاہندے ساں

اسیں سورج دی حد ودھانا چاہندے ساں

ਹੋ ਹੋ ਜਾਵਣ

ਭੰਗੜੇ ਪਾਵਣ , ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਖਣ:

“ਨਿੱਬ ਨਿੱਬ ਕਰਦੀ ਨੀਬੋ ਦੀ ਨਿਬਿਆਈ ਵੰਡ ਦੇ
ਕੰਡ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਕੰਡ ਨੂੰ ਕੰਡ ਕੰਡ ਕਰਕੇ ਕੰਡ ਦੇ
ਨਿੱਬ ਨਿੱਬ ਕਰਦੀ ਨੀਬੋ ਦੀ ਨਿਬਿਆਈ ਵੰਡ ਦੇ”
ਇਹ ਵੀ ਆਖਣ:

“ ਆ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਓਹਦੀਆਂ ਅਖਾਂ ਮੋੜ ਦਈਏ
ਸੁਫਨੇ, ਖਾਬਾਂ ਨਾਲੋਂ ਲਾਹੀਏ, ਲਾਹ ਕੇ ਤੇ
ਕੁਝ ਖਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕੁਝ ਕਰ ਕੇ ਜੋੜ ਦਈਏ”
ਆਖਾ ਸੁਣ ਕੇ, ਸ਼ਾਖਾ ਮਨ ਕੇ
ਚੰਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਰਖ ਕੇ ਘੁਟ ਘੁਟ ਪੀਤਾ
ਅਸੀਂ ਚਾਨਣ ਦਾ ਕਦ ਵਧਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ
ਅਸੀਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਹਦ ਵਧਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ

اکھیاء

(نیبولی.....4)

امبر ساڈے سر نوں چھوہ کے بودا ڈھاوے

اسیں جھول امبر دا کڈھیے یاں فر،

آپنا قد گھٹائیے!

پہلی آخری دوواں وچوں

کیہڑی حد گھٹائیے!

کوئی او تھوں، کوئی ای تھوں آ کے

ساڈا سارا آپا ساڈی جیہہ اُتے دھر جاوے

امبر ساڈے سر نوں چھوہ کے بودا ڈھاوے

پل پل ساڈا بودا ڈھیہندا ونکھ کے

توں سانوں تھاں ماردتا

چنگا کیتا، رب رنگیے توں چنگا کیتا

توں،

ساڈے دکھ نوں کتا کو چر سہندی

ਅਖਿਆ

(ਨੀਬੋ ਲਈ 4)

ਅੰਬਰ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਬੋਦਾ ਢਾਵੇ
ਅਸੀਂ ਝੋਲ ਅੰਬਰ ਦਾ ਕੱਢੀਏ ਯਾਂ ਫਿਰ,
ਅਪਣਾ ਕੱਦ ਘਟਾਈਏ!

ਪਹਿਲੀ ਆਖਰੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚੋਂ

ਕਿਹੜੀ ਹੱਦ ਘਟਾਈਏ!

ਕੋਈ ਓਥੋਂ , ਕੋਈ ਏਥੋਂ ਆ ਕੇ

ਸਾਡਾ ਸਾਰਾ ਆਪਾ ਸਾਡੀ ਜੀਭ ਉਤੇ ਧਰ ਜਾਵੇ

ਅੰਬਰ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਬੋਦਾ ਢਾਵੇ

ਪਲ ਪਲ ਸਾਡਾ ਬੋਦਾ ਢੈਹੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ

ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਥਾਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ

ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ, ਰੱਬ ਰੰਗੀਏ ਤੂੰ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ

ਤੂੰ,

ਸਾਡੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੂ ਚਿਰ ਸਹਿੰਦੀ

سانوں اٹھاں پتاں اُتے
 ٹردیاں کد تک وینہندی رہندی
 نالے اُنج وی
 تیری اکھ دی اکھیاں لکھ چکی سی
 ساڈے من تے
 قصہ 'مرزا صاحبان' دا
 لکھ چکی سی تیری جھہ دی نب
 اساڈے تن اُتے
 قصہ 'سسی پنوں' دا

ਸਾਨੂੰ ਅੱਠਾਂ ਪੱਬਾਂ ਉਤੇ

ਟੁਰਦਿਆਂ ਕਦ ਤੱਕ ਵਿਹੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ

ਨਾਲੇ ਉੱਜ ਵੀ

ਤੇਰੀ ਅੱਖ ਦੀ ਅਖਿਆ ਲਿਖ ਚੁਕੀ ਸੀ

ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੇ

ਕਿੱਸਾ 'ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਹਿਬਾਂ' ਦਾ

ਲਿਖ ਚੁਕੀ ਸੀ ਤੇਰੀ ਜਿਭ ਦੀ ਨਿਬ

ਅਸਾਡੇ ਤੰਨ ਉਤੇ

ਕਿੱਸਾ ' ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ ' ਦਾ

قربواں

(نیولٹی.....5)

تیرے اک اک انگ وچ
 لک کے بیٹھی ہوئی چپ داہر مہاندرا
 اکھراں اندر ڈھال کے
 اسیں اکھراکھر ٹھونگیا
 فیر،

تیرے اک اک انگ وچ
 لک کے بیٹھی ہوئی چپ داہر مہاندرا
 اکھراں دے وچ ڈھل گیا
 ہر اکھرنے سانوں سو سو پنچے مارے
 اسیں ہارے ہارے ہارے ہارے
 مڑ ہارے، مڑ ہارے، ہارے

سانوں پیراں مڑ مڑ پوچیا
 ساڈے مٹ گئے اک دو چار

ਕੁਰਬੇਵਾਂ

(ਨੀਬੋ ਲਈ 5)

ਤੇਰੇ ਇਕ ਇਕ ਅੰਗ ਵਿਚ

ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਚੁੱਪ ਦਾ ਹਰ ਮੁਹਾਂਦਰਾ

ਅੱਖਰਾਂ ਅੰਦਰ ਢਾਲ ਕੇ

ਅਸੀਂ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਠੂੰਗਿਆ

ਫਿਰ,

ਤੇਰੇ ਇਕ ਇਕ ਅੰਗ ਵਿਚ

ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਚੁੱਪ ਦਾ ਹਰ ਮੁਹਾਂਦਰਾ

ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਢੱਲ ਗਿਆ

ਹਰ ਅੱਖਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੌ ਸੌ ਪੰਜੇ ਮਾਰੇ

ਅਸੀਂ ਹਾਰੇ ਹਾਰੇ ਹਾਰ ਕੇ ਹਾਰੇ

ਮੁੜ ਹਾਰੇ , ਮੁੜ ਹਾਰੇ, ਹਾਰੇ

ਸਾਨੂੰ ਪੀੜਾਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪੋਚਿਆ

ਸਾਡੇ ਮਿਟ ਗਏ ਇੱਕ ਦੇ ਚਾਰ

اسیں دوزخ دوزخ کھیڈیا
 سانوں کیہ جتناں دی سار
 چپ دے اکھراں امبرآتے
 سانوں پل پل چاڑھیا، لاہیا
 اسیں رونا چاہیا
 اسیں رب نوں کول بٹھا کے
 رج رج رونا چاہیا

چاڑھت، لاہت مگروں
 توں ساڈے توں ہو رنہ کوئی
 'مانتا پتر' منگیں
 ویکھ اسیں ہن تینوں
 لِن، نِب، نِب کر دیاں کر دیاں
 نیومنی بیٹھے آں

ਅਸੀਂ ਦੋਜ਼ਖ ਦੋਜ਼ਖ ਖੇਡਿਆ
 ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਜੰਤਾਂ ਦੀ ਸਾਰ
 ਚੁੱਪ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਅੰਬਰ ਉਤੇ
 ਸਾਨੂੰ ਪਲ ਪਲ ਚਾੜ੍ਹਿਆ , ਲਾਹਿਆ
 ਅਸੀਂ ਰੋਣਾ ਚਾਹਿਆ
 ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਠਾ ਕੇ
 ਰੱਜ ਰੱਜ ਰੋਣਾ ਚਾਹਿਆ

ਚਾੜ੍ਹਤ, ਲਾਹਤ ਮਗਰੋਂ
 ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ
 'ਮਾਨਤਾ ਪੱਤਰ' ਮੰਗੀਂ
 ਵੇਖ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ
 ਨਿ ਨਿ , ਨਿਬ ਨਿਬ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ
 ਨੀਬੋ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਆਂ

اسمان دی ٹاکی

(نیولٹی.....6)

خورے تیرا چاہ* دے سنگ کیہ ناتا اے
 پہلے گھٹ دے نال ای توں
 ساڈے سارے تن وچ کھلر جانی این
 اسیں ایس کھلارے نوں
 طاق وچ رکھن لئی
 آپنے گریبان دی ٹاکی دا غلاف بنا لیا اے
 اسیں انساناں نوں چھڈ کے اسمان بن گئے آں
 اسیں ایس کھلارے نوں
 طاق وچ رکھن لئی، اسمان بن کے
 اسمان دی ٹاکی دا غلاف بنا لیا اے
 آپنے گریبان دی ٹاکی دا غلاف بنا لیا اے
 غلاف بناندیاں سوچ رہے ساں

* چاہ: Tea

ਅਸਮਾਨ ਦੀ ਟਾਕੀ

(ਨੀਬੋ ਲਈ 6)

ਖਵਰੇ ਤੇਰਾ ਚਾਹ* ਦੇ ਸੰਗ ਕੀ ਨਾਤਾ ਏ
 ਪਹਿਲੇ ਘੁੱਟ ਦੇ ਨਾਲ ਈ ਤੂੰ
 ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਖਿੱਲਰ ਜਾਨੀ ਏਂ
 ਅਸੀਂ ਏਸ ਖਲਾਰੇ ਨੂੰ
 ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ
 ਆਪਣੇ ਗਿਰੇਬਾਨ** ਦੀ ਟਾਕੀ ਦਾ ਗੁਲਾਫ਼ ਬਣਾ ਲਿਆ ਏ
 ਅਸੀਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਬਣ ਗਏ ਆਂ
 ਅਸੀਂ ਏਸ ਖਲਾਰੇ ਨੂੰ
 ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਅਸਮਾਨ ਬਣ ਕੇ
 ਅਸਮਾਨ ਦੀ ਟਾਕੀ ਦਾ ਗੁਲਾਫ਼ ਬਣਾ ਲਿਆ ਏ
 ਆਪਣੇ ਗਿਰੇਬਾਨ ਦੀ ਟਾਕੀ ਦਾ ਗੁਲਾਫ਼ ਬਣਾ ਲਿਆ ਏ
 ਗੁਲਾਫ਼ ਬਣਾਂਦਿਆਂ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਾਂ

* ਚਾਹ: Tea , ** ਗਿਰੇਬਾਨ : ਗਲ੍ਹਾਂ

اوہ پل بھاگاں والا ہوسی
 جس پل،
 ساڈا ڈھگا، ساڈی دھرتی
 مڑ سڈگاں تے چکے گا
 جیہڑی بولی امبر باز سمجھدے نیں
 او سے بولی دے وچ امبر بازاں دے نال مکے گا
 مڑ سڈگاں تے چکے گا
 سنگیں چک کے
 ساڈے تن دا ڈھلدا آسایا
 جہڑا ساڈے ادھے دھڑنوں
 اپنے نال ای لے ٹردا اے
 ساڈی ڈبڈی شامہ نوں واپن کر دیوے گا
 نالے سانوں دس دیوے گا
 ساڈا ساڈے ساہ دے سنگ کیہ ناتا اے
 خورے تیرا چاہ دے سنگ کیہ ناتا اے

ਓਹ ਪਲ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਸੀ
 ਜਿਸ ਪਲ,
 ਸਾਡਾ ਢੱਗਾ, ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ
 ਮੁੜ ਸਿੰਗਾਂ ਤੇ ਚੁੱਕੇ ਗਾ
 ਜਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਅੰਬਰ ਬਾਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਨੇਂ
 ਓਸੇ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਬਰ ਬਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁੱਕੇ ਗਾ
 ਮੁੜ ਸਿੰਗਾਂ ਤੇ ਚੁੱਕੇ ਗਾ
 ਸਿੰਗੀਂ ਚੁੱਕ ਕੇ
 ਸਾਡੇ ਤਨ ਦਾ ਢਲਦਾ ਸਾਇਆ
 ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਅਧੇ ਧੜ ਨੂੰ
 ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਈ ਲੈ ਟੁਰਦਾ ਏ
 ਸਾਡੀ ਡੁਬਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਗਾ
 ਨਾਲੇ ਸਾਨੂੰ ਦਸ ਦੇਵੇ ਗਾ
 ਸਾਡਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹ ਦੇ ਸੰਗ ਕੀ ਨਾਤਾ ਏ
 ਖਵਰੇ ਤੇਰਾ ਚਾਹ ਦੇ ਸੰਗ ਕੀ ਨਾਤਾ ਏ

من دیاں جھڑیاں

(نیبولی آخری نظم)

دیکھ اسیں تن موزا* کیتا ہویا اے
 آ سجا ہتھ پھیر سانوں پاکی دے
 کجھ گھڑیاں کجھ دیر سانوں پاکی دے

پاکاں دی ناپاکی سانوں روڑھی جاوے
 نال کنسلاں، سنگ اساڈا جوڑی جاوے
 جوڑی جاوے، جوڑی جاوے، جوڑی جاوے
 جوڑی جوڑی جوڑی جوڑی جوڑی جاوے

نیبولی

نیبولی

تیرے ہاسیاں وچوں سانوں

کجھ تصویریاں ملیاں نہیں

* موزا: چڑے دی بنی ادھ جراب جھڑی وضو کرن نگروں پھیریں پاکی جاندی اے۔ جس پاروں

دوبارا وضو کرن لکھیاں پھیر نہیں دھونے پیندے۔

ਮਨ ਦਿਆਂ ਝੁਰੀਆਂ

(ਨੀਬੋ ਲਈ ਆਖਰੀ ਨਜ਼ਮ)

ਵੇਖ ਅਸੀਂ ਤਨ ਮੌਜ਼ਾ* ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਏ

ਆ ਸੱਜਾ ਹਥ ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਪਾਕੀ ਦੇ

ਕੁੱਝ ਘੜੀਆਂ ਕੁੱਝ ਦੇਰ ਸਾਨੂੰ ਪਾਕੀ ਦੇ

ਪਾਕਾਂ ਦੀ ਨਾਪਾਕੀ ਸਾਨੂੰ ਚੋੜੀ ਜਾਵੇ

ਨਾਲ ਕੁਨਸਲਾਂ, ਸੰਗ ਅਸਾਡਾ ਜੋੜੀ ਜਾਵੇ

ਜੋੜੀ ਜਾਵੇ, ਜੋੜੀ ਜਾਵੇ, ਜੋੜੀ ਜਾਵੇ

ਜੋੜੀ ਜੋੜੀ ਜੋੜੀ ਜੋੜੀ ਜੋੜੀ ਜਾਵੇ

ਨੀਬੋ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ

ਨੀਬੋ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ ਵ

ਤੇਰੇ ਹਾਸਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ

ਕੁੱਝ ਤਸਵੀਰਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਨੇਂ

* ਮੌਜ਼ਾ: ਚਮੜੇ ਦੀ ਬਣੀ ਉਹ ਜਰਾਬ ਜਿਹੜੀ ਵੁਜੂ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਪੈਰੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਜਿਸ ਪਾਰੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਵੁਜੂ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਧੋਣੇ ਪੈਂਦੇ।

کندھ لبھنے آں، لٹکاؤن لئی
 فیر انہاں تصویراں وچ
 اسیں اپنی روح نوں پھوکاں گے
 اوویں،

جیویں ساڈے جٹیاں اندر
 آروں پاروں رُوحاں والے
 آکے رُوحاں پھوکدے سن
 نی نی، نِ نِ، نِب نِب، نِبو
 سُن سُن، بس سُن
 کچھ تصویراں،

ساڈے من دیاں جھڑیاں وچ نیں
 جو ہر پکھوں تیرے جہتیاں لگدیاں نیں
 اسیں چاہنے آں

ساڈے پتھر ہوندیاں ساراں
 ساڈا ایہ سبھ ورثہ پتھر ہو جاوے
 اسیں انہاں نوں کھرچ کے

ਕੰਧ ਲਭਨੇ ਆਂ, ਲਟਕਾਵਨ ਲਈ
 ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚ
 ਅਸੀਂ ਅਪਣੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਫੂਕਾਂ ਗੇ
 ਓਵੇਂ,
 ਜੇਵੇਂ ਸਾਡੇ ਜੁੱਸਿਆਂ ਅੰਦਰ
 ਆਰੋਂ ਪਾਰੋਂ ਰੂਹਾਂ ਵਾਲੇ
 ਆ ਕੇ ਰੂਹਾਂ ਫੂਕਦੇ ਸਨ
 ਨੀ ਨੀ, ਨਿ ਨਿ, ਨਿਬ ਨਿਬ, ਨੀਬੋ
 ਸੁਣ ਸੁਣ, ਬੱਸ ਸੁਣ
 ਕੁੱਝ ਤਸਵੀਰਾਂ,
 ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਝੁਰੀਆਂ ਵਿਚ ਨੇਂ
 ਜੋ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਤੇਰੇ ਜੇਹੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇਂ
 ਅਸੀਂ ਚਾਹਨੇ ਆਂ
 ਸਾਡੇ ਪੱਥਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਾਰ ਈ
 ਸਾਡਾ ਇਹ ਸਭ ਵਿਰਸਾ ਪੱਥਰ ਹੋ ਜਾਵੇ
 ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਰਚ ਕੇ

پیلے پانی اندر سُٹاں گے
 جھڑی اگلی نسل تا کہیں پُجڑیاں
 اپنی ہوند گوا بہندی اے،
 'پنجابی بولی' جہی اوس کہانی اندر سُٹاں گے
 ہُن کہہ جو تُوں کہنا چا ہویں
 ہُن کہہ اوہ گل،
 جو ساڈے کن سُتتا چا ہندے
 کیہ کہنی ایں،
 تُوں جیون لئی موہرا پیتا ہو یا اے!
 ویکھ! اسیں تن موزا کیتا ہو یا اے

ਪੀਲੇ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਸੁਟਾਂ ਗੇ
 ਜਿਹੜੀ ਅਗਲੀ ਨਸਲ ਤਾਈਂ ਪੁਜਦਿਆਂ
 ਅਪਣੀ ਹੋਂਦ ਗਵਾ ਬਹਿੰਦੀ ਏ,
 'ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ' ਜਿਹੀ ਓਸ ਕਹਾਣੀ ਅੰਦਰ ਸੁਟਾਂ ਗੇ
 ਹੁਣ ਕਹਿ ਜੋ ਤੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹਵੇਂ
 ਹੁਣ ਕਹਿ ਓਹ ਗੱਲ,
 ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੱਨ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ
 ਕੀ ਕਹਿਨੀ ਏਂ,
 ਤੂੰ ਜੀਵਨ ਲਈ ਮੌਹਰਾ ਪੀਤਾ ਹੋਇਆ ਏ!
 ਵੇਖ! ਅਸੀਂ ਤੰਨ ਮੌਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਏ

نیچتا

(نیبولی، آخری نظم مگروں)

رکھوں ڈگے پتے پٹھوں
میں اک دیس نوں چک لیا سی
دس دتا سی،

ہاں میں اوہنوں دس دتا سی
”نیبولی اے“

میں تینوں وی دس دیندا..... پر
تیرے ہوٹھاں دی ہل جُل نے

دس دتا سی

توں اکھر پگھلام کے میر نے

کناں اندر پا دینے نہیں

ایہ وی دسیا:

توں مینوں ایہ گل آکھیں گی

توں میتھوں اکھوادیں گی

ਨੀਬਤਾ

(ਨੀਬੋ ਲਈ, ਆਖਰੀ ਨਜ਼ਮ ਮਗਰੋਂ)

ਰੁਖੋਂ ਡਿੱਗੇ ਪੱਤੇ ਹੇਠੋਂ

ਮੈਂ ਇਕ ਦੇਸ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ

ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ,

ਹਾਂ ਮੈਂ ਓਹਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ

“ਨੀਬੋ ਲਈ ਏ”

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਪਰ

ਤੇਰੇ ਹੋਠਾਂ ਦੀ ਹਿੱਲ ਜੁਲ ਨੇ

ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ

ਤੂੰ ਅੱਖਰ ਪਿਘਲਾ ਕੇ ਮੇਰੇ

ਕੰਨਾਂ ਅੰਦਰ ਪਾ ਦੇਣੇ ਨੇਂ

ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ:

ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੇਂ ਗੀ

ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਅਖਵਾਵੇਂ ਗੀ

میں آکھاں گا:

”اکوای بے انتی رت دے

تانے بانے بن لال؟!؟

جی کردالے اوہنوں آپنے

چار پھیرے بن لال؟!؟

اکھ میٹاں تاں بے واگا پندھ

پل وچ سونگڑ جاوے؟!؟

میں دھرتی تے بختہ دھر کے

ساہ اسمانے بن لال؟!؟

چڑھدے دن دا کھنڈا چانن

روز ادھیڑے مینوں؟!؟

نت شامیں فیر آپنے تن دے

وکھ وکھ حصے بن لال؟!؟

خورے ایہو سانجھ اساڈی

سانوں جوڑی رکھے؟!؟

جے آکھیں تے آپنے سفنے

تیرے ورگے بن لال؟!؟“

ਮੈਂ ਆਖਾਂ ਗਾ:

“ਇਕੋ ਈ ਬੇ ਅੰਤੀ ਰੁੱਤ ਦੇ

ਤਾਣੇ ਬਾਣੇ ਬੁਣ ਲਾਂ!?”

ਜੀ ਕਰਦਾ ਏ ਓਹਨੂੰ ਆਪਣੇ

ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਬੁਣ ਲਾਂ!?”

ਅੱਖ ਮੀਟਾਂ ਤਾਂ ਬੇ ਵਾਗਾ ਪੰਧ

ਪਲ ਵਿਚ ਸੁੰਗੜ ਜਾਵੇ!?”

ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਜੁੱਸਾ ਧਰ ਕੇ

ਸਾਹ ਅਸਮਾਨੇ ਬੁਣ ਲਾਂ!?”

ਚੜ੍ਹਦੇ ਦਿਨ ਦਾ ਖਿੰਡਦਾ ਚਾਨਣ

ਰੋਜ਼ ਉਧੇੜੇ ਮੈਨੂੰ!?”

ਨਿਤ ਸ਼ਾਮੀਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਤੰਨ ਦੇ

ਵਖ ਵਖ ਹਿੱਸੇ ਬੁਣ ਲਾਂ!?”

ਖੋਰੇ ਏਹੋ ਸਾਂਝ ਅਸਾਡੀ

ਸਾਨੂੰ ਜੋੜੀ ਰੱਖੇ!?”

ਜੇ ਆਖੇਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਫਨੇ

ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਬੁਣ ਲਾਂ!?”

جو تُوں میرے توں اکھوانا چاہویں گی
وڈیاں دے وڈیاں نے وی ایہ گل آکھی سی
تُوں چاہویں میں فیر کہواں؟

رِیس کراں؟

جُوٹھا ہو جاں؟

و کِچھ میں تیرے لئی پہلاں ای

جُوٹھیوں کورا ہو یا ساں

بھوریوں بوہتا ہو کے، فیر میں

بوہتیوں بھورا ہو یا ساں

بھورا ہو کے، تیرے لئی، یاں فر خورے اپنے لئی

اکھاں اُتوں دوہیں اکھاں

لاہ کے رکھ لئیاں نیں

تیرے آیاں مُڑ چہرے تے رکھاں گا

دل دیاں اکھاں پہلاں ای

تیرے قد میں رکھ آیا ساں

تاں جے مینوں تیری اک اک چاپ سُنے

تاں جے مینوں پل پل اپنا آپ سُنے

ਜੋ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਅਖਵਾਣਾ ਚਾਹਵੇਂ ਗੀ
 ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਸੀ
 ਤੂੰ ਚਾਹਵੇਂ ਮੈਂ ਫਿਰ ਕੁਵਾਂ?
 ਰੀਸ ਕਰਾਂ?
 ਜੂਠਾ ਹੋ ਜਾਂ?
 ਵੇਖ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਈ
 ਜੁਠਿਓਂ ਕੋਰਾ ਹੋਇਆ ਸਾਂ
 ਭੋਰਿਓਂ ਬੋਹਤਾ ਹੋਕੇ , ਫਿਰ ਮੈਂ
 ਬੋਹਤਿਓਂ ਭੋਰਾ ਹੋਇਆ ਸਾਂ
 ਭੋਰਾ ਹੋ ਕੇ, ਤੇਰੇ ਲਈ, ਯਾਂ ਫਿਰ ਖਵਰੇ ਆਪਣੇ ਲਈ
 ਅੱਖਾਂ ਉਤੋਂ ਦੋਹੇਂ ਅਖਾਂ
 ਲਾਹ ਕੇ ਰਖ ਲਈਆਂ ਨੇਂ
 ਤੇਰੇ ਆਇਆਂ ਮੁੜ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਰੱਖਾਂ ਗਾ
 ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ
 ਤੇਰੇ ਕਦਮੀਂ ਰਖ ਆਇਆ ਸਾਂ
 ਤਾਂ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਇਕ ਇਕ ਚਾਪ ਸੁਣੇ
 ਤਾਂ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਲ ਪਲ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੁਣੇ "

برتھ ڈے گفٹ

بولنا سکھ کے میں جو مونہوں

پہلا اکھرا آکھیا سی

اوہنوں لبھدا پھرنا واں

اس واری

تینوں تیری سالگرہ تے

میں اوہ اکھردینا چاہناں

میںوں یاد اے، میں اوہ اکھرا

ترفدی ہوئی واء دے اُتے لکھیا سی

میںوں تدا یہ آکھیا گیا سی،

”واءنوں کنیا جاسکدا اے“

فرکئی واری،

میں کئی واری

چلدی واءدی گنتی کیتی

ਬਰਥ ਡੇ ਗਿਫਟ

ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖ ਕੇ ਮੈਂ ਜੋ ਮੂੰਹੋਂ
 ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਆਖਿਆ ਸੀ
 ਉਹਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਨਾ ਵਾਂ
 ਇਸ ਵਾਰੀ
 ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਸਾਲਗਿਰਾ ਤੇ
 ਮੈਂ ਉਹ ਅੱਖਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹਨਾਂ
 ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਏ, ਮੈਂ ਉਹ ਅੱਖਰ
 ਤੜਫਦੀ ਹੋਈ ਵਾ ਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ
 ਮੈਨੂੰ ਤਦ ਇਹ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ,
 “ਵਾ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਏ”
 ਫਿਰ ਕਈ ਵਾਰੀ,
 ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰੀ
 ਚੱਲਦੀ ਵਾ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਕੀਤੀ

وآنے مینوں گننا چاہیا

میرے ہر اک بوں وچ

سوسو بٹے اترے

حملہ آور ہر بٹلا باوردی

پر،

میں کد گنیا جاسکد اسساں

ہندسیاں ورگیے!

تیرے جیوندیاں رہن دا کارن مکہ جاندا

جے میں گنیا جاندا

جے میں منیا جاندا

میں کد گنیا جاسکد اسساں

پہلا اکھربھن دے لئی

ہن فیروانوں گننا چاہناں

توں دھرتی دے اُتے اپنی

اک دکھ ہور وچھا دے

ਵਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗਿਣਨਾ ਚਾਹਿਆ

ਮੇਰੇ ਹਰ ਇਕ ਲੂੰ ਵਿਚ

ਸੌ ਸੌ ਬੁੱਲੇ ਉਤਰੇ

ਹਮਲਾ ਆਵਰ ਹਰ ਬੁੱਲਾ ਬਾ ਵਰਦੀ

ਪਰ,

ਮੈਂ ਕੱਦ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸਾਂ

ਹਿੰਦਸਿਆਂ ਵਰਗੀਏ !

ਤੇਰੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ

ਜੇ ਮੈਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ

ਜੇ ਮੈਂ ਮਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ

ਮੈਂ ਕੱਦ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸਾਂ

ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਲੱਭਣ ਦੇ ਲਈ

ਹੁਣ ਫਿਰ ਵਾ ਨੂੰ ਗਿਣਨਾ ਚਾਹਨਾਂ

ਤੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਅਪਣੀ

ਇਕ ਦੱਖ ਹੋਰ ਵਛਾ ਦੇ

واء نے میرے لُوں لُوں وچوں
 تے میں واء چوں کرنا واں
 مونہوں نکلن والا پہلا
 اکھربھدا پھرنا واں
 تینوں تیری سالگرہ تے دیون لئی

ਵਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿਚੋਂ
ਤੇ ਮੈਂ ਵਾ ਚੋਂ ਕਿਰਨਾ ਵਾਂ
ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ
ਅੱਖਰ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਨਾ ਵਾਂ
ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਸਾਲਗਿਰਾ ਤੇ ਦੇਵਨ ਲਈ

ثالثنا

تیری ثالثی پاروں

ساڈے اندر

چالھی ورہیاں توں جاری جنگ رُک گئی اے

جے تُوں ثالثی کردیاں ہوياں

وال کلاک نہ ویکھیا ہوندا

تے..... اسیں ویلے نوں

گھر دی سبھ توں پچھلی کندھ نال لا دینا سی

ہُن اسیں آپنیاں اکھاں

وال کلاک دی نکی سوئی نال بنھ دتیاں نیں

بنھیاں اکھاں ویلے وانگوں

سانوں ویکھ رہیاں نیں

کہہ رہیاں نیں:

”جہڑے سنگ لئی سنگ بنیا سیں، او سے سنگ نوں ہار گیا ایں!!“

ثالث کون اے؟ جہڑے لئی تُوں جتی جنگ نوں ہار گیا ایں!!“

ثالث کون اے؟

ਸਾਲਿਸਤਾ

ਤੇਰੀ ਸਾਲਸੀ ਪਾਰੋਂ

ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ

ਚਾਲੀ ਵਰਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਜੰਗ ਰੁਕ ਗਈ ਏ

ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਲਸੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ

ਵਾਲ ਕਲਾਕ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਹੋਂਦਾ

ਤੇ ਅਸੀਂ ਵੇਲੇ ਨੂੰ

ਘਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਕੰਧ ਨਾਲ ਲਾ ਦੇਣਾ ਸੀ

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ

ਵਾਲ ਕਲਾਕ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਸੂਈ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀਆਂ ਨੇਂ

ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੇਲੇ ਵਾਂਗੂੰ

ਸਾਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੀਆਂ ਨੇਂ

ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਨੇਂ:

“ਜਿਹੜੇ ਸੰਗ ਲਈ ਸੰਗ ਬਣਿਆ ਸੈਂ, ਓਸੇ ਸੰਗ ਨੂੰ ਹਾਰ ਗਿਆ ਏਂ!!

ਸਾਲਿਸ ਕੌਣ ਏ? ਜਿਹਦੇ ਲਈ ਤੂੰ ਜਿੱਤੀ ਜੰਗ ਨੂੰ ਹਾਰ ਗਿਆ ਏਂ!!”

ਸਾ ਲਿ ਲਿ ਲਿ ਸ ਕੌਣ ਏ? “

گہاوا

ڈلھے چن نون کٹھا کر کے
آ اُس جھولی پائیے جس وچ
جنت دے درواجیاں ورگے

ان حد چھید

جیکر ایہناں چھیداں وچوں،

فیر چن ڈلھیا، تے فیر

چن نون بندیاں چڑھ جانا اے

تے فیر، ہر ہر کھڈ داوکھ وکھ چن

ہر چن اپنے اپنے رب نون واجاں مارے

چڑھ کے چمکن دے لئی منگے،

امبر، امبری تارے

ہر کھڈ وچوں واجاں آون:

”نہ نہ سانوں ساڈے سر دے

کے۔ ٹوتوں نہ لاه

ਗਹਾਵਾ

ਡੁਲ੍ਹੇ ਚੰਨ ਨੂੰ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ
 ਆ ਉਸ ਝੋਲੀ ਪਾਈਏ ਜਿਸ ਵਿਚ
 ਜੰਨਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਰਗੇ
 ਅਨ ਹੱਦ ਛੇਦ
 ਜੇਕਰ ਏਨ੍ਹਾਂ ਛੇਦਾਂ ਵਿਚੋਂ,
 ਫਿਰ ਚੰਨ ਡੁਲ੍ਹਿਆ, ਤੇ ਫਿਰ
 ਚੰਨ ਨੂੰ ਬੰਦਿਆਂ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਏ
 ਤੇ ਫਿਰ, ਹਰ ਹਰ ਖੁੱਡ ਦਾ ਵਖ ਵਖ ਚੰਨ
 ਹਰ ਚੰਨ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰੇ
 ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚਮਕਣ ਦੇ ਲਈ ਮੰਗੇ,
 ਅੰਬਰ , ਅੰਬਰੀ ਤਾਰੇ
 ਹਰ ਖੁੱਡ ਵਿਚੋਂ ਵਾਜ਼ਾਂ ਆਵਣ:
 “ਨਾ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਦੇ
 ਕੇ-ਟੂ ਤੋਂ ਨਾ ਲਾਹ

ساڈے اندروڑ کے ساڈی
 ہراک رگ نہ گاہ
 ہر کھڈ وچوں واجاں آون:
 ”لہور دے سردے ہراک وال دی
 وکھ وکھ پینگھ بنا
 اکو ویلے، اکو واری
 ساریاں پینگھاں جھوٹی جا
 نالے
 پینگھاں دی جھٹیاکی سی کے
 پہن پوشاکاں وانگوں
 اوویں، جیویں پہنی رکھدے
 رب دے ویری، رب دے بھید“
 ڈلھے چن نوں کٹھا کر کے
 آس جھولی پائیے جس وچ
 جنت دے درواجیاں ورگے
 ان حد چھید

ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਸਾਡੀ
 ਹਰ ਇਕ ਰਗ ਨਾ ਗਾਹ”
 ਹਰ ਖੁੱਡ ਵਿਚੋਂ ਵਾਜਾਂ ਆਵਨ:
 “ਲਹੌਰ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਵਾਲ ਦੀ
 ਵਖ ਵਖ ਪੀਂਘ ਬਣਾ
 ਇਕੋ ਵੇਲੇ , ਇਕੋ ਵਾਰੀ
 ਸਾਰੀਆਂ ਪੀਂਘਾਂ ਝੂਟੀ ਜਾ
 ਨਾਲੇ
 ਪੀਂਘਾਂ ਦੀ ਝੁਟਿਆਈ ਸੀ ਕੇ
 ਪਹਿਨ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ
 ਓਵੇਂ, ਜੇਵੇਂ ਪਹਿਨੀ ਰੱਖਦੇ
 ਰੱਬ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਰੱਬ ਦੇ ਭੇਦ”
 ਡੁਲੇ ਚੰਨ ਨੂੰ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ
 ਆ ਉਸ ਝੋਲੀ ਪਾਈਏ ਜਿਸ ਵਿਚ
 ਜੰਨਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਰਗੇ
 ਅਨ ਹੱਦ ਛੇਦ

گنبدیں ٹنگیا امبر

گنبدیں ٹنگیا ہو یا امبر ساڈا اے
لہندا امبر ہور، چڑھدا امبر ہور

ساڈے سردا بدل
چپ چپتے ٹر جاندا اے
تیرا بدل تینوں ایہ گل دس کے جاوے
”کل نون اس پل فیر ملاں گے“

ایہو ویلا، اوہو ویلا
دھرتی دی بد نظری لاہن لئی
سبھ توں وڈے گھٹ نون اسیں
جد اپنے حقے دی چلم دے،
دھندے تما کھوچ رکھ دتاسی
نظم نظم تہ پھر داپیاسی
اک گھٹ سبھ گھٹاں دا چور
گنبدیں ٹنگیا ہو یا امبر ساڈا اے
لہندا امبر ہور، چڑھدا امبر ہور

ਗੁੰਬਦੀਂ ਟੰਗਿਆ ਅੰਬਰ

ਗੁੰਬਦੀਂ ਟੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਬਰ ਸਾਡਾ ਏ
ਲਹਿੰਦਾ ਅੰਬਰ ਹੋਰ, ਚੜ੍ਹਦਾ ਅੰਬਰ ਹੋਰ

ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਦਾ ਬੱਦਲ

ਚੁੱਪ ਚਪੀਤੇ ਟੁਰ ਜਾਂਦਾ ਏ

ਤੇਰਾ ਬੱਦਲ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸ ਕੇ ਜਾਵੇ

“ਕਲ ਨੂੰ ਇਸ ਪਲ ਫਿਰ ਮਿਲਾਂ ਗੇ”

ਏਹੋ ਵੇਲਾ , ਓਹੋ ਵੇਲਾ

ਧਰਤੀ ਦੀ ਬਦ ਨਜ਼ਰੀ ਲੁਣ ਲਈ

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਘੁੱਟ ਨੂੰ ਅਸੀਂ

ਜਦ ਆਪਣੇ ਹੁੱਕੇ ਦੀ ਚਿਲਮ ਦੇ,

ਧੁਖਦੇ ਤਮਾਖੂ ਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ

ਨਜ਼ਮ ਨਜ਼ਮ ਤਦ ਫਿਰਦਾ ਪਿਆ ਸੀ

ਇਕ ਘੁੱਟ ਸਭ ਘੁੱਟਾਂ ਦਾ ਚੋਰ

ਗੁੰਬਦੀਂ ਟੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਬਰ ਸਾਡਾ ਏ

ਲਹਿੰਦਾ ਅੰਬਰ ਹੋਰ , ਚੜ੍ਹਦਾ ਅੰਬਰ ਹੋਰ ..

بہہ بہہ پیسے، ٹر ٹر ٹریئے
 ٹر ٹر پیسے، بہہ بہہ ٹریئے
 مرضی دے نال ٹر بہہ کے ذی
 ادھیاں ورگے ادھے ماترے دے اس طبلے اُتے
 ساڈے کولوں رُک نہ ہووے
 توں روکیں تے رُک سکدے ہاں
 رُک کے اس چکل دے اُتوں
 ہوٹھاں تے فیر بہہ سکے آں
 ایہدے وانگ کھلوسکدے ہاں
 اوہدے وانگوں بہہ سکے آں
 دو جی واری چکل اُتے
 دو نہہ کناں نوں رکھدیاں ہونیاں
 ڈر لگدا اے، ساڈے کولوں
 تیری گل وی من نہیں ہونی
 کوئی سانوں کہہ سکدا اے؟
 ”ساڈی مرضی داہر بوہا تہاڈا اے“
 گنبدیں ٹنکیا ہو یا امبر ساڈا اے

ਬਹਿ ਬਹਿ ਬਹੀਏ, ਟੁਰ ਟੁਰ ਟੁਰੀਏ
 ਟੁਰ ਟੁਰ ਬਹੀਏ, ਬਹਿ ਬਹਿ ਟੁਰੀਏ
 ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਟੁਰ ਬਹਿ ਕੇ ਵੀ
 ਅਧਿਆਂ ਵਰਗੇ ਅਧੇ ਮਾਤਰੇ ਦੇ ਇਸ ਤਬਲੇ ਉਤੇ
 ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਰੁਕ ਨਾ ਹੋਵੇ
 ਤੂੰ ਰੋਕੇਂ ਤੇ ਰੁਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
 ਰੁਕ ਕੇ ਇਸ ਚੱਕਲ ਦੇ ਉਤੋਂ
 ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਲਹਿ ਸਕਨੇ ਆਂ
 ਇਹਦੇ ਵਾਂਗ ਖਲੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
 ਓਹਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਬਹਿ ਸਕਨੇ ਆਂ
 ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਚੱਕਲ ਉਤੇ
 ਦੁੰਹ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ
 ਡਰ ਲਗਦਾ ਏ, ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ
 ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਵੀ ਮਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ
 ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਏ?
 “ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਹਰ ਬੂਹਾ ਤੁਹਾਡਾ ਏ”
 ਗੁੰਬਦੀਂ ਟੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਬਰ ਸਾਡਾ ਏ”

اُچالی

جے کوئی پینگھ بناوے ساڈیاں ساہواں دی

اسیں ناڑیں وسدے ہوئے

سارے حرفاں نوں

جوڑ کے اکولفظ بنائے

لفظ بنا کے اوہدے اگے دھر دیئے

پر اس چپ دا کپہ کریئے

جہڑی ساتھوں سانہہ نہیں ہوندی

کہنوں آکھے،

آپنے حصے دی چپ لے جا

کچھ ڈھپ دے جا، کچھ ڈھپ لے جا

تیرا دتا ہو یا جیون

ساڈی لوڑتوں واہوا گھٹاے

ہور اسانوں پینگھاں دے دے

توں گچھ ہور ہلارے گھل دے

سانوں کھتے پاسے تھل دے

ਉਚਾਲੀ

ਜੇ ਕੋਈ ਪੀਂਘ ਬਣਾਵੇ ਸਡਿਆਂ ਸਾਹਵਾਂ ਦੀ
 ਅਸੀਂ ਨਾੜੀਂ ਵਸਦੇ ਹੋਏ
 ਸਾਰੇ ਹਰਫਾਂ ਨੂੰ
 ਜੋੜ ਕੇ ਇਕੋ ਲਫਜ਼ ਬਣਾਈਏ
 ਲਫਜ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਓਹਦੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਦਈਏ
 ਪਰ ਇਸ ਚੁਪ ਦਾ ਕੀ ਕਰੀਏ
 ਜਿਹੜੀ ਸਾਥੋਂ ਸਾਂਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
 ਕਿਹਨੂੰ ਆਖੀਏ,
 ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਚੁਪ ਲੈ ਜਾ
 ਕੁੱਝ ਧੁੱਪ ਦੇ ਜਾ, ਕੁੱਝ ਧੁੱਪ ਲੈ ਜਾ
 ਤੇਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ
 ਸਾਡੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵਾਹਵਾ ਘੱਟ ਏ
 ਹੋਰ ਅਸਾਨੂੰ ਪੀਂਘਾਂ ਦੇ ਦੇ
 ਤੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁਲਾਰੇ ਘਲ ਦੇ
 ਸਾਨੂੰ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਥਲ ਦੇ

ستارواں سنگھار

رات نے پوری رات
 میرے بسترے تے گزاری
 تُوں میرے منجے تے
 آپنے جٹھوں لاه کے
 جھڑی گنج وچھا گیا سیں
 میں اُس گنج وچ مُرتنیوں دھر لینا سی
 جے تُوں ستارواں سنگھار نہ کر دے
 میں وی تینوں،
 ستارواں سنگھار کرن لئی کہیا سی
 جدوں تُوں میتھوں آپنا چہرا کھوہیا سی
 جدوں تُوں،
 نہیرے دے لہجے وچ گلاں کیتیاں سن
 جدوں تُوں مینوں،
 جیوندیاں جیوندیاں مرن لئی کہیا سی

ਸਤਾਰਵਾਂ ਸਿੰਘਾਰ

ਰਾਤ ਨੇ ਪੂਰੀ ਰਾਤ

ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰੀ

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਮੰਜੇ ਤੇ

ਆਪਣੇ ਜੁਸਿਓਂ ਲਾਹ ਕੇ

ਜਿਹੜੀ ਕੁੰਜ ਵਛਾ ਗਿਆ ਸੈਂ

ਮੈਂ ਉਸ ਕੁੰਜ ਵਿਚ ਮੁੜ ਤੈਨੂੰ ਧਰ ਲੈਣਾ ਸੀ

ਜੇ ਤੂੰ ਸਤਾਰਵਾਂ ਸਿੰਘਾਰ ਨਾ ਕਰਦਾ

ਮੈਂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ,

ਸਤਾਰਵਾਂ ਸਿੰਘਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ

ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਅਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਖੋਹਿਆ ਸੀ

ਜਦੋਂ ਤੂੰ,

ਨੇਰੇ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ

ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ,

ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਮਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ

اودوں میں وی تینوں
 ستارواں سنگھار کرن لئی کہیا سی
 میں اج وی اکھاں اتار کے سوناواں
 تارے اج وی میریاں سرحداں
 روزاگے کچھے کر جاندے نہیں
 میں تیرے لئی
 تینوں یاد کر کے تے بھل کے
 دوہاں طرحاں روپاواں
 میں اج وی
 سورج دے منہ وچوں ڈگدیاں
 لالاں نال بھجیا ہوپاواں

ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ

ਸਤਾਰਵਾਂ ਸਿੰਘਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ

ਮੈਂ ਅੱਜ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸੌਨਾ ਵਾਂ

ਤਾਰੇ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ

ਰੋਜ਼ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇਂ

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ

ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਤੇ ਭੁਲ ਕੇ

ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਵਾਂ

ਮੈਂ ਅੱਜ ਵੀ

ਸੂਰਜ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਡਿਗਦੀਆਂ

ਲਾਲਾਂ ਨਾਲ ਭਿੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾਂ

آکھا شاکھا

آکھیا سی،

جیس طرح توں چاہنا ایں

مینوں ڈھا کے دو جی وار بنا لے

نیا ای نہیں

من جاندا تے میری جان وی چھٹ جاندی

آکھیا سی،

جیس طرح میں چاہنا واں

تینوں ڈھا کے دو جی وار بنا لینا واں

نیا ای نہیں

من جاندا تے اوہدی جان وی چھٹ جاندی

اوہو جینے مینوں

آپنے متھے اُتے، کالے

ٹکے والی تھاں تے رکھیا ہو یا سی

پر،

ਆਖਾ ਸ਼ਾਖਾ

ਆਖਿਆ ਸੀ,

ਜੇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਚਾਹਨਾ ਏਂ

ਮੈਨੂੰ ਢਾ ਕੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਬਣਾ ਲੈ

ਮੰਨਿਆ ਈ ਨਹੀਂ

ਮਨ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਵੀ ਛੁਟ ਜਾਂਦੀ

ਆਖਿਆ ਸੀ,

ਜੇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਚਾਹਨਾ ਵਾਂ

ਤੈਨੂੰ ਢਾ ਕੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਬਣਾ ਲੈਨਾ ਵਾਂ

ਮੰਨਿਆ ਈ ਨਹੀਂ

ਮਨ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਹਦੀ ਜਾਨ ਵੀ ਛੁਟ ਜਾਂਦੀ

ਓਹੋ ਜਿਹਨੇ ਮੈਨੂੰ

ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ , ਕਾਲੇ

ਟਿੱਕੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ

ਪਰ,

تارے چڑھدیاں ساراکی اوہدا

متھا بھنن لگ پئے

مینوں لکيا جیویں ایہے

میری من لگ پئے

خورے تارے مینوں

اوہدے متھے اتوں لاه کے

ونڈ کے ایدھر او دھر سٹنا چاہندے سن

دودو تھائیں لاؤنا،

دودو تھاول پٹنا چاہندے سن

آکھیا سی،

فیر آکھیا سی

ਤਾਰੇ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸਾਰ ਈ ਓਹਦਾ
 ਮੱਥਾ ਭੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ
 ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਏਹੇ
 ਮੇਰੀ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ
 ਖੋਰੇ ਤਾਰੇ ਮੈਨੂੰ
 ਓਹਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲਾਹ ਕੇ
 ਵੰਡ ਕੇ ਏਧਰ ਓਧਰ ਸੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ
 ਦੋ ਦੋ ਥਾਈਂ ਲਾਓਣਾ,
 ਦੋ ਦੋ ਥਾਓਂ ਪੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ
 ਆਖਿਆ ਸੀ,
 ਫਿਰ ਆਖਿਆ ਸੀ

وگدی ہوئی مانتا

اسیں متھار کھیا پانی تے

سبھ سجدے تارن لئی

فرپو جا کیتی

پلکاں وچ پھسے اُنیندرے دی

اوہ اُنیندرا، جیہنے ساڈے

آون والے دن تے جھریٹاں پانیاں سن

تے اسیں جھریٹاں سنے

تارے پھڑ پھڑ چانن و تے چڑھنا سی

ٹوٹر، کھڑ کھڑ چانن و تے چڑھنا سی

ਵਗਦੀ ਹੋਈ ਮਾਨਤਾ

ਅਸੀਂ ਮੱਥਾ ਰੱਖਿਆ ਪਾਣੀ ਤੇ

ਸਭ ਸਜਦੇ ਤਾਰਨ ਲਈ

ਫਿਰ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ

ਪਲਕਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਉਨੀਂਦਰੇ ਦੀ

ਉਹ ਉਨੀਂਦਰਾ, ਜਿਹਨੇ ਸਾਡੇ

ਆਵਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੇ ਝਰੀਟਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਸਨ

ਤੇ ਅਸੀਂ ਝਰੀਟਾਂ ਸਣੇ

ਤਾਰੇ ਫੜ ਫੜ ਚਾਨਣ ਵੱਲੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸੀ.

ਟੁਰ ਟੁਰ, ਖੜ ਖੜ ਚਾਨਣ ਵੱਲੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸੀ

گلوبل ویلج

جاندا ہو یا سورج
گچھ کرناں ڈسٹ دن ویلج سٹ گیا
جنہاں ساری رات،

میرے کمرے دی رات نوں
تارتا کر کے

ناشتے دی میز اُتے رکھ دتا

میں ناشتے دی میز اُتے

تینوں ویکھنا چاہندا ساں

مردہ خموشی نال

اوہ خموشی،

جس نال

بدل کدی امبرنوں تے کدی

دھرتی نوں ویکھدے نیں

پرٹی-وی دا کیہ کراں

ਗਲੋਬਲ ਵਿਲੇਜ

ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸੂਰਜ
 ਕੁਝ ਕਿਰਨਾਂ ਡਸਟ ਬਿਨ ਵਿਚ ਸੁਟ ਗਿਆ
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ,
 ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ
 ਤਾਰ ਤਾਰ ਕਰਕੇ
 ਨਾਸ਼ਤੇ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ
 ਮੈਂ ਨਾਸ਼ਤੇ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਉਤੇ
 ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ
 ਮੁਰਦਾ ਖਮੋਸ਼ੀ ਨਾਲ
 ਉਹ ਖਮੋਸ਼ੀ,
 ਜਿਸ ਨਾਲ
 ਬੱਦਲ ਕਦੀ ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਤੇ ਕਦੀ
 ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਨੇਂ
 ਪਰ ਟੀ-ਵੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰਾਂ

جہڑا مینوں ویکھ رہیا اے

جہڑا میریاں اکھاں وچ

اکھاں پائی کھلوتا اے

جیہڑا ہر چینل

کمرے وچ وچھے ہوئے

تیرے ہاسیاں نوں مدھ رہیا اے

میں آپنی جان گوان دا سوچ رہیا واں

میں تیرے ہا سے بچان دا سوچ رہیا واں

میں ٹی-وی نوں ہور دھیانے لائن دا سوچ رہیا واں

سوچ رہیا واں، آکھ دیاں:

”اج نہ سانوں نگلیں اگلیں، نیندے!، اج اسیں

متھے بیٹھے بت دے اتوں پتھرا ہی جانے آں

اج نہ سانوں نگلیں اگلیں، نیندے!، اج اسیں

پوں لتھے ہر پتھرنوں دم دم چاہی جانے آں۔“

ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਏ

ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ

ਅੱਖਾਂ ਪਾਈ ਖਲੋਤਾ ਏ

ਜਿਹਦਾ ਹਰ ਚੈਨਲ

ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵਿਛੇ ਹੋਏ

ਤੇਰੇ ਹਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਧ ਰਿਹਾ ਏ

ਮੈਂ ਅਪਣੀ ਜਾਨ ਗਵਾਣ ਦਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਵਾਂ

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਹਾਸੇ ਬਚਾਣ ਦਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਵਾਂ

ਮੈਂ ਟੀ-ਵੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਧਿਆਨੇ ਲਾਣ ਦਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਵਾਂ

ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਵਾਂ, ਆਖ ਦਿਆਂ:

“ਅਜ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਨਿਗਲੀਂ ਉਗਲੀਂ, ਨੀਂਦੇ!, ਅਜ ਅਸੀਂ

ਮਥੇ ਬੈਠੇ ਬੁਤ ਦੇ ਉਤੋਂ ਪਥਰ ਲਾਹੀ ਜਾਨੇ ਆਂ

ਅਜ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਨਿਗਲੀਂ ਉਗਲੀਂ, ਨੀਂਦੇ!, ਅਜ ਅਸੀਂ

ਬੁਤੋਂ ਲਥੇ ਹਰ ਪਥਰ ਨੂੰ ਦਮ ਦਮ ਚਾਹੀ ਜਾਨੇ ਆਂ।”

دُھپ دُھپ ہوندے جائیے

تیری چھاں نوں

کہڑے رُکھ دے پٹھ و چھایے

اسیں دُھپ دُھپ ہوندے جائیے

تیرے درشتوں، جو دارو لبھیا

دس کہڑی بوتل دے وچ پائیے

اسیں دُھپ دُھپ ہوندے جائیے

رُکھ لبھدیاں لبھدیاں،

کدی لبھدیاں بوتل

تیری چھاں دی چھانویں

اسیں دارو پیتا

پر دارو دے پہلے ای گھٹ نے

ساڈیاں اوہ سبھ ساہواں کھور کے رکھ دتیاں نہیں

جھڑیاں من دی ٹیسی اُتے

دو گٹھاں دے ہاسے اندر

ਧੁੱਪ ਧੁੱਪ ਹੁੰਦੇ ਜਾਈਏ

ਤੇਰੀ ਛਾਂ ਨੂੰ

ਕਿਹੜੇ ਰੁਖ ਦੇ ਹੇਠ ਵਛਾਈਏ

ਅਸੀਂ ਧੁੱਪ ਧੁੱਪ ਹੁੰਦੇ ਜਾਈਏ

ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨੋਂ , ਜੋ ਦਾਰੂ ਲੱਭਿਆ

ਦਸ ਕਿਹੜੀ ਬੋਤਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈਏ

ਅਸੀਂ ਧੁੱਪ ਧੁੱਪ ਹੁੰਦੇ ਜਾਈਏ

ਰੁਖ ਲੱਭਦਿਆਂ ਲੱਭਦਿਆਂ,

ਕਦੀ ਲੱਭਦਿਆਂ ਬੋਤਲ

ਤੇਰੀ ਛਾਂ ਦੀ ਛਾਂਵੇਂ

ਅਸੀਂ ਦਾਰੂ ਪੀਤਾ

ਪਰ ਦਾਰੂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਈ ਘੁੱਟ ਨੇ

ਸਾਡੀਆਂ ਉਹ ਸਭ ਸਾਹਵਾਂ ਖੋਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇਂ

ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਨ ਦੀ ਟੀਸੀ ਉਤੇ

ਦੋ ਗਿੱਠਾਂ ਦੇ ਹਾਸੇ ਅੰਦਰ

بنھ کے رکھیاں ہوئیاں سن

دس کیویں کہیے

اسیں تیرے باجھوں، دس کیہنوں کہیے

سانوں اپنی پجیب دے جاگدے گھنگھرو دے نال بنھ لے

اسیں دھرتی دے سارے در کھڑکانے نیں

کچھ کندھاں نوں اگے پچھے کرنا اے

کچھ کوٹھے نیں جو کچھ کچھ سرکانے نیں

ہن دھرتی دے سارے در کھڑکانے نیں

ਬੰਨ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ

ਦਸ ਕੇਵੇਂ ਕਹੀਏ

ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬਾਝੋਂ, ਦਸ ਕਿਹਨੂੰ ਕਹੀਏ

ਸਾਨੂੰ ਅਪਣੀ ਪਜੇਬ ਦੇ ਜਾਗਦੇ ਘੁੰਘਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਨੁ ਲੈ

ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਰ ਖੜਕਾਣੇ ਨੇਂ

ਕੁੱਝ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਨਾ ਏ

ਕੁੱਝ ਕੋਠੇ ਨੇਂ ਜੋ ਕੁੱਝ ਕੁੱਝ ਸਰਕਾਣੇ ਨੇਂ

ਹੁਣ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਰ ਖੜਕਾਣੇ ਨੇਂ

بھال جُوہ ☆

ورقیاں ورگیے
 اسیں زخمی زخمی پوراں نال
 تینوں کنی واری تھلیے
 تُوں بھڑ بھڑ جاویں
 اسیں موئے ہوئے ہتھاں نال وی تینوں
 جتی واری تھلیے
 تینوں کنی واری تھلیے

ورقیاں ورگیے
 تیرا ہراک روپ مخطوطہ
 سانوں سمجھ نہ آوے
 اکھ تلکی جاوے
 ورقیاں ورگیے
 کچھ خالی لیناں

☆ بھال جُوہ: تلاش گاہ

ਭਾਲ ਜੂਹ[☆]

ਵਰਕਿਆਂ ਵਰਗੀਏ

ਅਸੀਂ ਜ਼ਖਮੀ ਜ਼ਖਮੀ ਪੋਰਾਂ ਨਾਲ

ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਥਲੀਏ

ਤੂੰ ਭੁਰ ਭੁਰ ਜਾਵੇਂ

ਅਸੀਂ ਮੋਏ ਹੋਏ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਤੈਨੂੰ

ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਥਲੀਏ

ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਥਲੀਏ

ਵਰਕਿਆਂ ਵਰਗੀਏ

ਤੇਰਾ ਹਰ ਇਕ ਰੂਪ ਮਖ਼ਤੂਤਾ

ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ

ਅੱਖ ਤਿਲਕੀ ਜਾਵੇ

ਵਰਕਿਆਂ ਵਰਗੀਏ

ਕੁਝ ਖ਼ਾਲੀ ਲੈਨਾਂ

☆ ਭਾਲ ਜੂਹ: ਤਲਾਸ਼ ਗਾਹ

توں سانوں دے دے
اکھراں وچ ڈھل کے
اسیں جون وٹاؤنی
اک ڈمگ بیڑی
کسے کنڈھے لاؤنی

ورقیاں ورگیے

تیرے متھے لکھیا:

”میرا وجود میرا آسرا تلاش کرے“

جو یں آواز کسے دی خلا تلاش کرے“

ورقیاں ورگیے

تیرے متھے لکھیا:

”میں اوس دن دی پگائی چوں پکنا چاہواں

جدوں لگاں تے کوئی مینوں بڑا تلاش کرے“

چل چھڈ کیہ لینا

جو لکھیا سو لکھیا

ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇ

ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਢਲ ਕੇ

ਅਸੀਂ ਜੂਨ ਵਟਾਓਣੀ

ਇਕ ਡਗਮਗ ਬੇੜੀ

ਕਿਸੇ ਕੰਢੇ ਲਾਓਣੀ

ਵਰਕਿਆਂ ਵਰਗੀਏ

ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਲਿਖਿਆ:

“ਮਿਰਾ ਵਜੂਦ ਮਿਰਾ ਆਸਰਾ ਤਲਾਸ਼ ਕਰੇ

ਜਿਵੇਂ ਅਵਾਜ਼ ਕਿਸੇ ਦੀ ਖਲਾ ਤਲਾਸ਼ ਕਰੇ”

ਵਰਕਿਆਂ ਵਰਗੀਏ

ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਲਿਖਿਆ:

“ਮੈਂ ਓਸ ਦਿਨ ਦੀ ਪੁਗਾਈ ਚੋਂ ਪੁਗਣਾ ਚਾਹਵਾਂ

ਜਦੋਂ ਲੁਕਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਤਲਾਸ਼ ਕਰੇ”

ਚਲ ਛੱਡ ਕੀ ਲੈਣਾ

ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਲਿਖਿਆ

بس ہن توں سانوں
 کجھ لیناں دے دے
 لیناں تے لکھ کے، اسیں متھا لکھنا
 کجھ سکھیاں بھل کے،
 کجھ بھلیاں سکھ کے، اسیں متھا لکھنا
 متھے دے اُتے
 اسیں ایہ وی لکھنا:

”اسیں تیرے روپ نوں روپ روپ کر کے سُتتا اے۔ اسیں ’چانھیر‘*
 چوں نکل کے اوس ’گرؤتی ٹھہراء‘* ونل جاتا اے، جنوں ’گرؤتی ٹھہراء‘ باز
 ’کائنات‘ کہندے نیں۔ اسیں بناں بولیوں ’کنٹرولڈ لائف‘ دا ’جر اوی
 ویکھنا اے۔ ’گرؤتی ٹھہراء‘ باز کیچ کے بھری وچ بچھی ہوئی جوارنوں وی
 مُلک آکھدے نیں، اسیں کجھ نہیں آکھدے۔ ایس لئی کہ کائنات وی
 ہر شے ساتھوں وڈی اے۔ اسیں کسے شے اگے بول نہیں سکدے۔
 کیوں جے وڈیاں اگے بولن نال ساڈے سراں دیاں ٹوپیاں لہہ جان
 گیاں، سر وڈے ہو جان گے تے سانوں ہر وڈی شے توں نفرت
 اے“

☆ چانھیر: چانن تے نھیرے داملاپ * گرؤتی ٹھہراء: حرکی جمود

ਬਸ ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ

ਕੁਝ ਲੈਨਾਂ ਦੇ ਦੇ

ਲੈਨਾਂ ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ, ਅਸੀਂ ਮੱਥਾ ਲਿਖਣਾ

ਕੁਝ ਸਿਖੀਆਂ ਭੁਲ ਕੇ

ਕੁਝ ਭੁਲੀਆਂ ਸਿਖ ਕੇ, ਅਸੀਂ ਮੱਥਾ ਲਿਖਣਾ

ਮੱਥੇ ਦੇ ਉੱਤੇ

ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਣਾ:

“ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਰੂਪ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਸੁਣਨਾ ਏ। ਅਸੀਂ 'ਚਾਨ੍ਹੇਰ'★ ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਓਸ 'ਗਿੜਤੀ ਠਹਿਰਾਅ' * ਵਲ ਜਾਣਾ ਏ, ਜਿਹਨੂੰ ਗਿੜਤੀ ਠਹਿਰਾਅ ਬਾਜ਼ 'ਕਾਏਨਾਤ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇਂ। ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਬੋਲਿਓਂ 'ਕੰਟਰੋਲਡ ਲਾਈਫ' ਦਾ ਮੁਜਰਾ ਵੀ ਵੇਖਣਾ ਏ। 'ਗਿੜਤੀ ਠਹਿਰਾਅ ਬਾਜ਼' ਕਟੀਜ ਕੇ ਭਰੀ ਵਿਚ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਜਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਲਕ ਆਖਦੇ ਨੇਂ, ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ। ਏਸ ਲਈ ਕਿਹ ਕਾਏਨਾਤ ਦੀ ਹਰ ਸ਼ੈ ਸਾਥੋਂ ਵੱਡੀ ਏ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਅਗੇ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਕਿਓਂ ਜੇ ਵਡਿਆਂ ਅਗੇ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਲਹਿ ਜਾਣ ਗੀਆਂ, ਸਿਰ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਣ ਗੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਵਡੀ ਸ਼ੈ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਏ”

★ ਚਾਨ੍ਹੇਰ: ਚਾਨਣ ਤੇ ਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਮਿਲਾਪ * ਗਿੜਤੀ ਠਹਿਰਾਅ: ਹਰਕੀ ਜਮੂਦ

اس میں سترج یار بنایا

اپنے اندر بیٹھے ہوئے ساں
 پہلی واری باہر نکل کے
 تینوں دیکھن آئے آں
 نالے اپنا اک ملتان وی
 اپنے نال لیائے آں
 توں ساڈے ملتان دے متھے،
 اپنا نانواں لکھ دے
 یاں فر ساڈیاں ساہواں اُتے،
 اپنیاں ساہواں لکھ دے
 نانواں لکھ یاں ساہواں لکھ
 اوویں، ایویں، جینا ای اے نا!
 رلوویں بُت یاں کلمے بُت نوں
 گھٹ گھٹ کر کے پینا ای اے نا!

ਅਸੀਂ ਸਤਲੁਜ ਯਾਰ ਬਣਾਇਆ

ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਾਂ
 ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ
 ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਣ ਆਏ ਆਂ
 ਨਾਲੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਮੁਲਤਾਨ ਵੀ
 ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਏ ਆਂ
 ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਮੱਥੇ,
 ਆਪਣਾ ਨਾਂਵਾਂ ਲਿਖ ਦੇ
 ਯਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਹਵਾਂ ਉਤੇ,
 ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਹਵਾਂ ਲਿਖ ਦੇ
 ਨਾਂਵਾਂ ਲਿਖ ਯਾਂ ਸਾਹਵਾਂ ਲਿਖ
 ਓਵੇਂ, ਏਵੇਂ, ਜੀਣਾ ਈ ਏ ਨਾ!
 ਰਲਵੇਂ ਬੁਤ ਯਾਂ ਕੱਲੇ ਬੁਤ ਨੂੰ
 ਘੁਟ ਘੁਟ ਕਰਕੇ ਪੀਣਾ ਈ ਏ ਨਾ!

ایہو پیوت، ایہو جیوت
 پیوت، جیوت دوہیں تیرے
 تُوں پیوت، تُوں جیوت
 تُوں ای پیوت، تُوں ای جیوت
 اسیں تاں اج وی
 سورج دی آخری کرن دے نال
 سجا ہتھ پا کے لٹکاں گے
 تے فر اپنے کھے ہتھ نوں
 یے، بے ☆ تھانی ہوندیاں ہوئیاں
 نُون توں وا☆☆ تک جاواں گے
 تیرے ول ودھاواں گے
 نالے مُرد مُرد گاواں گے:
 ”ڑی اماں اسیں ستلج یار بنایا
 کدے مٹی پٹھاں لکھیا،
 کدے روڑھن پوڑن آیا

☆ بے: ب ☆☆ نون: ن ، وا: و

ਏਹੋ ਪੀਵਤ, ਏਹੋ ਜੀਵਤ
 ਪੀਵਤ ਜੀਵਤ, ਦੋਹੇਂ ਤੇਰੇ
 ਤੂੰ ਪੀਵਤ, ਤੂੰ ਜੀਵਤ
 ਤੂੰ ਈ ਪੀਵਤ, ਤੂੰ ਈ ਜੀਵਤ
 ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਜ ਵੀ
 ਸੂਰਜ ਦੀ ਆਖਰੀ ਕਿਰਨ ਦੇ ਨਾਲ
 ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਲਟਕਾਂ ਗੇ
 ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨੂੰ
 ਯੇ, ਬੇ[☆] ਥਾਣੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ
 ਨੂੰਨ ਤੋਂ ਵਾ^{☆☆} ਤਕ ਜਾਵਾਂ ਗੇ
 ਤੇਰੇ ਵਲ ਵਧਾਵਾਂ ਗੇ
 ਨਾਲੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਗਾਵਾਂ ਗੇ:
 “ੜੀ ਅੱਮਾਂ ਅਸੀਂ ਸਤਲੁਜ ਯਾਰ ਬਣਾਇਆ
 ਕਦੇ ਮਿੱਟੀ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਿਆ,
 ਕਦੇ ਰੋੜ੍ਹਣ ਪੋੜਨ ਅਇਆ

☆ ਬੇ: ਬ ☆☆ ਨੂੰਨ: ਨ , ਵਾ: ਵ

ٹی اماں اسیں ستلج یار بنایا
 ٹی اماں اسیں پانی دے سنگ لائیاں
 کدے برقاں وانگ جماوے
 کدے آن ابا لے دیندا
 کل اینج اچھا لے دتے
 سانوں کنڈھیوں چگیا راہیاں
 ٹی اماں اسیں پانی دے سنگ لائیاں
 ٹی اماں اسیں ستلج یار بنایا“

ਤੀ ਅੱਮਾਂ ਅਸੀਂ ਸਤਲੁਜ ਯਾਰ ਬਣਾਇਆ
 ਤੀ ਅੱਮਾਂ ਅਸੀਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੰਗ ਲਾਈਆਂ
 ਕਦੇ ਬਰਫਾਂ ਵਾਂਗ ਜਮਾਵੇ
 ਕਦੇ ਆਣ ਉਬਾਲੇ ਦੇਂਦਾ
 ਕਲ ਇੰਜ ਉਛਾਲੇ ਦਿੱਤੇ
 ਸਾਨੂੰ ਕੰਡਿਓਂ ਚੁਗਿਆ ਰਾਹੀਆਂ
 ਤੀ ਅੱਮਾਂ ਅਸੀਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੰਗ ਲਾਈਆਂ
 ਤੀ ਅੱਮਾਂ ਅਸੀਂ ਸਤਲੁਜ ਯਾਰ ਬਣਾਇਆ”

چُگاوا

نہ تک بازانہ تک سانوں -

اسیں پہلاں اکی اک باز دے منہ چوں ڈگے ہوئے آں
اک مقتل سی،

اک مقتل دے ول لے جاون والا

اسیں بخشے گئے اُس مقتل دے

آغاز دے منہ چوں ڈگے ہوئے آں

اسیں باز دے منہ چوں ڈگے ہوئے آں

توں آکھیں تے،

چالھی ورہیاں پچھوں

اس ڈگیا کی نوں تن توں لایے!!؟

اک نبیائی نوں تن تے پا کے

اک نبیائی نوں تن توں لایے!!؟

اسیں لڑے لڑے تھلیوں اٹھدیاں

سارای تینوں چاہیے!!؟

ਚੁਗਾਵਾ

ਨਾ ਤਕ ਬਾਜ਼ਾ ਨਾ ਤਕ ਸਾਨੂੰ

ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਇਕ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੋਂ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਆਂ

ਇਕ ਮਕਤਲ ਸੀ,

ਇਕ ਮਕਤਲ ਦੇ ਵਲ ਲੈ ਜਾਵਨ ਵਾਲਾ

ਅਸੀਂ ਬਖਸ਼ੇ ਗਾਏ ਉਸ ਮਕਤਲ ਦੇ

ਆਗਾਜ਼ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੋਂ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਆਂ

ਅਸੀਂ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੋਂ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਆਂ

ਤੂੰ ਆਖੋਂ ਤੇ,

ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿਛੋਂ

ਇਸ ਡਿਗਿਆਈ ਨੂੰ ਤੰਨ ਤੋਂ ਲਾਹੀਏ!!?

ਇਕ ਨਿਬਿਆਈ ਨੂੰ ਤੰਨ ਤੇ ਪਾ ਕੇ

ਇਕ ਨਿਬਿਆਈ ਨੂੰ ਤੰਨ ਤੋਂ ਲਾਹੀਏ!!?

ਅਸੀਂ ਲਿਬੜੇ ਤਿਬੜੇ ਥਲਿਓਂ ਉਠਦਿਆਂ

ਸਾਰ ਈ ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਏ!!?

اسیں لہڑے تہڑے اپنے آپ نوں
 کہڑے پانی دھویئے؟
 کہنوں ستلج منیے، کس
 دریا دے تھانی دھویئے؟
 جے چاہیے تے امبریاں وانگوں
 اپنا آپ لکاسکدے ہاں
 جے چاہیے تے امبری کے
 اپنے تن تے پاسکدے ہاں
 پر تیری نبیائی نے پر
 کٹ دتے نیں ساڈے
 اسیں تیرے سانہویوں اڈدے ہاں، تے
 تیرے سانہویں آڈگدے ہاں
 اسیں چھانواں کولوں بچدے بچدے
 تیری چھانویں آڈگدے ہاں
 نہ ہن اڈن جوگے رہ گئے نہ ای آلھنے جوگ
 کھوہ وچ جھاتی پاؤندیے کرنے توہیوں ساڈا چوگ

ਅਸੀਂ ਲਿਬੜੇ ਤਿਬੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
 ਕਿਹੜੇ ਪਾਣੀ ਧੋਇਏ?
 ਕਿਹਨੂੰ ਸਤਲੁਜ ਮਨੀਏ, ਕਿਸ
 ਦਰਯਾ ਦੇ ਥਾਣੀ ਧੋਇਏ?
 ਜੇ ਚਾਹੀਏ ਤੇ ਅੰਬਰੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ
 ਆਣਾ ਆਪ ਲੁਕਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
 ਜੇ ਚਾਹੀਏ ਤੇ ਅੰਬਰ ਸੀ ਕੇ
 ਆਪਣੇ ਤਨ ਤੇ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
 ਪਰ ਤੇਰੀ ਨਿਬਿਆਈ ਨੇ ਪਰ
 ਕਟ ਦਿਤੇ ਨੇਂ ਸਾਡੇ
 ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਸਾਂਹਵੇਓਂ ਉਡਦੇ ਹਾਂ, ਤੇ
 ਤੇਰੇ ਸਾਂਹਵੇਂ ਆ ਡਿਗਦੇ ਹਾਂ
 ਅਸੀਂ ਛਾਂਵਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬਚਦੇ ਬਚਦੇ
 ਤੇਰੀ ਛਾਂਵੇਂ ਆ ਡਿਗਦੇ ਹਾਂ
 ਨਾ ਹੁਨ ਉਡਨ ਜੋਗੇ ਰਹਿ ਗਏ ਨਾ ਈ ਆਲੁਣੇ ਜੋਗ
 ਖੂਹ ਵਿਚ ਝਾਤੀ ਪਾਓਂਦੀਏ ਕਿਰਨੇ ਤੂਹੀਓਂ ਸਾਡਾ ਚੋਗ

نظم توں نظم تک

نی نظمی! سانوں مصرع کرنے

اسیں تیرے ہو کے وسنا

اسیں تیرے تھانی رونا،

اسیں تیرے تھانی ہسنا

سانوں اپنے ہتھ دیاں تلیاں اُتے رکھ کے پڑھ

اسیں ریہلاں اُتے رکھ کے پڑھے نہیں جاسکدے

ساڈے سارے معنے اکو پاسے جانڈے نیں

اسیں دو جے تیجے پاسے کھڑے نہیں جاسکدے

نی نظمی! اسیں پوچے ہوئے آں

توں جیوں مرضی سانوں لکھ لے

ہاں پر انج دی لکھت بناویں

لوکیں سانوں جھپٹے سمجھن

جگ دے نیناں دی پرواز نہ چھو ہوئے سانوں

تیرے باجھوں کوئی آواز نہ چھو ہوئے سانوں

ਨਜ਼ਮ ਤੋਂ ਨਜ਼ਮ ਤਕ

ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ! ਸਾਨੂੰ ਮਿਸਰਾ ਕਰ ਲੇ

ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਕੇ ਵਸਣਾ

ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਥਾਣੀ ਰੋਣਾ,

ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਥਾਣੀ ਹਸਣਾ

ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਥ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਉਤੇ ਰਖ ਕੇ ਪੜ੍ਹ

ਅਸੀਂ ਰੇਹਲਾਂ ਉਤੇ ਰਖ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ

ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਮਾਨੇ ਇਕੋ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇਂ

ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਪਾਸੇ ਖੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ

ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ! ਅਸੀਂ ਪੋਚੇ ਹੋਏ ਆਂ

ਤੂੰ ਜਿਓਂ ਮਰਜ਼ੀ ਸਾਨੂੰ ਲਿਖ ਲੈ

ਹਾਂ ਪਰ ਇੰਜ ਦੀ ਲਿਖਤ ਬਣਾਵੀਂ

ਲੋਕੀਂ ਸਾਨੂੰ ਝੀਟੇ ਸਮਝਣ

ਜਗ ਦੇ ਨੈਨਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਜ਼ ਨਾ ਛੂਹਵੇ ਸਾਨੂੰ

ਤੇਰੇ ਬਾਝੋਂ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਛੂਹਵੇ ਸਾਨੂੰ

نی نظمی! سانوں قافیہ کر لے
 قافیہ کر کے، ہر مصرعے دا انت بنا
 اسیں انتاں ول نوں ڈھکنا
 اسیں وانگ روئیف دے مکننا
 نی نظمی! ساڈی جُون وٹا
 فر وٹی جُون نوں،
 آپنی جُوہ وچ دھر لے
 سانوں قافیہ کر لے

اسیں تے اج تک سوچیا ای نہیں
 کہڑی گلے اڈے ہاں
 بس اک آ لھنا چُج وچ لے کے،
 تیرے ولے اڈے ہاں
 نالے تیرے تھانی نی نظمی!
 اسیں نظم نوں کہنا:

”اکو واری اینج نہ اٹھ کے جایا کر
 سورج وانگوں ہولی ہولی ڈھلیا کر

ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ! ਸਾਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀਆ ਕਰ ਲੈ
 ਕਾਫ਼ੀਆ ਕਰ ਕੇ, ਹਰ ਮਿਸਰੇ ਦਾ ਅੰਤ ਬਣਾ
 ਅਸੀਂ ਅੰਤਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਡੁਕਣਾ
 ਅਸੀਂ ਵਾਂਗ ਰਦੀਫ਼ ਦੇ ਮੁਕਣਾ
 ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ! ਸਾਡੀ ਜੂਨ ਵਟਾ
 ਫਿਰ ਵਟੀ ਜੂਨ ਨੂੰ,
 ਆਪਣੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਧਰ ਲੈ
 ਸਾਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀਆ ਕਰ ਲੈ

ਅਸੀਂ ਤੇ ਅਜ ਤਕ ਸੋਚਿਆ ਈ ਨਹੀਂ
 ਕਿਹੜੀ ਗਲੇ ਉਡੇ ਹਾਂ
 ਬਸ ਇਕ ਆਲੁਣਾ ਚੰਜ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ,
 ਤੇਰੇ ਵਲੇ ਉਡੇ ਹਾਂ
 ਨਾਲੇ ਤੇਰੇ ਥਾਣੀ ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ!
 ਅਸੀਂ ਨਜ਼ਮ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ:
 “ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਇੰਜ ਨਾ ਉਠ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰ
 ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਢਲਿਆ ਕਰ ”

اسیں وی اپنے آپ نوں سُننا چاہنے آں
 مونہوں اُچی بول کے سانوں پڑھیا کر“
 نالے تیرے تھانی نی نظمے!

اسیں نظم نوں کہنا:

”تیرے کچھے ٹردے ٹردے

جہڑی تھان آہنچے آں

اُس تھانوں نبیائی لے کے

واپس جانا چاہنے آں

واپس جا کے کجھ قبران نوں چکنا اے

تیرے وانگوں جہڑا موت حیاتی بخشے

قبران دی چکلیائی نال

اوہ انسان بنانا چاہنے آن

وڈے کار یگر دے لاگے شاگے جانا چاہنے آں“

نی نظمے نظمے نی!!!

ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁੰਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ
 ਮੂੰਹੋਂ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰ’
 ਨਾਲੇ ਤੇਰੇ ਥਾਣੀ ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ!
 ਅਸੀਂ ਨਜ਼ਮ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ:
 “ਤੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਟੁਰਦੇ ਟੁਰਦੇ
 ਜਿਹੜੀ ਥਾਂ ਆ ਪੁਹੰਚੇ ਆਂ
 ਉਸ ਥਾਓਂ ਨਿਬਿਆਈ ਲੈ ਕੇ
 ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ
 ਵਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਗਣਾ ਏ
 ਤੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮੌਤ ਹਯਾਤੀ ਬਖਸ਼ੇ
 ਕਬਰਾਂ ਦੀ ਚੁਗਿਆਈ ਨਾਲ
 ਓਹ ਇਨਸਾਨ ਬਨਾਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ
 ਵਡੇ ਕਾਰੀਗਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਸ਼ਾਗੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ”
 ਨੀ ਨਜ਼ਮੇ ਨਜ਼ਮੇ ਨੀ!!!

لیپت

میں اُس نظم نوں لکھنا چاہناں

جیہڑی مینوں اُنکے لاکے

تیرے تیکر چھڈ آوے

میں جو، اپنے

تن چوں باہر نکل کے ٹریا پھر داہاں

زور زوری پھڑکے مینوں

میرے تیکر چھڈ آوے

تیرے تیکر اڑ کے

میں اوہ ساریاں گلاں تینوں دے دیواں گا

جیہناں تے میں ہوش پئے توں

جیہ لھویٹی ہوئی اے

توں ایہناں گلاں دی آخری

حد تک ٹر جائیں

آخری حد تے اک کتبہ اے

ਲੇਖਤ

ਮੈਂ ਉਸ ਨਜ਼ਮ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹਨਾਂ
 ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਉਂਗਲੇ ਲਾ ਕੇ
 ਤੇਰੇ ਤੀਕਰ ਛਡ ਆਵੇ
 ਮੈਂ ਜੋ, ਆਪਣੇ
 ਤਨ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਟੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ
 ਜ਼ੋਰਾ ਜ਼ੋਰੀ ਫੜ ਕੇ ਮੈਨੂੰ
 ਮੇਰੇ ਤੀਕਰ ਛਡ ਆਵੇ
 ਤੇਰੇ ਤੀਕਰ ਅਪੜ ਕੇ
 ਮੈਂ ਓਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਗਾ
 ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਹੋਸ਼ ਪੁਣੇ ਤੋਂ
 ਜੀਭ ਲੁਵੇਟੀ ਹੋਈ ਏ
 ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਆਖਰੀ
 ਹਦ ਤਕ ਟੁਰ ਜਾਈਂ
 ਆਖਰੀ ਹਦ ਤੇ ਇਕ ਕਤਬਾ ਏ

جیہدے اُتے لکھیا ہو یائے:
 ”اوہنے سانوں نظم نظم کر دتا اے
 اسیں اپنے ساہ دی واج نوں سُن کے لکھدے پئے ساں
 جیہڑا سانوں بے رُت سُننے دیندا پیاسی
 اسیں اُس بے وقتے سا ج نوں سُن کے لکھدے پئے ساں
 اوہنے سانوں نظم نظم کر دتا اے“
 توں ایہ کتبہ اوس قبر دے اُتے لادئیں
 جیہنوں لپے مُڑ مُڑ لپ لپ
 مرن نہیں دیندے
 دو جے پاسے سدے نوں وی
 اپنی مرضی کرن نہیں دیندے
 مُڑ مُڑ لپ لپ مرن نہیں دیندے
 میں وی ایہ لپیائی سکھنا چاہندا ساں
 نظم نوں لکھنا چاہندا ساں

ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆਏ:

“ਓਹਨੇ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਮ ਨਜ਼ਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਏ

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹ ਦੀ ਵਾਜ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਪਏ ਸਾਂ

ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਬੇ ਰੁਤ ਸੁਫ਼ਨੇ ਦੇਂਦਾ ਪਿਆ ਸੀ

ਅਸੀਂ ਉਸ ਬੇ ਵਕਤੇ ਸਾਜ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਪਏ ਸਾਂ

ਓਹਨੇ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਮ ਨਜ਼ਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਏ”

ਤੂੰ ਇਹ ਕਤਬਾ ਓਸ ਕਬਰ ਦੇ ਉਤੇ ਲਾ ਦਈਂ

ਜਿਹਨੂੰ ਲੇਖੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਲਿਖ ਲਿਖ

ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਸਦੇ ਨੂੰ ਵੀ

ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ

ਮੁੜ ਮੁੜ ਲਿਖ ਲਿਖ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ

ਮੈਂ ਵੀ ਇਹ ਲਿਖਿਆਈ ਸਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ

ਨਜ਼ਮ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ

اُکھینا

آجا کھیڈن چلیے
میں سورج دے اُتے اڈا کھڈا واہ کے آیاواں

تینوں چھانواں دیون پاروں

دُھپاں نوں چھت دتا اے

تیرے اُٹھن پیٹھن دے لئی

چانن ڈاہ کے آیاواں

آجا کھیڈن چلیے

جاندا ہو یا سورج تینوں

تیرے گھرتا نہیں چھڈا وے گا

میری ”واپسی“ حالی تیکر

میرے تک نہیں پہنچی

میں اپنے سبھ جُٹے لے کے

”واپسی“ دے سنگ آواں گا

میں اک واری پہلاں وی

”واپسی“ داسنگ مانیا سی

ਉਲਝੀਨਾ

ਆਜਾ ਖੇਡਨ ਚਲੀਏ

ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਤੇ ਅਡਾ ਖਡਾ ਵਾਹ ਕੇ ਆਇਆ ਵਾਂ

ਤੈਨੂੰ ਛਾਂਵਾਂ ਦੇਵਣ ਪਾਰੋਂ

ਧੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਛਤ ਦਿੱਤਾ ਏ

ਤੇਰੇ ਉਠਨ ਬੇਠਨ ਦੇ ਲਈ

ਚਾਨਣ ਡਾਹ ਕੇ ਆਇਆ ਵਾਂ

ਆਜਾ ਖੇਡਨ ਚਲੀਏ

ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸੂਰਜ ਤੈਨੂੰ

ਤੇਰੇ ਘਰ ਤਾਈਂ ਛਡ ਆਵੇ ਗਾ

ਮੇਰੀ “ਵਾਪਸੀ” ਹਾਲੀ ਤੀਕਰ

ਮੇਰੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪੁਹੰਚੀ

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਭ ਜੁੱਸੇ ਲੈ ਕੇ

“ਵਾਪਸੀ” ਦੇ ਸੰਗ ਆਵਾਂ ਗਾ

ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ

“ਵਾਪਸੀ” ਦਾ ਸੰਗ ਮਾਣਿਆ ਸੀ

”واپسی“ دے نال ٹردیاں ہویاں

تیری ٹورنوں چکيا سی

اج تک اپنی چوہری اکھ دیاں

تہاں کھول رہیا واں

نالے ڈول رہیا واں

کیوں ہے،

میرا جیون ”خورے“ اُتے اُسر یا اے

”خورے“ مینوں اپنے لڑنال

لا کے لئی پھر دا اے

توں ”خورے“ نوں تکیا اے!!؟

بالکل تیرے ورگا

قدم ملا کے ٹردا ٹردا

وچھڑو چھڑ جاوے

میرے ساہ نوں وٹ چڑھا کے

میرا تن اُلجھاوے

توں ”خورے“ نوں تکیا اے!!؟

بالکل تیرے ورگا

“ਵਾਪਸੀ” ਦੇ ਨਾਲ ਟੁਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ
 ਤੇਰੀ ਟੋਰ ਨੂੰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ
 ਅਜ ਤਕ ਆਪਣੀ ਚੋਹਰੀ ਅੱਖ ਦੀਆਂ
 ਤੈਹਾਂ ਖੋਲ ਰਿਹਾ ਵਾਂ
 ਨਾਲੇ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਵਾਂ
 ਕਿਓਂ ਜੇ,
 ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ “ਖੋਰੇ” ਉਤੇ ਉਸਰਿਆ ਏ
 “ਖੋਰੇ” ਸੈਂਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੜ ਨਾਲ
 ਲਾ ਕੇ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਏ
 ਤੂੰ “ਖੋਰੇ” ਨੂੰ ਤਕਿਆ ਏ!!!?
 ਬਿਲਕੁਲ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ
 ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਟੁਰਦਾ ਟੁਰਦਾ
 ਵਿੱਛੜ ਵਿੱਛੜ ਜਾਵੇ
 ਮੇਰੇ ਸਾਹ ਨੂੰ ਵਟ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ
 ਮੇਰਾ ਤਨ ਉਲਝਾਵੇ
 ਤੂੰ “ਖੋਰੇ” ਨੂੰ ਤਕਿਆ ਏ!!!?
 ਬਿਲਕੁਲ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ

انتہی واج

صدیاں ورگیے! تُوں آپنے آپ نوں
 ساڈے لہودے اُتے لکھ دے
 اسیں آپنی جند دے اک اک پل نوں
 صدیاں صدیاں کر کے جینا
 صدیاں ورگیے! ساڈے وڈیاں نے اک واری
 بدل اُتے اُگیاں کنکاں وڈیاں سن
 اج وی ساڈیاں روٹیاں،
 تویاں اُتے ای کھر جان دیاں نہیں
 تُوں ایہ کھریاں روٹیاں جوڑ دے
 جو میں تینوں دیندا پیا ہاں،
 ایسں اخیری واج دے ورگے
 تُوں ساڈے تویاں دے اُتے
 کجھ اکھر بے رُتے لکھ دے
 ساڈے لہودے اُتے لکھ دے
 ہاں ہاں لہودے اُتے لکھ دے
 تُوں سبھ صدیاں..... صدیاں ورگیے!

ਅੰਤਲੀ ਵਾਜ

ਸਦੀਆਂ ਵਰਗੀਏ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
 ਸਾਡੇ ਲਹੂ ਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖ ਦੇ
 ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਪਲ ਨੂੰ
 ਸਦੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਕਰਕੇ ਜੀਣਾ
 ਸਦੀਆਂ ਵਰਗੀਏ! ਸਾਡੇ ਵਡਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ
 ਬੱਦਲ ਉਤੇ ਉਗੀਆਂ ਕੰਣਕਾਂ ਵਡੀਆਂ ਸਨ
 ਅਜ ਵੀ ਸਾਡੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ,
 ਤਵਿਆਂ ਉਤੇ ਈ ਖੁਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇਂ
 ਤੂੰ ਇਹ ਖੁਰੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਜੋੜ ਦੇ
 ਜੋ ਮੈਂ ਤੇਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਪਿਆ ਹਾਂ,
 ਏਸ ਅਖੀਰੀ ਵਾਜ ਦੇ ਵਰਗੇ
 ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਤਵਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ
 ਕੁਝ ਅੱਖਰ ਬੇ ਰੁੱਤੇ ਲਿਖ ਦੇ
 ਸਾਡੇ ਲਹੂ ਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖ ਦੇ
 ਹਾਂ ਹਾਂ ਲਹੂ ਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖ ਦੇ
 ਤੂੰ ਸਭ ਸਦੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਵਰਗੀਏ! "

پریت نامہ.....1

اسیں فنشنگ لائن

ہارے چتے سارے سانوں چھوہندے نیں
تجریدے!

”توں وی سانوں لوکاں وانگوں

فنشنگ لائن ای سمجھیں“

اسیں ایہ کیویں کہہ سکدے ہاں!!!؟

اسیں ایہ کیویں کہہ سکدے ہاں؟

”آوندے جاندے ساہ دے حملے

تیرے باجھوں سہہ سکدے ہاں“

تجریدے!

”توں وگدے پانی تے سانوں

واء دے سائن ای سمجھیں

ਪਰੀਤ ਨਾਮਾਂ..... 1

ਅਸੀਂ ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ

ਹਾਰੇ ਜਿੱਤੇ ਸਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਛੁਹੰਦੇ ਨੇਂ

ਤਜਰੀਦਣੇ !

“ਤੂੰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ

ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ ਈ ਸਮਝੀਂ ”

ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੀਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ!!!?

ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੀਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?

“ਆਓਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਹ ਦੇ ਹਮਲੇ

ਤੇਰੇ ਬਾਝੋਂ ਸਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ”

ਤਜਰੀਦਣੇ !

“ਤੂੰ ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸਾਨੂੰ

ਵਾ ਦੇ ਸਾਈਨ ਈ ਸਮਝੀਂ

توں وی سانوں لوکاں وانگوں
 فنشنگ لائن ای سمجھیں“
 اسیں ایہ کیویں کہہ سکدے ہاں!!!؟

ہاں، پر ایہ تاں کہہ سکدے ہاں
 ”اک نظم توں مُڈھ بھیا سی
 اک نظم دے اُتے جا کے
 سفر اسا ڈامک جانا اے
 کچھ نظماں اکھراں دے او پے لکھن گیاں
 کچھ اکھراں نے نظماں اندر لک جانا اے
 سفر اسا ڈامک جانا اے“
 اسیں فنشنگ لائن
 اسیں واء دے سائن

ਤੂੰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ

ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ ਈ ਸਮਝੀਂ ”

ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੀਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ!!!?

ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

“ਇਕ ਨਜ਼ਮ ਤੋਂ ਮੁਢ ਬਣਿਆ ਸੀ

ਇਕ ਨਜ਼ਮ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ

ਸਫ਼ਰ ਅਸਾਡਾ ਮੁਕ ਜਾਣਾ ਏ

ਕੁਝ ਨਜ਼ਮਾਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਓਹਲੇ ਲੁਕਣ ਗੀਆਂ

ਕੁਝ ਅਖਰਾਂ ਨੇ ਨਜ਼ਮਾਂ ਅੰਦਰ ਲੁਕ ਜਾਣਾ ਏ

ਸਫ਼ਰ ਅਸਾਡਾ ਮੁਕ ਜਾਣਾ ਏ”

ਅਸੀਂ ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ

ਅਸੀਂ ਵਾ ਦੇ ਸਾਈਨ

پریت نامہ.....2

توں ساڈے لئی فنشنگ لائن
 ساڈیاں ہاراں ساڈیاں جتاں
 دوہیں تیرے تک نہیں
 توں بس چپ چپتے ساڈیاں
 ہاراں، جتاں ویکھی جا
 پچھیں کجھ نہ، کیہ دساں گے؟
 ایہ پئی:

نت شامیں اسیں اپنے آپ نوں
 تیرے اندر دبدے ہاں
 پر سورج دی پہلی کرن تے
 فیر کوئی سانوں لکھ دیندا اے

پچھیں کجھ نہ، کیہ دساں گے؟
 ایہ پئی:

جد امبری نے ہتھ چکے سی

ਪਰੀਤ ਨਾਮਾਂ.....2

ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ

ਸਾਡੀਆਂ ਹਾਰਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਜਿਤਾਂ

ਦੋਹੇਂ ਤੇਰੇ ਤਕ ਨੇਂ

ਤੂੰ ਬਸ ਚੁਪ ਚਪੀਤੇ ਸਾਡੀਆਂ

ਹਾਰਾਂ, ਜਿਤਾਂ ਵੇਖੀ ਜਾ

ਪੁਛੀਂ ਕੁਜ ਨਾ, ਕੀ ਦਸਾਂ ਗੇ?

ਇਹ ਪਈ:

ਨਿਤ ਸ਼ਾਮੀਂ ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ

ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦਬਦੇ ਹਾਂ

ਪਰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਰਨ ਤੇ

ਫੇਰ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਲਿਖ ਦੇਂਦਾ ਏ

ਪੁਛੀਂ ਕੁਜ ਨਾ, ਕੀ ਦਸਾਂ ਗੇ?

ਇਹ ਪਈ:

ਜਦ ਅੰਬੜੀ ਨੇ ਹਥ ਚੁੱਕੇ ਸੀ

اسیں دعا چوں کر گئے ساں
 فیر ساڈے تے
 سارے جگ دیاں قلمیاں وگیاں
 اوویں،

جیوں ویلے دی کنڈتے کر دے
 رب دے سنگی رب دے سائن
 توں ساڈے لئی فنشنگ لائن
 توں ساڈے لئی رب دے سائن

ਅਸੀਂ ਦੁਆ ਚੋਂ ਕਿਰ ਗਏ ਸਾਂ

ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਤੇ

ਸਾਰੇ ਜਗ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਵਗੀਆਂ

ਓਵੇਂ,

ਜਿਓਂ ਵੇਲੇ ਦੀ ਕੰਡ ਤੇ ਕਰਦੇ

ਰੱਬ ਦੇ ਸੰਗੀ ਰੱਬ ਦੇ ਸਾਈਨ

ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ

ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਰੱਬ ਦੇ ਸਾਈਨ

پریت نامہ.....3

اک تارا سی

جو ساڈے

سر اُتے چڑھ کے چمکدا سی

اسیں اُس تارے نوں

دھرتی اُتے کھڑ کے لاہنا چاہندے ساں

اسیں اُس تارے نوں،

اپنے لئی فنشنگ لائن بنانا چاہندے ساں

اسیں تارا لاہن لئی دنیا سرجی

اک اپنی دنیا،

دیکھ اسیں اوہ اپنی دنیا

اپنے نال لیائے آں

اسیں اپنی ماں دی بھتی پا کے

تینوں چھوہون آئے آں

تینوں چھوہ کے تینوں

ਪਰੀਤ ਨਾਮਾਂ..... 3

ਇਕ ਤਾਰਾ ਸੀ

ਜੋ ਸਾਡੇ

ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚਮਕਦਾ ਸੀ

ਅਸੀਂ ਉਸ ਤਾਰੇ ਨੂੰ

ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਖੜ ਕੇ ਲੂਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾ

ਅਸੀਂ ਉਸ ਤਾਰੇ ਨੂੰ,

ਅਪਣੇ ਲਈ ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ ਬਨਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ

ਅਸੀਂ ਤਾਰਾ ਲੂਣ ਲਈ ਦੁਨਿਆ ਸਰਜੀ

ਇਕ ਅਪਣੀ ਦੁਨਿਆ,

ਵੇਖ ਅਸੀਂ ਓਹ ਅਪਣੀ ਦੁਨਿਆ

ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਏ ਆਂ

ਅਸੀਂ ਅਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਪਾ ਕੇ

ਤੈਨੂੰ ਛੂਹਵਨ ਆਏ ਆਂ

ਤੈਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਤੈਨੂੰ

فنشنگ لائن بنانا چاہئے آں
 اپنی ماں دی جتی تیرے
 پیریں پانا چاہئے آں
 تارا لاہنا چاہئے آں
 اک تارا سی
 جو ساڈے،
 سراتے چڑھ کے چمکدا سی

ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ ਬਨਾਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ

ਅਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਤੇਰੇ

ਪੈਰੀਂ ਪਾਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ

ਤਾਰਾ ਲੁਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ

ਇਕ ਤਾਰਾ ਸੀ

ਜੋ ਸਾਡੇ,

ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚਮਕਦਾ ਸੀ

نوید شہزاد دیاں کتاباں

- 1- 1994ء گلاں کر دے ہنجو (غزل، نظم)
- 2- 1995ء درد پوشا کاں (غزل، نظم)
- 3- 1996ء چھنکار (گیت)
- 4- 1997ء جس دن چپ دا سوز چڑھیا (غزل)
- 5- 1998ء پورن ماشی (تحقیق)
- 6- 1999ء تارے مینوں تکرے نیں (نظم)
- 7- 2000ء پر بھات (تحقیق)
- 8- 2001ء ضلع ملتان: تاریخ، ثقافت، ادب (تحقیق)
- 9- 2004ء تر لوک (نظم)
- 10- 2005ء پنجابی شاعری وچ اسم مکبر ہتے مصغر (تحقیق)
- 11- 2005ء فہرست پاکستانی پنجابی فلمی گیت (تحقیق)
- 12- 2007ء ظہیر احمد شفیق لئی نظماں (نظم)
- 13- 2007ء پنجابی لوک گیتاں دا موضوعاتی مطالعہ (تحقیق)
- 14- 2007ء سلجھانٹا (تحقیق)
- 15- 2008ء جنگ آزادی اور پنجاب (تحقیق)
- 16- 2008ء پنج آبی کتھا (تحقیق)
- 17- 2010ء کنک و نیاں دی کوتا (نظم)
- 18- 2011ء پانچ دریاؤں کا دیس (تحقیق)
- 19- 2011ء نظم اسانوں لکھنا چاہوے (ساریاں نظماں)

ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ

1- ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੰਜੂ (ਗਜ਼ਲ, ਨਜ਼ਮ)	1994
2- ਦਰਦ ਪੋਸ਼ਾਕਾਂ (ਗਜ਼ਲ, ਨਜ਼ਮ)	1995
3- ਛੰਕਾਰ (ਗੀਤ)	1996
4- ਜਿਸ ਦਿਨ ਚੁਪ ਦਾ ਸੂਰਜ ਛੜਿਆ (ਗਜ਼ਲ)	1997
5- ਪੂਰਨ ਮਾਸ਼ੀ (ਖੋਜ)	1998
6- ਤਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਤਕਦੇ ਨੇਂ (ਨਜ਼ਮ)	1999
7- ਪਰਭਾਤ (ਖੋਜ)	2000
8- ਜ਼ਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ (ਖੋਜ)	2001
9- ਤਰਲੋਕ (ਨਜ਼ਮ)	2004
10- ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿਚ ਇਸਮ ਮੱਕਬਰ ਤੇ ਮਸੱਗਰ (ਖੋਜ)	2005
11- ਫੇਹਰਿਸਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਨਾਬੀ ਫਿਲਮੀ ਗੀਤ (ਖੋਜ)	2005
12- ਜ਼ਹੀਰ ਅਹਮਦ ਸ਼ਫੀਕ ਲਈ ਨਜ਼ਮਾਂ (ਨਜ਼ਮ)	2007
13- ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਮੌਜੂਆਤੀ ਮੁਤਾਲਿਆ (ਖੋਜ)	2007
14- ਸੁਲਝਾਨਤਾ (ਖੋਜ)	2007
15- ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਔਰ ਪੰਜਾਬ (ਖੋਜ)	2008
16- ਪੰਜ ਆਬੀ ਕਥਾ (ਖੋਜ)	2008
17- ਕਣਕ ਵਨਿਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ (ਨਜ਼ਮ)	2010
18- ਪਾਂਚ ਦਰਯਾਓਂ ਕਾ ਦੇਸ (ਖੋਜ)	2011
19- ਨਜ਼ਮ ਅਸਾਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹਵੇ (ਸਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ)	2011

.....
Dr. Naveed Shahzad

Department of Punjabi

Punjab University, Oriental College, Old Campus

Lahore, (Pakistan)

Ph. 092-42-99210834, Cell. 0346-4153581, 0300-7988554

Email. dr.naveedshahzad@yahoo.com

ਬੈਕ ਟਾਈਟਲ ਫਲੈਪ

“ਫਿਨਸ਼ਿੰਗ ਲਾਈਨ” ਦੇ ਖਾਲਿਕ ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਸੁਮਾਰ ਨਵੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਜ਼ਮ ਦੇ ਓਹਨਾਂ ਲਖਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਏ ਜਿਹਨਾਂ ਸਿਰਫ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਤੇ ਕੈਫੀਅਤਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਬਲਕਿ ਓਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਕੇ ਸੋਚ ਵਚਾਰ ਤੇ ਇਲਮ ਸ਼ੁਰੂਰ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਜ਼ਮ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗ ਵੀ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸ ਰਮਜ਼ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਕਿਫ ਨੇਂ ਕਿ ਨਵੇਂ ਮੌਜੂਆਤ ਲਈ ਨਵੀਂ ਸ਼ਿਅਰੀ ਜਮਾਲੀਯਾਤ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਏ. ਏਸੇ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਤਜਰੀਦ (Abstract) ਨੂੰ ਤਜਸੀਮ (Personification) ਦੀ ਮਨਜ਼ਿਲ ਤਕ ਅਪੜਾਣ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਤੇ ਇਸਤਆਰਿਆਂ ਦੇ ਕਲਬੂਤ ਵੀ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾਨ ਵਾਲੇ ਕਲਬੂਤਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਵੀ ਫੁੰਕੀ ਤੇ ਇੰਜ ਨਵੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਜ਼ਮ ਦਾ ਹੈਅਤ ਤੇ ਅਸਲੂਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਸੰਵਾਰਿਆ. ਮੈਂ ਕੋਈ ਰਮਲੀ ਯਾ ਨਜ਼ੂਮੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਗੇ ਆਵਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਟੇਵਾ ਲਾ ਸਕਾਂ ਪਰ ਮੈਂਨੂੰ ਏਸ ਗਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਏ ਕਿ ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਨਵੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਜ਼ਮ ਵਿਚ ਓਹੋ ਮਕਾਮ ਮਨਿਆ ਜਾਵੇ ਗਏ ਜੋ ਫਾਰੰਸੀ ਵਿਚ ‘ਸ਼ਿਅਰੇ ਨੌ’ ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ‘ਜਦੀਦੀਅਤ (Modernism)’ ਦੇ ਪਹਿਲੀ ਸਫ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦਾ ਮਨਿਆ ਗਿਆ. ਮੇਰਾ ਵਜ਼ਦਾਨ ਆਖਦਾ ਏ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਓਹ ਸੱਧਰ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਏ ਜਿਹਨੇ ‘ਨਜ਼ਮ ਤੋਂ ਨਜ਼ਮ ਤਕ’ ਵਿਚ ਇੰਜ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਏ:

“ਵਡੇ ਕਾਰੀਗਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਸ਼ਾਗੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹਨੇ ਆਂ”

ਵੱਡਾ ਕਾਰੀਗਰ ਆਪਣੇ ਬਨਾਏ ਹੋਏ ਕੂਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਵੀ ਏ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਵੀ ਆਉਂਦਾ. ਇਥੋਂ ਈ ਇਜ਼ਹਾਰ (Expression) ਇਬਹਾਮ (Ambiguity) ਵਲ ਟੁਰ ਪੈਂਦਾ ਏ. ਇਬਹਾਮ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਖੁਲਦੀਆਂ ਜਾਣ ਤੇ ਕਾਰੀਗਰ ਤੇ ਓਹਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਖੁਲਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇਂ. ਇਹੋ ਈ ਮਆਮਲਾ ਨਵੀਦ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਹੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਏ. ਆਉ ਰਲ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਫਲਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲਣ ਦਾ ਸਰਬੰਦ ਕਰੀਏ. ਜਿਓਂ ਜਿਓਂ ਇਹ ਖੁਲਨ ਗੇ, ਤਿਓਂ ਤਿਓਂ ਇਰਫਾਨ ਦਾ ਸਵਾਦ ਆਉਂਦਾ ਜਾਵੇ ਗਾ. ਮੈਂ ਇਹ ਸਵਾਦ ਚੱਖ ਲਿਆ ਏ ਤੇ ਤਹਾਨੂੰ ਚੱਖਨ ਦੀ ਦਾਅਵਤ ਦੇਂਦਾ ਵਾਂ.

ਪ੍ਰ.ਡਾ. ਫ਼ਖਰੁਲਹਕ ਨੂਰੀ

ਚਿਅਰਮੈਨ ਉਰਦੂ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ, ਲਾਹੌਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ)

”فنشنگ لائن“ دے خالق نوید شہزاد ہوراں دا شمار نوویں پنجابی نظم دے اوہناں لکھاریاں وچ کیہاں سکدا اے۔ ہوراں
 صرف جذبیاں تے کیفیتاں دے بیان نوں ای کافی نہیں سمجھیا بلکہ اوس توں اگانہہ ودھ کے سوجھی دھارے تے نظم لکھیاں
 راہیں پنجابی نظم نوں دل دے نال نال دماغ وی دتا۔ ایہ لکھاری ایس رمز توں وی واقف نیں کہ نوویں شہزاد ہوراں نے
 نوویں شعری جمالیات دی وی لوڑ اے۔ ایسے لئی ایہناں تجرید (Abstract) نوں تجسیم (Personification) دی
 منزل تک اپڑان لئی ورتیاں جان والیاں علامتاں تے استعاریاں دے کلبوت دی تبدیلیاں کیتے آتے پہلاں توں اوس
 جان والے کلبوتاں وچ نوویں روح وی پھونگی تے ایج نوویں پنجابی نظم دا ہیئت تے اسلوب دے حوالے نال اوس
 سروپ سنواریا۔ میں کوئی رملی یا نجومی نہیں کہ اگے آون والے زمانیاں بارے کوئی ٹیوا لاسکاں پر مینوں ایس
 یقین اے کہ نوید شہزاد ہوراں دا نوویں پنجابی نظم وچ اوہو مقام بنیا جاوے گا جو فارسی وچ ”شعر نو“ تے اردو وچ
 (Modernism) دے پہلی صف وچ شامل شاعراں دا بنیا گیا۔ میرا وجدان آکھدا اے کہ ایہناں دی لکھاری
 پوری ہوگئی اے جیسے ”نظم توں نظم تک“ وچ ایج لفظاں دا روپ دھاریا اے:

وڈے کاریگر دے، لاگے شاگے جانا چاہئے آں

وڈا کاریگر اپنے بنائے ہوئے کوزیاں وچ نظر آندا وی اے تے نظر نہیں وی آندا۔ ایہ تصور ان
 (Expression) ابہام (Ambiguity) دل ٹر پیندا اے۔ ابہام دیاں گجھلاں کھلداں جان تے کار
 اوہدے ہنر دیاں رمزیاں کھلداں جان دیاں نیں۔ ایہو ای معاملہ نوید شہزاد ہوراں دیاں نظماں دا ایہ حال اے
 ایہناں دیاں قفلاں نوں کھولن دا سر بندھ کرے۔ جیوں جیوں ایہ کھلن گے، تیوں تیوں عرفان دا سوا آندا جاوے گا
 میں ایہ سواد چکھ لیا اے تے تہانوں چکھن دی دعوت دیندا واں۔

پروفیسر ڈاکٹر محمد فخر الحق نوری

صدر شعبہ اردو، اورینٹل کالج، پنجاب یونیورسٹی، لاہور

Department of Punjabi Language & Literature
 Oriental College, Punjab, Oriental College, Lahore-Pakistan